

MAJOR BALÁZS – TÜRK ATTILA

ESZTERGOMTÓL AZ URÁLIG ÉS SZÍRIÁIG

A MAGYAR ŐSTÖRTÉNETTŐL
A KERESZTESLOVAGOKIG

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM RÉGÉSZETI KUTATÁSAI

FROM ESZTERGOM TO THE URALS AND SYRIA

FROM THE EARLY HISTORY OF THE HUNGARIANS
TO THE CRUSADERS

ARCHAEOLOGICAL RESEARCH PROJECTS
OF THE PÁZMÁNY PÉTER CATHOLIC UNIVERSITY

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai
Archaeological Studies of PPCU Institute of Archaeology

Volume 21

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
Nemzetközi szerkesztőbizottság / International Editorial Board

Heinrich Härke
Eberhard Karls Universität (Tübingen)

Oleksiy V. Komar
Institute of Archaeology (Kiev)

Abdulkarim Maamoun
Damascus University (Damascus)

Denys Pringle
Cardiff University (Cardiff)

Dmitry A. Stashenkov
Samara Regional Historical Museum (Samara)

Nikolai P. Telnov
Institute of Archaeology (Chişinău)

Major Balázs – Türk Attila

Esztergomtól az Urálig és Szíriáig

A magyar őstörténetről a keresztes lovagokig

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem régészeti kutatásai

Szerkesztő
Kotán Dávid

Balázs Major – Attila Türk

From Esztergom to the Urals and Syria

From the Early History of the Hungarians
to the Crusaders

Archaeological Research Projects
of the Pázmány Péter Catholic University

Edited by
Dávid Kotán

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával a Tématerületi Kiválósági Program: Magyarország és a Kelet kapcsolatának régészeti kutatása (Keleti Örökségünk PPKE Interdiszciplináris Történelmi és Régészeti Kutatócsoport; TKP2020-NKA-11) és a PPKE KAP 17-61019.1.8-BTK projekt keretében valósult meg.

This volume is published as part of the research project “Archaeological Research on the Contacts between Hungary and the East” (Our Eastern Heritage, PPCU History and Archaeology Interdisciplinary Research Team; Grant TKP2020-NKA-11), with the generous support and funding of the Thematic Excellence Program, National Research, Development and Innovation Office and Grant PPCU KAP 17-61019.1.8-BTK.

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

The publication of this volume was generously supported by the National Cultural Fund.

Borítókép

A Mindszent pálos kolostor templomának 15. századi alapköve a szentélyalapozásban (Balatonszemes, Barát-dűlő)
Az esztergomi várhegy északnyugatról
A szíriai Margat vára délkeletről

Hátsó borító

Avar kori nagyszíjvég, korong és bizánci csat (Zamárdi-Rétiföldek 1280., 2490. és 2588. sír)
Honfoglalás kori kéttágú csüngős és kerek ruhaveretek (Törtel-Nyilas, Kiszely-tanya), illetve hajfonatkorong (Bugyi-Felsővány)
II. Lajos Patrona Hungariae 1521-es ezüstpénze (Nagymuzsaly, II. szelvény, B-2)
Késő százánida ezüst drachmák, II. Huszrau (591–628) ezüst drachmája (Pankan, Iraki Kurdisztán)
Késő abbászida-kori kőberakásos csüngős ékszer (Pankan, Iraki Kurdisztán)
Andrea Dandolo velencei dózse (1343–1354) aranydukátja (Balatonszemes, Barát-dűlő)

© A szerkesztő, a szerzők, a fotósok és az Archaeolingua Alapítvány

© Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar, Régészettudományi Intézet

ISBN 978-615-5766-46-6

HU-ISSN 2064-8162

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus úton vagy más módon – közölni a kiadó engedélye nélkül.

ARCHAEOLINGUA

2021

ARCHAEOLINGUA ALAPÍTVÁNY

H-1067 Budapest, Teréz krt. 13.

www.archaeolingua.hu

Felelős kiadó: Jerem Erzsébet

Kiadói szerkesztés: Lyublyanovics Kyra

Fotók: Szöllösi Mátyás, Hámori Péter és a szerzők

Tördelés és layout: Nemes Szilamér

Borítótervezés: Kaszta Móni

Nyomda: Prime Rate Kft.

Tartalomjegyzék / Table of Contents

Üdvözllet az olvasónak!	7
Lectori Salutem!	9
Intézetünk oktatói / Lecturers of our Institute	12
Pilismarót (Castra ad Herculem) kutatási program (Beszédes József) / Pilismarót (Castra ad Herculem) research project (József Beszédes)	17
Sárisáp-Quadriburg (Major Balázs, Mráv Zsolt) / Sárisáp-Quadriburg (Balázs Major, Zsolt Mráv)	27
Tokod, késő római erőd (Beszédes József) / Late Roman fort of Tokod (József Beszédes)	31
Zamárdi-Rétiföldek kutatási program (Balogh Csilla) / Zamárdi-Rétiföldek research project (Csilla Balogh)	35
Honfoglaló őseink (Füredi Ágnes, Türk Attila) / Our ancestors of the Conquest period (Ágnes Füredi, Attila Türk)	49
Őseink nyomában (Türk Attila) / In search of our ancestors (Attila Türk)	59
Bajna-Sárás és Csima kutatási program (Vágner Zsolt) / Bajna-Sárás and Csima research project (Zsolt Vágner)	77
Balatonszemes, Mindszent pálos kolostor kutatási program (Végh András) / Balatonszemes, All Saints Pauline Monastery research project (András Végh)	85
Esztergom kutatási program (Major Balázs, Kocsis Anita) / Esztergom research project (Balázs Major, Anita Kocsis)	99
Kesztölc-Klastrompuszta (Major Balázs) / Kesztölc-Klastrompuszta (Balázs Major)	113
Szécsény – Ferences kolostor (Mordovin Maxim, Vágner Zsolt) / Szécsény – Franciscan Friary (Maxim Mordovin, Zsolt Vágner)	117
Székesfehérvár-Püspökkert (Reich Szabina, Türk Attila) / Székesfehérvár-Püspökkert (Szabina Reich, Attila Türk)	121
Egres – ciszterci kolostor kutatási program (Daniela Tănase, Major Balázs) / Egres – Cistercian monastery research project (Daniela Tănase, Balázs Major)	125
Kurdisztáni-Magyar Régészeti Misszió (Major Balázs, Aziz Zebari, Takáts Mór Bendegúz) / Kurdish-Hungarian Archaeological Mission (Balázs Major, Aziz Zebari, Mór Bendegúz Takáts)	137

Libanoni-Magyar Régészeti Misszió (Major Balázs) / Lebanese-Hungarian Archaeological Mission (Balázs Major)	153
Nagymuzsaly középkori templomrom kutatási program (Muzsijeve, Ukrajna) (Volodimir Mojzsasz, Vágner Zsolt, Türk Attila) / Nagymuzsaly medieval church ruins research project (Muzhiyeve, Ukraine) (Volodimir Moizhes, Zsolt Vágner, Attila Türk)	157
Szíriai-Magyar Régészeti Misszió (Major Balázs) / Syro-Hungarian Archaeological Mission (Balázs Major)	163
Qal'at al-Marqab/Margat (Marwan Hasan, Edmond el-Ajji, Major Balázs) / Qal'at al-Marqab/Margat (Marwan Hasan, Edmond el-Ajji, Balázs Major)	167
Qal'at al-Husn/Crac des Chevaliers (Na'ima Mahartem, Hazem Hanna, Major Balázs, Vágner Zsolt) / Qal'at al-Husn/Crac des Chevaliers (Na'ima Mahartem, Hazem Hanna, Balázs Major, Zsolt Vágner)	179
Iovia kutatási program (Bertók Gábor) / Iovia research project (Gábor Bertók)	191
Mohács hadszíntérkutatás 2016–2019 (Bertók Gábor) / Mohács, battlefield research, 2016–2019 (Gábor Bertók)	203
Nagyvázsony-Reméz római vicus nondestruktív kutatása 2018–2019 (Gyórfy-Villám Zsombor, Péterváry Tamás, Lóki Róbert) / Non-invasive study of the Roman vicus at Nagyvázsony-Reméz, 2018–2019 (Zsombor Gyórfy-Villám, Tamás Péterváry, Róbert Lóki)	207
Őskori településszerkezet vizsgálata Bajna határában roncsolásmentes módszerekkel 2017–2019 (L. Kis Szabó Eszter) / Investigation of prehistoric settlement patterns in the Bajna area using non-invasive methods, 2017–2019 (Eszter L. Kis Szabó)	211
Roncsolásmentes régészeti kutatások a pannoniai limesen 2017–2019 (Lóki Róbert) / Non-invasive archaeological research along the Pannonian limes, 2017–2019 (Róbert Lóki)	215
Libanon, Búblosz vár kutatási program (Bertók Gábor) / Byblos Castle research project in Lebanon (Gábor Bertók)	219
Ostia Forum kutatási program (Bertók Gábor) / Ostia Forum research project (Gábor Bertók)	223
A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai / Publications of the PPCU Institute of Archaeology	235

ÜDVÖZLET AZ OLVASÓNAK!

„Őrizzük, tehát gyűjtsük össze emlékeinket,
nehogy végleg elveszenek,
s ezáltal üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen, kétesebb a jövő.”

Ipolyi Arnold (1823–1886)
nagyváradai püspök

Bevezetés és történeti előzmények

A késő antikvitás, valamint a magyar és az egyetemes középkor egyik legfontosabb alkotóeleme a keresztény hit és vallás volt, amelynek számos emléke maradt fent szerte Európában és a Közel-Keleten. Ezek az emlékek a mai kor társadalmának, keresztény és nem keresztény emberének egyaránt közös kultúrkincsei.

A Magyar Katolikus Egyháznak és képviselőinek fontos szerepük volt a hazai régészet tudományának kialakításában, elterjesztésében és módszertana kidolgozásában. A kora keresztény idők iránti tudós érdeklődés Pázmány Péter műveiben is nyomon követhető, s az általa alapított egyetem volt az első magyarországi intézmény, amely 1777-ben megalakította az Érem- és Régiségügyi Tanszéket Schönvisner István, későbbi nagyváradai kanonok vezetésével. Ez az intézmény végezte az első magyarországi ásatást is 1778-ban Óbudán, a későbbi Flórián téren. A modern magyar tudományos régészet két 19. században élt katolikus főpap munkájának eredményeképpen született meg. Ipolyi Arnold besztercebányai, majd nagyváradai püspök, többek közt az *Archaeologiai Közlemények* 1860-adik évi elindítója és szerkesztője volt, Rómer Flóris nagyváradai kanonokot pedig kiemelkedő munkássága okán a „magyar régészet atyja” megtisztelő címmel illeti az utókor.

A felbecsülhetetlen értékű műemlékállománnyal és egyéb kulturális kincsekkel rendelkező Magyar Katolikus Egyház egyetemként a Bölcsészettudományi Karon működő régészeti képzés régi egyházi és társadalmi igényt igyekszik kielégíteni.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Karán 2012 óta folyik régészképzés. Az ötödik hazai régészeti tanszékként megalakult oktatási központ – az egyetem profiljának megfelelően – elsősorban a kereszténység megjelenésétől a kora újkorig tartó időszak hazai és nemzetközi kutatását, valamint a témával foglalkozó szakemberek képzését tűzte ki célul. Többéves előkészítő munkát követően 2014-ben jött létre karunkon a Régészeti Térinformatikai Laboratórium, a modern elvárásoknak megfelelő oktatási és kutatási profillal. 2017-ben a szervezeti kereteink tovább bővültek, és négy tanszékkal megalakult a Régészettudományi Intézet. Olyan szakirányok kutatását és oktatását bővítettük ezáltal, amelyek többnyire hiányként jelentkeztek a hazai egyetemi régészet palettáján. A BA és MA képzés beindítását az angol nyelvű akkreditáció, majd a PPKE Történelemtudományi Doktori Iskolájában az önálló Régészeti Műhely megalakulása követte. 2014-től intenzív publikációs tevékenységbe fogtunk az oktatóink, illetve a kutatási témáink számára fontos kéziratok megjelenítésével, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt. A *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* néven ismert, nemzetközi szerkesztőbizottsággal rendelkező intézeti sorozatunknak eddig 19 kötete jelent meg. Összességében pedig eléri a két tucatot azon monografikus kiadványok száma, amelyben kiadóként vagy társkiadóként vettünk részt. 2019 óta tanulmányi verseny szervezésével biztosítunk lehetőséget a végzős középiskolások számára, hogy megismerkedhessenek a régészettel.

A képzésről

A kötelező történelmi alapismeretek, valamint a régészeti bevezető és módszertani órák elvégzése után hallgatóink másodévtől az alábbi négy szakirány közül egyet fő, egy másikat pedig mellékszakiránynak választva folytathatják tanulmányaikat: késő antik régészet, a középkori Európa régészete, a középkori Közel-Kelet régészete, valamint a magyar őstörténet és honfoglaláskor régészete. Intézetünk ennek megfelelően az alábbi tanszékeket foglalja magában: Római Kori és Késő Antik Régészeti Tanszék, Magyar Őstörténeti és Honfoglalás Kori Régészeti Tanszék, Középkori Európai és Közel-Keleti Régészeti Tanszék, Roncsolásmentes Régészeti Tanszék.

Az európai kultúra gyökereit jelentő római-kelta civilizáció régészetének művelői előtt nemzetközi szinten is számtalan lehetőség nyílik, de a késő antikvitás kutatása bármilyen más későbbi specializációnak biztos alapja lehet. A középkori Közel-Kelet régészetének oktatása intézményünkben Magyarországon egyedülálló lehetőségeket biztosít. A komoly nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkező szakirány művelői előtt a nyugati régészet számára eddig ismeretlen feltárási és kutatási lehetőségek nyílhatnak meg. Minden nép számára kiemelten fontos a saját eredetének, gyökereinek kutatása, így a honfoglalás kori kutatások mellett – Magyarországon szintén egyedülálló módon – kifejezetten a kelet-európai magyar őstörténeti régészeti kutatásokba is bekapcsolódhatnak diákjaink.

Az erősen gyakorlatorientált képzés során a hallgatók csatlakozhatnak egyetemünk és intézményi partnereink hazai és külföldi terepi kutatási programjaihoz, amelyek a változatos tapasztalat és szaktudás mellett kiváló szakmai kapcsolatokat és lehetőségeket is kínálnak tehetséges diákjaink számára. Hallgatóink többsége az ezen feltárások során összegyűjtött anyagból készíti szakdolgozatát, doktori disszertációját. A képzés során a hallgatóknak lehetősége nyílik a választott szakirányához szükséges idegen nyelv elsajátítására, melyet a több külföldi egyetemmel meglévő cserediák- és ösztöndíjprogramjaink is támogatnak. Az általánosan kötelező latin mellett a választott korszaknak megfelelően lehetőség van a görög, az arab és a szír, valamint az orosz nyelv elsajátítására is.

Az oktatás hangsúlyos részeként geofizikai, geodéziai és specifikus informatikai képzést nyújtunk (adatbázis-építés, térinformatika, számítógépes modellezés, grafikai szoftverek használata), amely a régészetten kívül is hasznosítható tudást ad hallgatóink kezébe. Ennek külön infrastrukturális háttérét intézetünk esztergomi székhelyű Régészeti Bázisa és az elsősorban roncsolásmentes régészeti módszerekre szakosodott Régészeti Térinformatikai Laboratórium biztosítja. Ez utóbbi a magnetométer, földradar és drónflotta mellett a legmodernebb, geodéziai és térinformatikai adatgyűjtést lehetővé tevő precíziós Leica Viva GNSS rendszerekkel, Leica geodéziai mérőállomásokkal és egyéb digitális mérőeszközökkel, valamint az adatok feldolgozására alkalmas mérnöki számítógépekkel és szoftverekkel rendelkezik.

Intézetünk kifejezett célja, hogy mindenki számára a tehetségének és képességeinek megfelelő lehető legtöbb plusz lehetőséget biztosítsa ahhoz, hogy komoly, nemzetközileg is versenyképes szakemberré válhasson. Ennek része az általunk kiépített széles körű nemzetközi intézményi kapcsolatrendszer a maga jól bejáratott oktató- és diákcsereprogramjaival, de részben ennek keretében indítottuk el angol nyelvű MA és PhD képzésünket is, ahol immáron több mint 80, három kontinens hat országából érkezett külföldi hallgató oktatására nyílik lehetőségünk.

A gyakorlatorientált képzés szorosan kötődik intézetünk szakembereinek kutatási témáihoz, így merült fel az igény, hogy a jelen kötet keretében számot vessünk és egyben átfogó képet is nyújtsunk kutatási, oktatási és publikációs tevékenységünkről az érdeklődők számára. Reméljük, hogy kellően színes és informatív áttekintést sikerült adnunk, melyhez jó olvasást kívánunk!

Deo gratias!

Budapest, 2020. május 9.

Major Balázs

Türk Attila

LECTORI SALUTEM!

*“Let us gather and preserve our relics,
lest they be lost forever,
lest our past be a void,
our present poorer,
and our future dubious.”*

Arnold Ipolyi (1823–1886)
Bishop of Nagyvárád

Introduction and the history of the Institute of Archaeology

Christianity and Christian beliefs were among the perhaps most significant elements of Late Antiquity and of the Hungarian and universal Middle Ages, as attested by countless relics throughout Europe and the Near East. These relics are part of the shared cultural heritage of modern societies, irrespective of whether or not their populations profess Christianity.

The Hungarian Catholic Church and its members have played a prominent role in the birth of this discipline in Hungary, in raising interest in archaeology and in the elaboration of appropriate field techniques. Interest in the early Christian period can be strongly felt in the writings of Péter Pázmány and the university founded by him was the first Hungarian institution which in 1777 established a Department of Coins and Antiquities under the directorship of István Schönvisner, the later canon of Nagyvárád. This department conducted the very first excavation in Hungary in 1778 in Óbuda, the location of Roman Aquincum, in the area now called Flórián Square. The driving spirits of modern archaeological scholarship in Hungary were two high-ranking Catholic priests active in the 19th century: Arnold Ipolyi, bishop of Besztercebánya and later of Nagyvárád, who launched and edited the archaeological journal *Archaeologiai Közlemények* in 1860, and Flóris Rómer, canon of Nagyvárád, who in recognition of his outstanding work and achievements has been honoured with the title “Father of Hungarian Archaeology”.

Being a university maintained by the Hungarian Catholic Church, which is in possession of historic buildings and other cultural treasures of inestimable value, the archaeological education and training undertaken at the university’s Faculty of Humanities is conducted with the purpose of serving both ecclesiastic and social needs.

Archaeological education and training was launched in 2012 at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the Pázmány Péter Catholic University. Conforming to the university’s overall profile and mission, the Department of Archaeology – the fifth to be founded in Hungary – strives to train archaeologists specialising in the centuries from the emergence of Christianity to the Early Modern Age as well as to conduct research on the same period in Hungary and abroad. Following several years of preparation, the Archaeological GIS Laboratory was founded as part of the faculty, with an educational and research agenda meeting the criteria of modern academic requirements. In 2017, the institutional framework was expanded and the Institute of Archaeology was founded with four departments, whereby we could broaden our educational and research activities and fill certain gaps in the archaeological training offered by Hungarian universities. The launching of the BA and MA programmes was followed by English language accreditation and the creation of an independent Archaeology Workshop within the university’s Doctoral School of Historical Sciences. From 2014 onward, we have engaged in intensive publication

activity by publishing important works by our lecturers and studies reporting on our research work, all with a major relevance for Hungarian and international archaeological scholarship. Altogether nineteen volumes have appeared in our series *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia*, which has an international editorial board of renowned specialists. We have edited and published some two dozen monographic works, either independently or in partnership with other institutions or publishers. Since 2019, we have organised educational contests that provide an opportunity for secondary school pupils in their final year to acquaint themselves with archaeology.

The curriculum

Following the completion of courses indispensable to a better understanding of history as well as introductory courses to archaeology and methodology, students continue their training by choosing one main and one complementary course in the following four main fields: late antique archaeology, archaeology of medieval Europe, archaeology of the medieval Near East and archaeology of the pre- and early history of the Hungarian people and of the Hungarian Conquest period. Our Institute has four departments, corresponding to these four main fields: Department of Roman and Late Antique Archaeology, Department of Early Hungarian and Migration Period Archaeology, Department of Medieval European and Near Eastern Archaeology and Department of Archaeological Prospection and Methodology.

Students with an interest in the archaeology of Celtic and Roman civilisation in which European culture is rooted have countless opportunities – both in Hungary and abroad – to advance their knowledge; however, a familiarity with the late antique world provides a firm foundation for several specialised fields. The courses we offer on the archaeology of the medieval Near East are unrivalled in Hungary. Students specialising in this field can take advantage of excavation and research opportunities that are for the greater part unavailable to western archaeology. Every nation has an understandably keen interest in its own past and ancient roots, and thus in addition to exploring the Hungarian Conquest period, our students can regularly partake in research on the pre- and early history of the Hungarian people in Eastern Europe, again unequalled in Hungary.

Our curriculum is strongly geared towards training our students for independent fieldwork and they can choose from many excavations where they can hone their skills and gain the necessary field experience, during which they have ample opportunities for forging wide-ranging academic contacts. Most of our students generally choose the topic of their MA and BA theses from the material brought to light in the course of these excavations. As part of the curriculum, they are also offered language courses for learning the necessary foreign tongues indispensable to their future work, in part through student exchanges with other universities and in part through grants. In addition to the compulsory Latin courses, students can choose to learn Greek, Arabic, Syriac and Russian.

One of our priorities when planning our courses is to offer training in geophysics and geodesy and to promote an awareness of the many potentials of GIS in archaeology (database construction, GIS, computer modelling, use of graphics softwares), which they can make good use of once they start working independently. The background to this training is provided by our Institute's Archaeological Base in Esztergom and our Archaeological GIS Laboratory specialising in non-invasive field research, which has been equipped with a magnetometer, a ground-penetrating radar and a drone fleet, as well as a precision Leica Viva GNSS system enabling the collection of geodetic and GIS data, a Leica Geodetic Station and other digital equipment, alongside the high-performance workstations and the necessary softwares for data processing.

The Institute's goal is to offer our ambitious and talented students a wide range of options to ensure that after completing their training, they can move on to become acclaimed specialists in their chosen field, who can hold their ground in an international environment. We have built a wide-ranging network of international institutional contacts that ensure excellent training programmes and student exchanges, and it was with this goal in mind that

we launched our English-language MA and PhD courses, which are now attended by over 80 students from six countries on three continents.

The practice-oriented training is closely intertwined with the research interests of our Institute's specialists. This volume is intended in part as a stocktaking of what we have accomplished and in part as a presentation of our educational work and our publications for the broader public. It is our hope that the present volume will offer an enjoyable overview of our research projects and educational activities to our readers.

Deo gratias!

Budapest, May 9, 2020

Balázs Major

Attila Türk

Intézetünk oktatói / Lecturers of our Institute

Major Balázs: PhD, intézetvezető docens. Kutatási területe az iszlám régészet, a késő antik és középkori településhálózat és hadiépítészet a Kelet- Mediterráneumban, a keresztes kor régészete és anyagi kultúrája, középkori uralkodói és egyházi központok.

Balázs Major: PhD, institute director, associate professor. His main research interests are Islamic archaeology, late antique and medieval settlement patterns and military architecture in the eastern Mediterranean, the archaeology and material culture of the Crusader period, and medieval royal and ecclesiastic centres.

Bertók Gábor: PhD, adjunktus, mb. tanszékvezető; JPM régész-főmuzeológus. Kutatási területe a roncsolásmentes régészeti kutatás (légi régészet, geofizika), tájrégészet, régészeti topográfiai kutatás, római kori településszerkezet, Baranya megye neolitikuma, a mohácsi csatatér kutatása.

Gábor Bertók: PhD, senior lecturer, appointed department head; Janus Pannonius Museum, archaeologist-museologist. His main research interests are non-invasive archaeological research methods (aerial archaeology, geophysics), landscape archaeology, archaeological topography, Roman-period settlement patterns, the Neolithic of County Baranya and the archaeology of the Mohács battlefield.

Beszédes József: PhD, adjunktus, tanszékvezető; BTM Aquincumi Múzeuma, régész-főmuzeológus. Kutatási területe a római kori síremlékek, pannoniai katonai táborok, kora császárkori bennszülött települések, a mai Budapest római korának régészeti kutatása, Albertfalva auxiliáris *vicus*ának kutatása.

József Beszédes: PhD, senior lecturer, department head; Aquincum Museum of the Budapest History Museum, archaeologist-museologist. His main research fields are Roman-period funerary relics, Pannonian military forts and camps, native settlements of the early Roman period, Roman-period archaeology of Budapest and research of the auxiliary *vicus* of Albertfalva.

Klima László: PhD, habil. tudományos főmunkatárs. Kutatási területe a korai magyar történelem nyelvészeti (uralisztika) és régészeti kérdései, különös tekintettel a magyar őstörténet kezdeti időszakára, valamint a Kárpát-medence avar korának történeti és régészeti kérdései.

László Klima: PhD, habil., senior research fellow. His main research fields are Uralic studies, the linguistic and archaeological problems of the pre- and early history of the Hungarian people, with a special focus on its initial period, and the historical and archaeological problems of the Avar period in the Carpathian Basin.

Langó Péter: PhD, docens, tanszékvezető; ELKH BTK Régészeti Intézet, kutató. Kutatási területe a 9-11. századi Kárpát-medence kistárgyi hagyatéka, a korai magyarság kapcsolatrendszere, az Árpád-kori Magyar királyság területére költözött keleti népcsoportok régészeti kutatása.

Péter Langó: PhD, associate professor, department head; Archaeological Institute, Research Centre for the Humanities, Eötvös Loránd Research Network. His main research fields are the 9th-11th-century small finds of the Carpathian Basin, the cultural connections of the ancient Hungarians and the archaeology of the eastern population groups settling in the Kingdom of Hungary during the Árpadian Age.

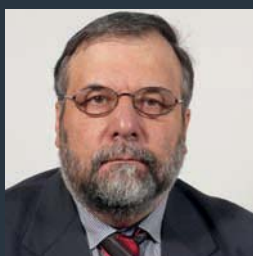
Papp Adrienn: PhD, adjunktus; BTM Középkori Főosztály, régész. Kutatási területe a török hódoltság tárgyi és épített emlékei, különös tekintettel Buda és környezete török kori régészetére, valamint a hódoltsági területek kapcsolatrendszere az Oszmán Birodalom más tartományaival.

Adrienn Papp: PhD, senior lecturer; Medieval Department, Budapest History Museum. Her main research fields are the artefactual and built relics of the Ottoman Turkish period, with a focus on the Ottoman-period archaeology of Buda and its broader area, and the connections of the Turkish-occupied regions of Hungary with other provinces of the Ottoman Empire.

Sárközi Júlia: tanársegéd. Kutatási területe muszlim és bizánci építészet és művészettörténet, az iszlám világ városfejlődése, közel-keleti ikonok.

Júlia Sárközi: assistant lecturer. Her main research fields are Muslim and Byzantine art and architecture, urban development in the Muslim world and Near Eastern icons.

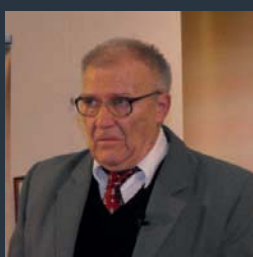
Takács Miklós: DSc, egyetemi tanár; ELKH BTK Régészeti Intézet, főmunkatárs. Kutatási területe az avar kori és az Árpád-kori falusias települések régészeti hagyatéka, a 11. századi Magyarország egyházi építésze, különös tekintettel annak délkeleti kapcsolataira és az Észak-Balkán középkori régészete.

Miklós Takács: DSc, professor; Archaeological Institute, Research Centre for the Humanities, Eötvös Loránd Research Network, senior research fellow. His main research fields are the archaeological legacy of Avar-period and Árpadian Age rural settlements, 11th-century ecclesiastic architecture in Hungary, with a focus on its south-eastern connections, and the medieval archaeology of the Balkans.

Takáts Mór Bendegúz: tanársegéd, a Régészeti Térinformatikai Laboratórium vezetője. Kutatási területe a késő szászánida és korai muszlim időszak régészeti hagyatéka, a középkori Közel-Kelet régészete, valamint a roncsolásmentes régészeti kutatások és 3D képalkotási rendszerek régészeti alkalmazása.

Mór Bendegúz Takáts: assistant lecturer, director of the Archaeological GIS Laboratory. His main research fields are the archaeological legacy of the late Sasanian and early Muslim period, the archaeology of the medieval Near East, non-invasive archaeological research and the application of 3D imaging systems.

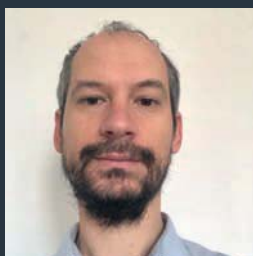
Tóth Endre: DSc, docens. Kutatási területe a római császárkori történelem és régészet, római epigráfia, késő antik-ókeresztény régészet, pannoniai urbanizáció, Savaria kutatása, késő római belső erődök kutatása, a magyar koronázási ékszerek.

Endre Tóth: DSc, associate professor. His main research fields are the history and archaeology of the Roman period, Roman epigraphy, late antique and early Christian archaeology, Pannonian urbanisation, archaeology of Savaria, archaeology of late Roman inland forts and the Crown Jewels of Hungary.

Türk Attila: PhD, adjunktus, tanszékvezető; ELKH BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport, vezető. Kutatási területe a korai magyar történelem régészete, a Kárpát-medence 10–11. századi hagyatéka és az eurázsiai sztyepp középkori nomád népeinek történeti és régészeti emlékei.

Attila Türk: PhD, senior lecturer, department head; director of the Pre- and Early History of the Hungarian People Research Group, Research Centre for the Humanities, Eötvös Loránd Research Network. His research fields are the pre- and early history of the Hungarian people, the 10th–11th century Carpathian Basin, and the medieval nomadic peoples of the Eurasian steppe.

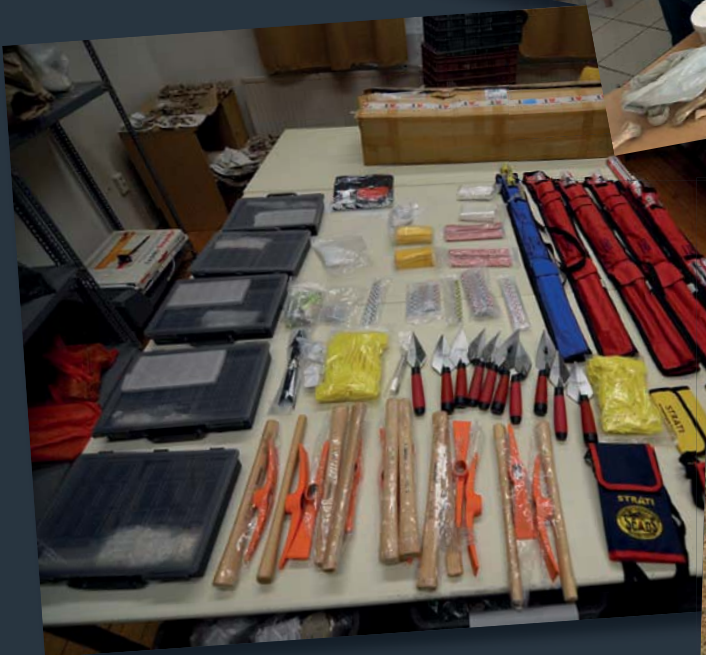
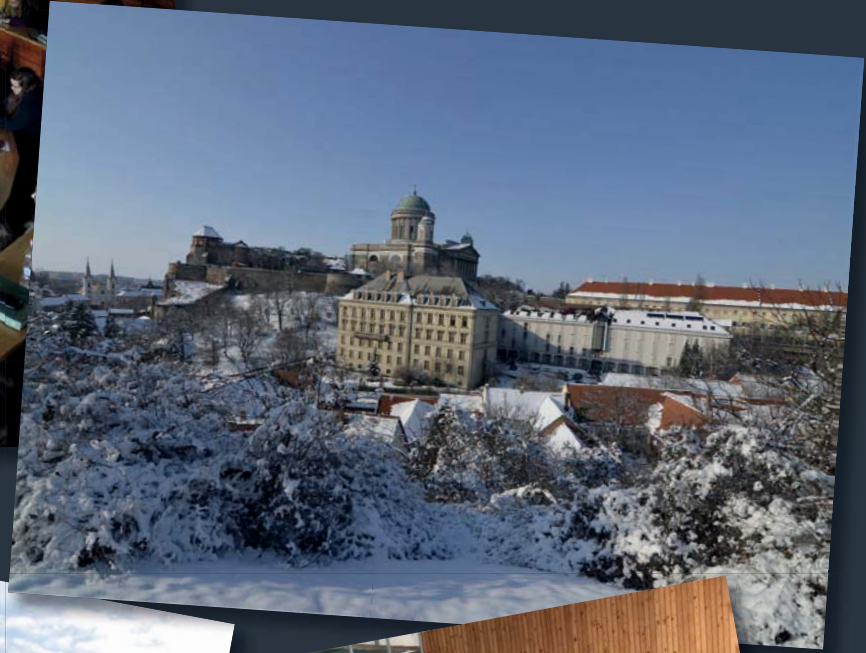
Vass Lóránt: PhD, adjunktus. Kutatási területe Aquincum tárgyi kultúrája, az aquincumi villaövezet kutatása, Dacia római provincia régészete, római kori csontfaragás, csontipar.

Lóránt Vass: PhD, senior lecturer. His main research fields are the material culture of Aquincum, archaeology of the villas in the broader Aquincum area, archaeology of the Roman province of Dacia, and Roman-period bone carving and bone industry.

Végh András: PhD, docens. Kutatási területe a középkori várostörténet és topográfia, városi régészet, a középkori szakrális és világi építészet, a középkori kőfaragás.

András Végh: PhD, associate professor. His main research fields are medieval urban history and topography, sacral and profane architecture of the medieval world, and medieval stone carving.

Pilismarót (Castra ad Herculem) kutatási program

A kutatási program vezetője:
Beszédes József

Pilismarót (Castra ad Herculem) research project

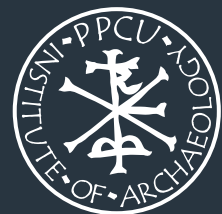
Leader of the research project:
József Beszédes

A festői szépségű Dunakanyarban, Esztergom és Visegrád között nagyjából félúton fekszik a csaknem kétezer lakosú Pilismarót, amelynek területén számos jelentős régészeti lelőhely található. Közülük is kiemelkedik az a római erőd, amelyet valószínűleg a Kr. u. 3. század végén építettek a mai község központjában emelkedő Kishegy platóján. A szabálytalan alaprajzú, szórt beépítettségű erőd célja a Római Birodalom határát képező Duna, Dömös és Esztergom-Búbánatvölgy közti szakaszának szemmel tartása volt. A részben még ma is látható maradványokat Fröhlich Róbert azonosította az 1890-es években az *Itinerarium Antoniniben* szereplő Castra ad Herculem erődjével.

Located in the picturesque Danube Bend, roughly halfway between Esztergom and Visegrád, the Pilismarót settlement is known for its significant archaeological sites. One of the most outstanding among these is the Roman fort erected on the plateau of Kishegy Hill sometime at the close of the 3rd century. The fort has an irregular plan and dispersed occupation, and its function was no doubt the monitoring and defence of the *limes* section between Dömös and Esztergom-Búbánatvölgy, where the Danube marked the Roman Empire's frontier. In the 1890s, Róbert Fröhlich identified the still extant and partly visible remains with the fort of *Castra ad Herculem* in the *Itinerarium Antonini*.

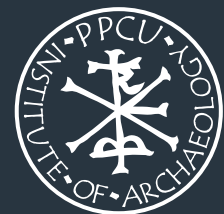

A tereptani képzés részeként, BA-s hallgatók részvételével geofizikai felmérést és terepbejárást végeztünk Pilismarót késő római erődjében 2016 márciusában. A Kishegyen álló, Castra ad Herculemként ismert erőd első felmérésére a 19. század végén került sor; 1906-ban kisebb feltárást végzett Finály Gábor. E két kutatásnak köszönhetjük mindazt, amit ma az alaprajzról, kiterjedésről és főbb építési periódusokról tudunk. A szabálytalan alaprajzú, a hegy földrajzi adottságait követő létesítményt az első tetrarchia alatt, a Kr. u. 3. század végén építhették. A bélyeges téglák egy átépítésre vagy felújításra utalnak I. Valentinianus idején (Kr. u. 364–375). Az 5. század elejéig kimutatható az élet az erődben. A belső épületekből egy gabonatóroló (*horreum*) és két apszisos záródású, kérdéses épület ismert. A *horreum* funkcióváltására utal, hogy északkeleti sarkában késő római mázas kerámiát gyártó fazekaskemence került elő. A *horreum*tól keletre végzett geofizikai felmérés hitelesítette a korábban előkerült egyik apszisos épületet, és új, eddig nem ismert épületekre utaló nyomokat mutatott. Felmérésünk csupán kezdeti lépése annak a komplex kutatásnak, amelynek célja az erőd feltérképezése és építési periódusainak tisztázása.

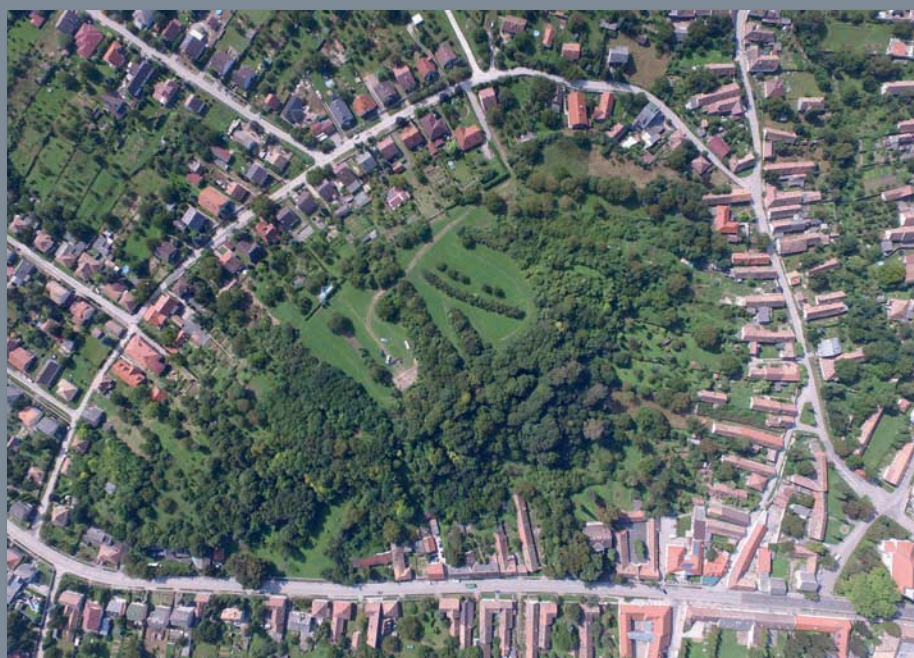
As part of a field school, our BA students undertook the geophysical prospection and field survey of the late Roman fort at Pilismarót in March 2016. The fort on Kishegy Hill, known as *Castra ad Herculem*, was first surveyed in the late 19th century. In 1906, Gábor Finály led an excavation here. These two investigations provided all previous information on the fort's plan, size and construction periods. The fort with an irregular plan following the outline of the hill was probably built during the first Tetrarchy, at the close of the 3rd century AD. Stamped bricks suggest rebuilding or renovation activity during the reign of Valentinian I (364–375). The fort remained occupied until the 5th century. A granary (*horreum*) and two apsidal buildings have so far been found. A change in the *horreum's* function is indicated by a kiln in the north-eastern corner producing late Roman glazed ware. The geophysical survey of the area east of the *horreum* provided data on one of the apsidal buildings uncovered during earlier excavations and indicated the presence of yet unknown buildings. This survey marked the beginning of a complex project whose goal is the mapping of the fort and the determination of its construction periods.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Római Kori és Késő Antik Régészeti Tanszéke folytatta tavaly megkezdett tanszéki ásátását Pilismarót központjában, a Castra ad Herculemként ismert késő római erőd területén. A feltárásban a libanoni Holy Spirit University of Kaslik hallgatói is részt vettek, sokat segítve munkánkat. A csaknem öt hétig tartó ásátás célja a legkorábbi, legalsó szinteken jelentkező régészeti jelenségek feltárása – az egyik tavalyi szelvényünk újbóli megnyitásával –, ill. a tavaly részben feltárt apszisos épülettől északkeletre, a georadaros felméréseken kirajzolódó jelenségek tisztázása volt.

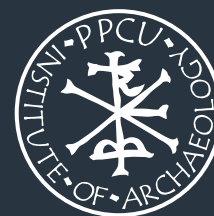
Fontos adatokkal bővültek a késő római erődre vonatkozó ismereteink. Több, a rossz kiégetés során deformálódott, rontott szürke kerámiatöredék került elő, amely az erőd falain belüli kerámiagyártás újabb bizonyítéka. Számos olyan lelet is előkerült (hajtű, csont fésű), amely a civil lakosság beköltözését bizonyítja a nagyobb biztonságot nyújtó erőd falai közé a 4. század utolsó évtizedeiben. Hallgatóinknak lehetőségük volt gyakorolni a műszeres méréseket, a foto 3D-s felvételek készítését és természetesen a hagyományos, manuális rajzolósi technika elsajátítására is hangsúlyt fektettünk.

The project continued the following year with the participation of several students from the Holy Spirit University of Kaslik in Lebanon, who contributed to the successful fieldwork. During the almost five weeks of the excavation, our goal was to re-open one of the trenches of the previous year and to uncover the archaeological features of the earliest occupation periods in the lowermost layers, as well as to clarify the features indicated by the georadar surveys to the north-east of the apsidal building that had been partially uncovered the year before.

Our knowledge of the late Roman fort was considerably enriched. One major discovery was that of a large number of greyware wasters, deformed by misfiring, providing additional evidence for pottery manufacture within the walls of the fort. Several finds such as hairpins and bone combs attest to the presence of the civilian population who sheltered among the walls of the fort that provided better protection during the last decades of the 4th century. During the excavation, our students had the opportunity of gaining practical experience in measuring and surveying techniques, taking 3D photos and preparing traditional hand-drawn field drawings.

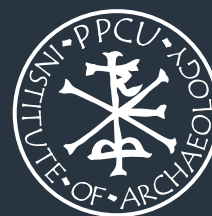

A 2018. évi, tárgyi emlékek feltárásunk során késő római tárolóvermek, továbbá kenyérsütő kemencék feltárása mellett előkerült egy Kr. u. 4. századi, valószínűleg *horreum*ként meghatározható támpilléres kőépület részlete is a hozzá tartozó szintekkel. Nem várt szenzációként előkerült egy valószínűleg a Kr. u. 5. század elejéről származó hamvasztásos sír is, amely már a *foederat*iként betelepített germán etnikum hagyatékának tekinthető. Az urna mellé bronz kar- és nyakperacet, vas kést és gyöngyszemet helyeztek el. Közel száz érmet találtunk, amely az elmúlt két ásatási évad leleteivel együtt már biztos támpontot nyújt az erőd kronológiai kérdéseinek megválaszolásához. A változatos fémaanyag és a nagy mennyiségű késő római kerámia pedig kiváló lehetőséget jelent azon hallgatóink számára, akik szakdolgozatukat egy eddig kevésbé ismert késő római erőd régészeti emlékeiből szeretnék megírni.

The year 2018 yielded a rich array of artefacts as well as late Roman storage pits, bread ovens and a section of a stone building with buttresses, which could be identified as a *horreum*, whose occupation sequence could be documented. One wholly unexpected, sensational find was a cremation burial most probably dating from the onset of the 5th century that may be regarded as the heritage of the Germanic groups settled in the area as *foederati*. A bronze arm-ring, a bronze neck-ring, an iron knife and beads were placed beside the urn. We found some one hundred coins, which, together with the finds of the previous two excavation seasons, serve as a sound basis for the chronology of the fort. The richly diverse metalwork and the vast quantities of late Roman pottery offer an excellent opportunity for our students who plan to choose the material finds of a little-known late Roman fort as the topic of their theses.

Sárisáp-Quadriburg

Római-kori mauzóleum és kocsisíros temetkezés

Ásatásvezetők:
Major Balázs, Mráv Zsolt

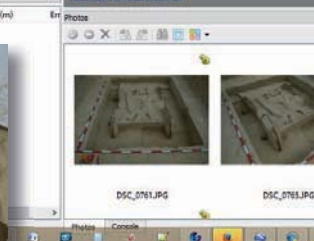
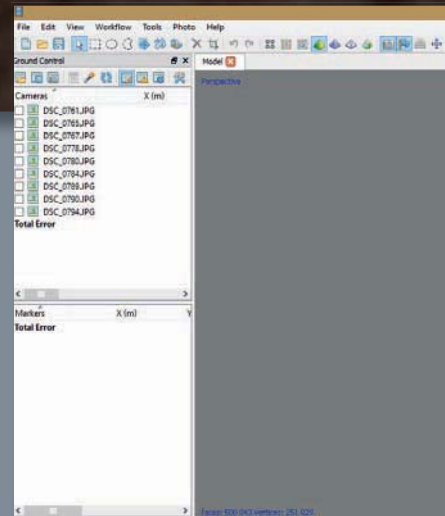
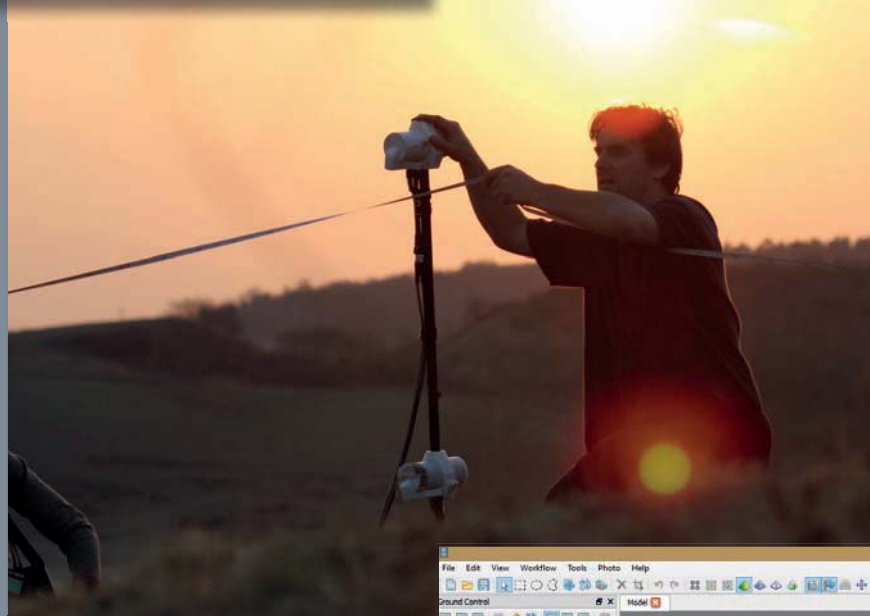

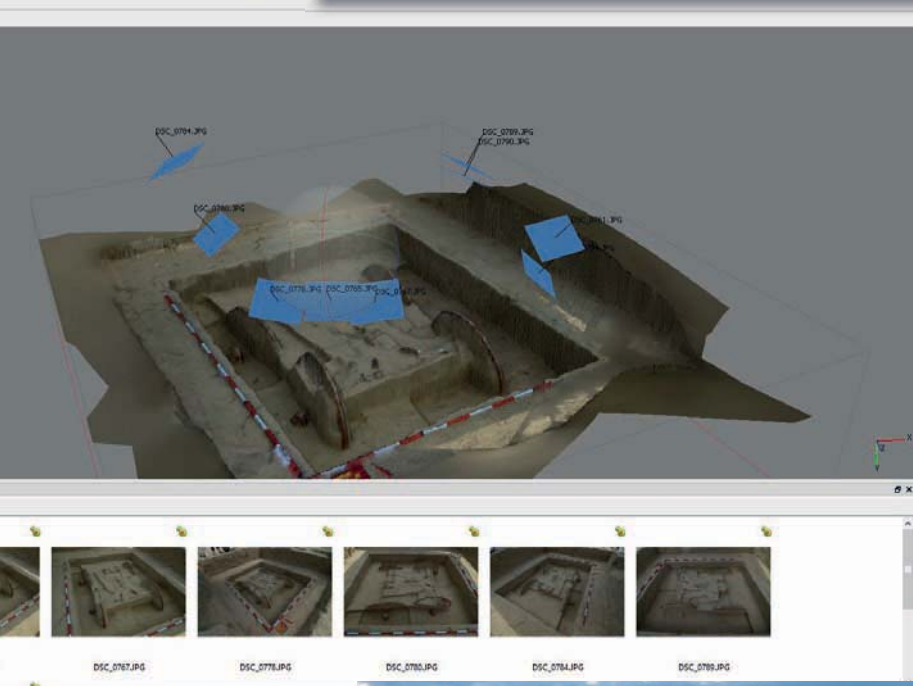
Sárisáp-Quadriburg

Roman-period mausoleum and carriage burial

Directors of the excavation:
Balázs Major, Zsolt Mráv

Az 1926-ban feltárt és „ókeresztény kápolnaként” azonosított épület hitelesítő ásatására indított feltárást 2012-ben a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke, melyet az esztergomi Balassa Bálint Múzeummal és a Magyar Nemzeti Múzeummal közösen végzett. A részletes magnetométeres és földradaros mérések eredményeképp a későrómai épület alapfalai mellett több elektromágneses anomália is jelentkezett. A nagyjából 10×5 m alapterületű, narthexes épület egy 4. századi mauzóleum lehetett, melynek apszisában a téglából épített szarkofág maradványai is előkerültek. Ennek közelében feltártunk egy, a leletek alapján a 330–400 közötti időszakra keltezhető későrómai sírt és egy 3. századi szórthamvas temetkezés maradványait is. A geofizikai mérések alapján legnagyobb elektromágneses anomáliát adó területen egy 2. századi kocsisíros temetkezés volt. A felszerszámozottan eltemetett, teljesen ép, négykerekes utazókocsi azért is egyedülálló a maga nemében, mert ez az első régészetileg igazolt négyes fogatolású futókocsi. A négy ló csontváza közelében négy vadászkutya egymásra fektetett csontváza is előkerült.

In 2012, the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University, in partnership with the Balassa Bálint Museum of Esztergom and the Hungarian National Museum, undertook the control excavation of the building initially identified as an early Christian chapel uncovered in 1926. The precise magnetometer and georadar surveys indicated several electromagnetic anomalies along the foundation walls of the late Roman building. The approximately 10 m by 5 m large building with a narthex was most likely a mausoleum dating from the 4th century, in whose apse the remains of a brick sarcophagus were discovered. A late Roman burial lay nearby, which on the testimony of the grave goods could be assigned to 330–400, alongside the remains of a 3rd-century scattered cremation burial. The area with the greatest electromagnetic anomalies indicated by the geophysical survey yielded a carriage burial from the 2nd century. The fully intact four-wheeled vehicle deposited with the horses harnessed to it is unrivalled, given that it is the first archaeologically documented instance of a carriage drawn by four horses abreast. The skeletons of four hunting dogs laid one on top of the other were unearthed near the skeletons of the four horses.

Tokod, késő római erőd

Ásatásvezető:
Beszédes József

Late Roman fort of Tokod

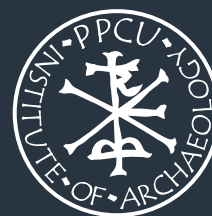
Director of the excavation:
József Beszédes

A tokodi (Komárom-Esztergom megye) késő római erőd területén 2016. júliusában kezdte meg a PPKE Régészettudományi Intézete az öt évesre tervezett ásatási kutatási programját. A projekt célja egyrészt a késő római katonai tábor eddig kevésbé ismert belső épületeinek kutatása, másrészt a feltételezhető korábbi római rétegek és régészeti jelenségek tisztázása, funkciójának, rendeltetésének meghatározása. Emellett a Római Kori és Késő Antik Régészeti Tanszék tanácsátása biztosítja hallgatói számára a terepi munkák minél szakszerűbb elsajátítását, valamint a régészet szakmai ismereteinek gyakorlati alkalmazását. A 2016-os, első kutatási évben három hét állt rendelkezésre a feltárás elvégzésére. Az előzetes geofizikai kutatások eredményei alapján a tábor nyugati zónájában mértük ki kutatási szelvényeinket. Feltárásunk során előkerült egy, a Kr. u. 4. század második felére keltezhető terrazzopadlós kőépület részlete. A falak masszív megtartásúak voltak, későbbi esetleges bemutatásukra a lehetőség nyitva áll. Célunknak megfelelően elértük a legalsó római kori szinteket is, ahol vályogtégla-törmelék rétegek jelentkeztek. A leletanyag jellege és topográfiai ismereteink alapján egyelőre úgy gondoljuk, hogy nem egy kora katonai tábor, hanem római település (*vicus*) húzódott a késő római tábor alatt.

The Institute of Archaeology of the PPCU began the five-year excavation of the late Roman military fort in Tokod (County Komárom-Esztergom) in July 2016. The goal of the project is to investigate the less-known inner structures of the fort and to identify the earlier Roman levels and features as well as to determine their function and use. The field school excavation offers students the opportunity to acquire the necessary practical skills for fieldwork and to gain first-hand experience in survey and excavation work. The first year of the project had a time-frame of three weeks for performing the excavation of the selected area. Based on the results of the geophysical surveys, the trenches were opened in the fort's western zone. We uncovered a section of a terrazzo-floored stone building dating from the 4th century AD. The well-preserved, sturdy walls have the potential of being subsequently displayed to the public. Conforming to the project design, we succeeded in reaching the lowermost Roman levels, where we found layers of mud-brick debris. Based on the finds and on our topographic information, our tentative interpretation is that the fort was built over an earlier Roman settlement (*vicus*) rather than an early Roman military fort.

Zamárdi-Rétiföldek kutatási program

A Kárpát-medence legnagyobb és egyik leggazdagabb avar kori temetője

A kutatási program vezetője:
Balogh Csilla

Zamárdi-Rétiföldek research project

One of the largest and richest Avar-period cemeteries in the Carpathian Basin

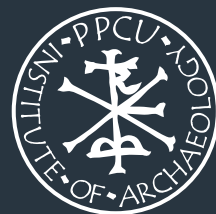
Director of the research project:
Csilla Balogh

Zamárdi város belterületének déli szélén, a mai Rétföldi utcában húzódó temetőből a korábbi ásatások során 2453 sír került feltárássra. Az avar kori temetők közül mind nagyságát, mind gazdagságát tekintve kiemelkedik a 6. század végétől a 9. század elejéig folyamatosan használt zamárdi temető, mely egy rangos közösség temetkezőhelyéül szolgált. 2015 nyarától a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke folytatja a temető feltárását. A tanátság keretében folyó kutatási program a Zamárdi Önkormányzat támogatásával, és az Isztambul Medeniyet Egyetemmel, valamint a kaposvári Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeummal szoros szakmai együttműködésben valósul meg. A kutatási program a tanszék hallgatói számára kiváló lehetőséget kínál a népvándorlás kori temetőfeltárás módszertanának elsajátítására. A tanszék hallgatóin kívül az ásatáson lengyel, orosz, udmurt, tatár, holland és török hallgatók is megfordultak eddig.

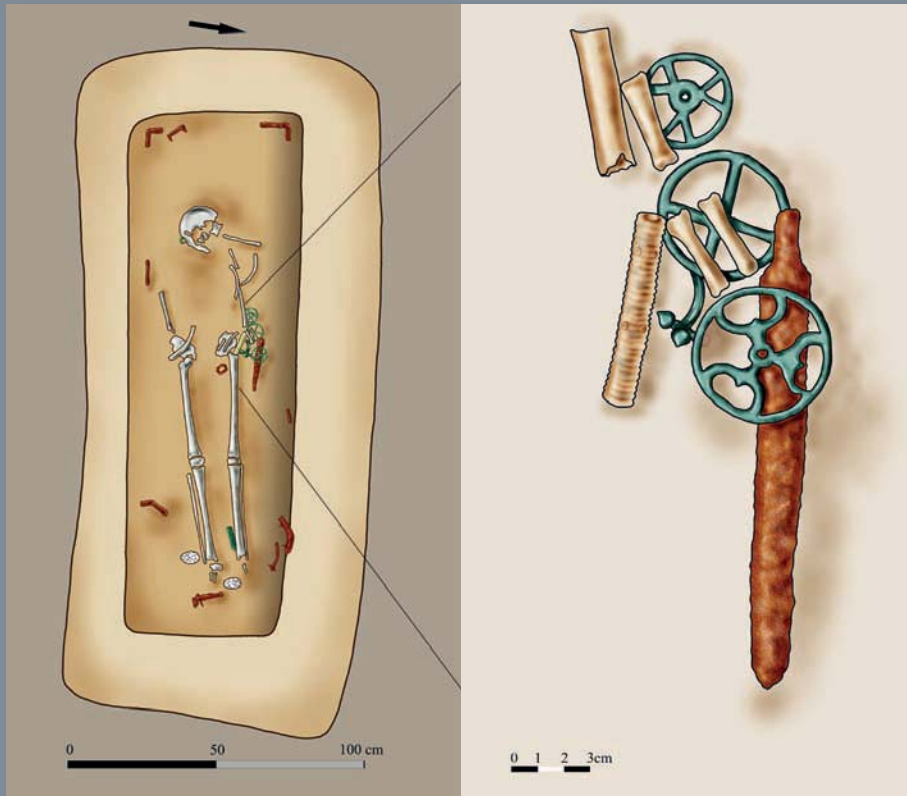

A total of 2453 graves were previously uncovered of the cemetery extending along Rétföldi Street on the southern fringes of the inner area of Zamárdi. Used continuously from the close of the 6th to the beginning of the 9th century, the Zamárdi cemetery eclipses by far the other Avar-period burial grounds both in terms of its size and its wealth. It had been the burial ground of a wealthy, elite community. From the summer of 2015, the investigation of the cemetery was continued by the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University. The research project, part of the university's field school, is conducted in collaboration with the Istanbul Medeniyet University and the Rippl-Rónai Regional Municipal Museum of Kaposvár, with generous support from the Zamárdi Council. The research project offers a unique opportunity for the Department's students to acquire the necessary practical skills for fieldwork and to familiarise themselves with the techniques of excavating Migration-period cemeteries. Besides our own students, Polish, Russian, Udmurt, Tatar, Dutch and Turkish students have participated in the project.

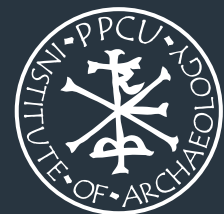

2015-ben a nyugat-kelet irányban kb. 400 m hosszan elnyúló temetőnek az északnyugati részében, a legszélső, még be nem épített telken kezdtük meg a kutatást. Ez a terület közvetlenül csatlakozott keletről a kaposvári múzeum által 2008-ban feltárt temetősávhoz. 68 régészeti korú objektum került elő (2454-2522. obj.), melyek mindegyike – három középkori településobjektum kivételével – az avar kori temetőhöz tartozott. 53 sírt tártunk fel, melyek többsége ugyan bolygatott volt, de a bolygatás által általában nem érintett, a medencétől lefelé eső vázrészek mellől jól keltezhető, változatos régészeti leletanyag került elő. A filigrándíszes felhúzott lemezgömbös fülbevalók, a trasszírozott fonatdíszes lemezes övveretek és az öntött korongok tanúsága alapján a temető e részét a 7. század legvégén, a 8. század első évtizedeiben használták. Az egyszerű kialakítású aknasírok között néhány sírnál cölöpös sírszerkezet nyomát figyeltük meg. A rablások, bolygatások ellenére a legtöbb sírban sikerült megfigyelnünk a ládakoporsók vasszerelékeinek rendszerét.

The excavation work was begun in 2015 in the cemetery's north-western section, extending for some 400 metres in an east to west direction on the outermost plot that had not yet been built up. In the east, the area borders directly on the cemetery section that was excavated by the Kaposvár Museum in 2008, where 68 archaeological features were unearthed (Features 2454-2522), all part of the cemetery dating to the Avar period, with the exception of three medieval settlement features. We excavated 53 graves; even though their majority was disturbed, a rich array of well-datable archaeological material was recovered from the pelvic area downward, which had not been affected by the intrusions. On the testimony of the filigree-decorated ball-on-hoop earrings, the strap-ends bearing interlace designs and the cast metal discs, this cemetery section was most probably used at the very close of the 7th and in the early decades of the 8th century. The remains of post-framed funerary structures were noted in some of the simple shaft graves. Despite the heavy looting and later disturbances, the pattern of the iron fittings of the chest coffins could be observed in most graves.

A 2016. évi rövid, három hetes ásatási időszakban az előző évben feltárt területet kelet felé bővítve, újabb 31 avar kori sírt tártunk fel, s az északi temetőárok újabb része is kibontakozott.

A sírokban annak ellenére kevesebb tárgyi mellékletet találtunk, hogy a sírok nagyobb része bolygatatlan volt, ami a temetőrészt használó közösség nem túl tehetőس jellegére utal. A mellékletek között legnagyobb számban a temető egészére kifejezetten jellemző öntött bronz korongok kerültek elő. A most feltárt sírokban a korongok alatt bőr, néha textil hordozófelület jelentkezett, s ez alapján valószínűsíthető, hogy ezek a díszes korongok tarsolyok díszeként is szolgálhattak. A temető ékszeranyagában, a 7. század közepétől viszonylag gyakori a felhúzott lemezgömbös fülbevaló. A férfi sírokból származó öntött indás övveretek arra utalnak, hogy e sírok megásására a 8. század közepe után kerülhetett sor, az egyik sírból származó, állatfej formájú (ló?) veret pedig arra utal, hogy egészen a 8. század legvégéig, a 9. század elejéig biztosan használták a temető ezen részét.

During the brief three-week-long excavation season in 2016, the area investigated the previous year was extended eastwards, where we uncovered a further 31 Avar-period graves as well as a section of the northern cemetery ditch.

Even though the majority of the graves were undisturbed, we recovered a lower number of grave goods, suggesting that the community using this cemetery section was less affluent. The grave goods were dominated by cast bronze discs, one of the most typical finds from the burial ground as a whole. Scraps of leather and, occasionally, of textile were preserved underneath the discs, suggesting that these decorative discs had perhaps also functioned as purse adornments. Ball-on-hoop earrings became widely used from the mid-7th century onward. The tendril-ornamented cast belt mounts from the male burials indicate that these interments date from after the mid-8th century. One burial yielded a belt mount modelled in the shape of an animal head, perhaps of a horse, implying that this section of the burial ground was quite certainly still in use up to the end of the 8th or the onset of the 9th century.

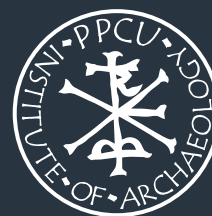

2017-ben két alkalommal is módunk nyílt folytatni a feltárásunkat. Az öt hét alatt közel 600 m²-nyi területen 66 sírt és négy sírfelkutatását célzó rablógödröt, valamint a 2015-ben előkerült középkori árkok újabb szakaszát tártuk fel. A temetőrészen a 7. század vége felé megásott sírok között egy olyan, a 7. század második-harmadik negyedére keltezhető, mintegy 60 sírből álló sírcsoport került elő, mely leletanyagában és temetkezési szokásaiban is jelentősen különbözött a környező, késő avar kori temetkezésektől. A korábbi években feltárt sírokkal ellentétben, ezekben gyakoribb volt az edénymelléklet, viszont a sírokból szinte teljesen hiányoztak a bronz korongok, a kulcsok, a különböző használati eszközök. A sírcsoport közepén öt ló-lovas sírpár helyezkedett el, melyek különböző mértékben ugyan, de bolygatottak voltak. Új jelenségként dokumentáltuk, hogy néhány esetben a lósírok keleti oldalánál egy-egy ovális alakú gödröt alakítottak ki, melyekből lószerszámveretek kerültek elő. Az avar kori sírok alatt egy kelta sír maradványa került elő, melyet már az avar kori sírok kirablása során megbolygattak.

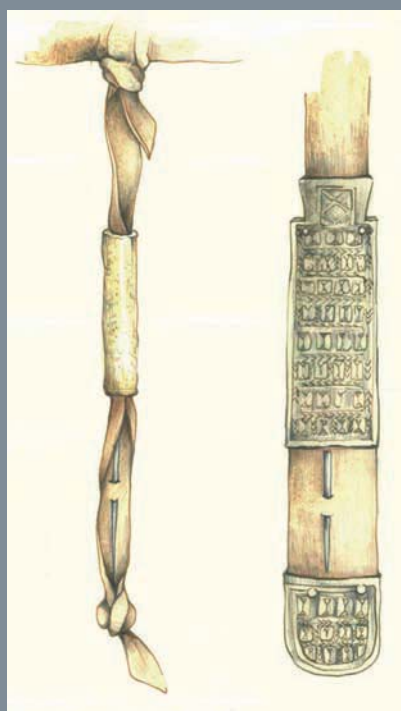

In 2017, we had the opportunity to continue our excavation on two occasions. During the five weeks of this season, we investigated an approximately 600 m² large area with 66 graves, alongside four robber pits dug in the hope of hitting graves, and another section of the medieval cemetery ditch discovered in 2015. This section of the burial ground contained a group of some 60 graves dating from the second or third quarter of the 7th century, which in terms of its grave goods and mortuary rites differed substantially from the late Avar-period burials around it. In contrast to the graves excavated earlier, these burials were more frequently furnished with pottery vessels, while bronze discs, keys and various tools and implements were wholly lacking. In the centre of this grave group were five human-horse burials that had been looted to differing extents. One novel phenomenon was the occasional presence of oval pits containing horse gear on the eastern side of the human-horse burials. A grave from the Celtic period was found underneath the Avar-period burials, which was disturbed at the time the Avar graves had been robbed.

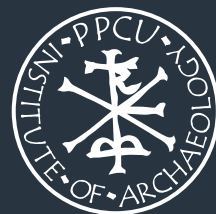

A 2018. évi ásatási szezonban a tavaly előkerült, a 7. század második-harmadik negyedében megásott sírokból álló sírcsoport feltárását folytattuk észak felé, s ezektől északabbra a temető 8. században használt északnyugati részének temetkezései is ismét felbukkantak. A feltárt 78 objektum között 73 avar kori és három La Tène kori sír, valamint két középkori árok került elő. A korábbi időszakból származó sírcsoportba tartozó temetkezések között ismét volt négy ló-lovas sírpár, melyek kettésével egymás mellett helyezkedtek el. A lovak és a lovasok bolygatott sírjaiból a lószerszámzat fémszerelékei, a veretek, a szíjvégek és a szíjak találkozásait fedő nagyobb rozetták, valamint a férfiak övét díszítő veretek – ha nem is bolygatatlan helyzetben – szinte mind előkerültek. A női és a gyermek sírok szinte mindegyike bolygatatlan volt, melyekben felhúzott lemezgömbös fülbevalók, torquesek, az övet és az övről lelógó szíjakat díszítő veretek, a hosszan lecsüngő szíj végére szerelt nagyméretű szíjvégek, öntött bronz korongok és mindennapi használati eszközök kerültek elő.

In 2018, the excavation of the grave group dating from the second and third quarter of the 7th century, discovered in the previous year, was continued towards the north. Farther north, we found the continuation of the north-western section of the cemetery used in the 8th century. Of the 78 excavated features, 73 could be dated to the Avar period, three to the La Tène period, alongside the medieval ditches. The grave group dated to the earlier period included four human-horse burials beside each other. These disturbed human-horse burials contained the metal fittings of the horse gear such as mounts, strap-ends and larger rosettes covering the junctions of the straps, and the mounts adorning the belts worn by the men, even if not always in their original, undisturbed position. Almost all the female and child graves were undisturbed; these yielded ball-on-hoop earrings, neck-rings, the mounts of decorative straps attached to belts and large strap-ends fitted to the end of these straps, cast bronze discs and the various tools and implements of daily life.

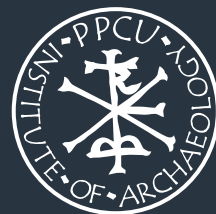

2019-ben a temető északnyugati részében 852 m²-en újabb 61 régészeti korú objektumot tártunk fel. Ezek között a középkori Zamárdi település néhány gödre és árka, valamint egy körárokkaal övezett La Tène kori hamvasztásos sír mellett 51 avar kori temetkezés volt. Az avar kori sírokból származó leletanyag alapján a temető ezen részén a 7. század utolsó negyedében, illetve a század végén megásott sírok találhatóak. Ugyanitt elsősorban a sírok szerkezete kapcsán sikerült új, érdekes megfigyeléseket tennünk. Egy csoportban nyolc füles sírt tártunk fel. Ezen aknasírokban a hosszoldalakban, a sírok aljától 60–90 cm magasságban egy vízszintesen futó vájatot figyeltünk meg, melyek a koporsó vagy a halott fölé fedélként elhelyezett deszkák megtartását szolgálták. Egyes síroknál ezeken túl cölöplyukak is előkerültek a sírok sarkaiban és a hosszoldalak mellett, az ezekben egykor elhelyezkedő cölöpök pedig feltehetően a koporsófedél stabilitását növelték. Hasonló sírkonstrukciót eddig Zamárdiból nem ismertünk, s a Dunántúl avar kori temetői közül is csak Versendről volt hasonlókra adatunk.

In 2019, we uncovered a further 61 archaeological features in the north-western section of the cemetery over an area of 852 m². These included several pits and ditches of the medieval settlement of Zamárdi, a cremation burial ringed by a round ditch of the La Tène period and 51 Avar-period burials. On the testimony of the Avar-period grave goods, the burials in this part of the cemetery were deposited during the last quarter and the end of the 7th century. We recorded a number of new, intriguing observations, principally on the structure of the graves. We uncovered a cluster of eight graves, each of which was a shaft grave with a recess running lengthwise at a height of 60–90 cm from the grave's floor, whose function was to secure the planks placed above the coffin or the dead body as a covering. Some graves featured post-holes in the corners and along the long sides of the grave pit, and the posts set in them were no doubt intended to ensure the stability of the coffin lid. Similar grave structures were not attested previously in the Zamárdi cemetery; comparable constructions have so far only been reported from Versend among the Avar-period burial grounds of Transdanubia.

Honfoglaló őseink

A Duna-Tisza köze honfoglalás kori településtörténete kutatási program

A kutatási program vezetője:
Türk Attila

Munkatársak: Füredi Ágnes, Gulyás András

Our ancestors of the Conquest period

Conquest-period settlement history of the Danube-Tisza interfluvium
research project

Director of the research project:
Attila Türk

Assistant colleagues: Ágnes Füredi, András Gulyás

A PPKE BTK Régészettudományi Intézetében a magyar őstörténet mellett, illetve ahhoz kapcsolódóan, fontos helyet foglal el a kutatási programok között a Kárpát-medence honfoglalás kori régészete. Ezen belül is a Duna-Tisza köze 10. századi településtörténetének regionális kutatásába vágunk bele 2016-tól, előbb a Ferenczy Múzeumi Centrummal együttműködve, majd 2017-től a Jász Múzeumot is bevonva. Pest megye déli részén és a Jászság területén az utóbbi években lendületet vettek a terepbejárásokra és tervásatásokra épülő régészeti kutatási programok, amelyek a kezdetektől civil együttműködők részvételével és támogatásával valósultak meg. A régióból ismert honfoglalás és kora Árpád-kori régészeti hagyaték bámulatos mértékben bővült. A folyamat alapvetően írja át eddigi ismereteinket a régióról. A jelentős friss forrásfeltárásnak köszönhetően érdemben vizsgálhatjuk azt a történeti felvetést is, amely szerint a 10. századi Magyar Fejedelemség hatalmi központja a század derekán az említett régióban volt. A kutatási program gyakorlati célja pedig a színvonalas, rendszeresen megvalósuló tanácsadások biztosítása a PPKE tehetőse régészhallgatói számára.

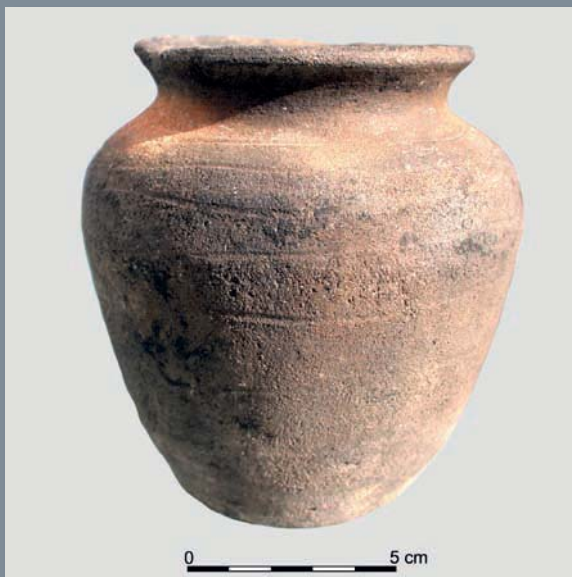

Strongly intertwined with the study of the pre- and early history of the Hungarians, the archaeology of the Carpathian Basin during the Hungarian Conquest is another field high on the research agenda of the Institute of Archaeology of the PPCU. Starting from 2016, a research project on the 10th-century settlement history of the Danube-Tisza interfluve was launched, initially in collaboration with the Ferenczy Museum Centre, and from 2017 with the Jász Museum. There has been an upswing in archaeological projects based on field surveys and research excavations in County Pest and in the Jászság region in the past few years, which have involved the participation of civilian volunteers. The archaeological heritage of the Conquest period and the Árpáadian Age has been enriched to an amazing extent, which has had a profound effect on our knowledge of the region's history. Based on recent finds that have enlarged the known record, it is now possible to take a fresh look at the assumption that the power centre of the Hungarian Principality lay here in the mid-10th century. There is also a practical aspect to the project: to provide high-standard field training for the Institute's talented students.

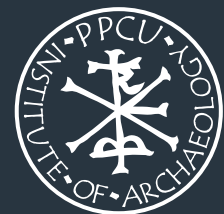

A Kárpát-medencei honfoglalás kori régészeti program első állomása Dömsöd-Bálványosi-Hügye lelőhely kutatása volt, amelyet 2016-ban kezdtünk. A 10-11. századi temető mezőgazdasági művelés alatt áll, így fokozottan ki van téve a gyors erózió és a szántás okozta bolygatás együttes, romboló hatásának. A felszíni szórványleletek között ember- és lócsontokat, illetve jellegzetes honfoglalás kori fémleleteket találtunk. A 2016-ban megvalósult első ásatási szezonban a homokos altalajban összesen 19 objektumot tártunk fel, amelyek között nyolc honfoglalás kori sírt és egy zsugorított bronzkori temetkezést említhetünk. A többnyire egyszerű huzalékszerekkel jellemezhető temetőben kiemelkedő leletekre egy temetkezésben bukkantunk. Egy kislány sírjában a koponyája jobb oldalán kerámiaedény volt, a jobb lábának külső oldalán pedig agancsból faragott egyedi csonteszköz feküdt. A tárgy funkciója nagy valószínűséggel fonóvillának (más néven lucet-nek) határozható meg. Jelen ismeretünk szerint ez az első ilyen lelet a Kárpát-medence 10-11. századi régészeti hagyatékában.

The investigation undertaken as part of the archaeological research project targeting the Conquest period in the Carpathian Basin involved the excavation of the Dömsöd-Bálványosi-Hügye site, which was begun in 2016. The cemetery dating to the 10th-11th centuries is located in cultivated land, and is therefore endangered both by constant erosion and disturbance owing to ploughing. Human and horse bones as well as metal objects typical for the Hungarian Conquest period occurred among the stray finds scattered on the ground. During the first season in 2016, we uncovered 19 features in the sandy subsoil, which included eight graves from the 10th century and a crouched burial from the Bronze Age. The cemetery's burials were furnished with simple wire jewellery and only in one instance did we uncover more remarkable finds. The burial of a young girl contained a clay vessel beside her head and a unique bone implement carved from antler was placed by her right leg. This implement can in all likelihood be defined as a lucet fork used in cordmaking or braiding. According to our current knowledge, this is the very first implement of this type in the 10th-11th-century archaeological record of the Carpathian Basin.

A honfoglalás kori régészeti program keretében 2017-ben három helyszínen végeztünk hitelesítő feltárást Pest megyében. Dömsődön mintegy húsz újabb sírt tártunk fel tanúsítás keretében. Javarészüket melléklet nélküli volt, vagy pár karikaékszer maradt a halotti öltözetéből. A felszínen „klasszikus”, inkább a század első felére jellemző, honfoglalás kori aranyozott ezüstből készült öv- és ruhavereteket, valamint lófogat gyűjtöttünk.

A második helyszín Ceglédbercel határában feküdt. Itt a terepbejárások során női sírhoz tartozó jellegzetes leletek: aranyozott ezüst ruhanyak-veretek, gyűrű, karperec került elő a felszín közelében. 100 méterrel távolabb, a szántásból került elő egy jellegzetes, körte alakú kengyel, amely bolygatott temetkezésekről árulkodott. Hatalmas szerencsével már az első szelvényekkel sikerült azonosítani a sírokat, köztük bolygatatlant is: két lószerszámos temetkezés képviselte a terület első honfoglalás kori lelőhelyét.

Kocsér határában erdőtelepítés során semmisítették meg egy temetőt vagy magányos sírt. Itt egy gazdag női sír egyedi típusú veretekkel díszített lábbelijének részletét dokumentáltuk. A szépen kidolgozott díszgombok mellett a régióban igen gyakori rozettás lószerszámvereteket találtunk.

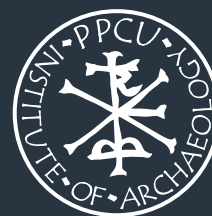

In 2017, we conducted excavations in County Pest as part of our Conquest-period project. We uncovered twenty graves in Dömsöd. Most of these lacked grave goods or contained but a few ring ornaments adorning the funerary clothes. In contrast, the finds collected during the field surveys represented the period's "classical" finds, more typical for the century's first half: Conquest-period silver gilt belt mounts and dress adornments, and a few horse teeth.

The second site lay on the outskirts of Ceglédbercel. During the field survey, we collected typical finds of female burials: silver-gilt ornaments from the neckline of a dress, a finger-ring and a bracelet. Some 100 metres away, we discovered a typical pear-shaped stirrup, indicating other disturbed burials. We succeeded in identifying the graves, alongside the discovery of undisturbed burials in the first trenches we opened: the two burials containing horse gear fittings represented the first site of the Conquest period identified here.

A cemetery or a solitary burial was destroyed during a forestation project around Kocsér, where we found a lavishly furnished female burial and documented her footwear adorned with unique mounts. In addition to the ornamental buttons, the grave also contained the rosette harness mounts typical for this region.

2018-ban két szezonban is dolgoztunk a honfoglalás kori projektünkben. Február végén Jászberény–Alsómuszaj lelőhely homokbányájának környékén kerestük a 2016-ban előkerült süvegesúcsos lelőhely maradványait, majd befejeztük Ceglédbercel–Bognár-tanya feltárását.

Ősszel visszatértünk a Jászságba, ahol a műszeres felderítések során 10. századi szórványleletek kerültek elő. Pusztamonostor határában további lelőhellyel bővült a rozettás lószerszámveretek elterjedési térképe, majd Jászkóhalma határában egy nagyobb kiterjedésű honfoglalás kori temető várt a 10. század második feléből. A lószerszamos temetkezések között tausírozott kengyelpár, a fegyverek esetében egy újabb íjlemez sír, az ékszerek között pedig egy ritka, *in situ* megfigyelt karláncos temetkezés jutalmazta csapatunk munkáját.

Több temetőben sikerült megfigyelnünk a 10. század első feléből ismert, „klasszikus” honfoglalás kori leletekkel jellemezhető sírok és a már melléklet nélküli, a 10. század második felére keltezhető temetkezések együttes jelenlétét. A régió kutatása fontos eredményeket fog hozni a 10. század közepi településtörténeti változások megismeréséhez. Ezen átmenet forrásainak pontos feltárása kulcskérdés napjaink honfoglalás kori régészetében.

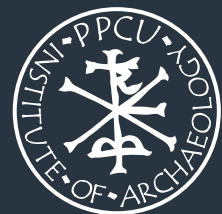

In 2018, we undertook two seasons of fieldwork in our Conquest-period project. In February, we attempted to locate the findspot of the headgear finial discovered in 2016 near the sandpits at Jászberény–Alsómuszáj. Later, we completed the excavation at Ceglédbercel–Bognár-tanya.

In autumn, we returned to the Jászság where the instrumental survey yielded 10th-century stray finds. The distribution map of rosette-decorated horse harnesses was enriched with a new site near Pusztamónostor, while a miracle awaited us at Jászfákóhalma, where we discovered an extensive Conquest-period burial site dating from the later 10th century. Our team was rewarded with a pair of metal-inlaid stirrups among the burials containing horse gear, a burial with bow plaques and a grave with a rare, *in situ* chain bracelet.

We documented several cemeteries where burials with “classical” finds of the Conquest period from the early 10th century occurred together with unfurnished graves from the century’s later half. Further research in the region will provide invaluable data on the settlement history around the mid-10th century that is little known at present. The assessment of archaeological information concerning this transitional period is one of the crucial issues in the current research of the Hungarian Conquest period.

Őseink nyomában

A korai magyar történelem régészeti kutatása napjainkban

A kutatási program vezetője:
Türk Attila

In search of our ancestors

Current archaeological research on the pre- and early history
of the Hungarian people

Director of the research project:
Attila Türk

Közismert, hogy a magyarok elődei Kr. u. 895 előtt a Kárpátoktól keletre éltek, mielőtt Árpád vezetésével bevonultak és letelepedtek a Kárpát-medencében. A korai magyar történelem régészete azt kutatja, hogy ősünk hol élhettek a honfoglalást megelőzően, illetve hogy a honfoglalás kori anyagi műveltség eredetében milyen szálak mutathatók ki. Magyar őstörténeti régészeti expedícióra 1975–1982 között került sor utoljára Oroszországban (akkor még Szovjetunió), noha az orosz-magyar régészeti kapcsolatok már a 19. század végétől kezdve igen intenzívek voltak. Azóta itthon, többnyire „íróasztal mellett” születtek az új dolgozatok, miközben hatalmas mennyiségű friss régészeti leletanyag vált ismertté a rendszerváltás óta Kelet-Európában, amelynek áttekintése a forrásszegény korai magyar történelem számára elengedhetetlen. 2013-tól kezdve Intézetünk minden évben nemzetközi régészeti expedíciót szervezett Oroszországba, a korai magyar történelem egykori színterének kutatására. A munka célja elsősorban az új források feltárása.

It is well known that the ancestors of the Magyars lived east of the Carpathians before 895 AD, before they were led by Árpád into the Carpathian Basin where they settled. The ultimate goal of the archaeology of early Hungarian history is to locate the regions where our ancestors had lived before the conquest of the Carpathian Basin and to identify and trace the origins of the different cultural strands that make up the rich tapestry of the Conquest-period archaeological culture. The last Hungarian archaeological expedition targeting the early history of the Magyars was undertaken between 1975 and 1982 in the Soviet Union, even though Russian-Hungarian archaeological contacts had been intensive since the late 19th century. Since then, most of the new studies appearing in this field are essentially armchair theories, despite the vast quantities of new archaeological finds published in Eastern Europe since the political transition. The study of this material is indispensable to early Hungarian history whose source material is extremely meagre. Since 2013, our Institute has regularly organised international expeditions to Russia in order to conduct research in the former homelands of the Magyars. The primary aim of this work is to locate and excavate new relevant find assemblages.

A korábbi évek régészeti eredményei kapcsán felmerült annak igénye, hogy az Urál délkeleti régiójában, Cseljabinszk megyében felfedezett, az Ujelgi-tó partján fekvő régészeti lelőhely feltárásába a magyar kutatás is bekapcsolódjon. A lelőhelyre már korábban felfigyelt a hazai szakma, mivel a honfoglalás kori régészeti hagyatékek eddigi legközelebbi és legnagyobb mennyiségű keleti párhuzama került itt elő.

Az ásatásba való bekapcsolódás mellett az orosz fél speciális szakembereket is kért a leletek feldolgozásához, így a csapattal tartott Mende Balázs Gusztáv antropológus, aki feldolgozta az előkerült embertani anyagot, illetve elvégezte az archaeogenetikai vizsgálatokhoz szükséges mintavételeket.

A nagy kiterjedésű lelőhely további kutatásához adnak fontos támpontot azok a magnetométeres felmérések, amelyek a lelőhely pontos kiterjedését hivatottak tisztázni.

Az expedíció folyamán részt vettünk a 2. Nemzetközi Magyar Konferencián, melyen a magyar őstörténet keleti specialistái tartottak előadásokat

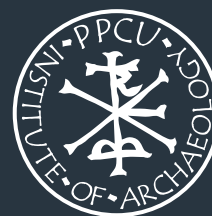

In the wake of the new advances made in archaeological studies on the early history of the Magyars, it was deemed prudent that Hungarian archaeologists should join the excavation of the site discovered by Lake Uelgi in Chelyabinsk Province in the south-eastern Ural region. Hungarian archaeological scholarship has taken a keen interest in the site since the closest and highest number of eastern parallels to the Hungarian Conquest-period archaeological heritage has come to light at this site.

Besides partaking in the archaeological work, our Russian partner requested specialists for assessing the finds and therefore the team was joined by anthropologist Balázs Gusztáv Mende, who analysed the anthropological material and undertook sampling for archaeogenetic analyses.

The magnetometer surveys conducted on the extensive site provided a wealth of important details for further research and for determining its exact extent.

During the expedition, we participated in the 2nd International Hungarian Conference, where the eastern specialists on the pre- and early history of the Magyars gave a series of lectures.

A 2014-es túra célpontjai között az előző évi, Cseljabinszk melletti Ujelgi lelőhely felkeresése mellett két új régió is szerepelt. A Dél-Urál térségében a kazak határ közelében az Orenburgi Állami Egyetem Régészeti Tanszéke, míg északon, a Káma folyó völgyében a Permi Állami Pedagógiai Egyetem Régészeti Tanszéke választott tanszéki ásatásnak egy-egy olyan lelőhelyet, melyek a magyar etnogenezis szempontjából hordoztak hasznos régészeti információkat. Délen Orenburg megye és Baskíria határán egy kusunarenkovói kultúrához sorolt (Kr. u. 6-8. sz.) lelőhelyen volt feltárás. A Káma mentén azon a bajanovói lelőhelyen folyt a munka, melynek ezüst halotti maszkjaiból előző évben a Magyar Nemzeti Múzeumban is láthattak ízelítőt az érdeklődők. A több mint három hetes expedíció Moszkvában ért véget, ahol a helyi múzeumok és régészeti kiadványok újdonságaival ismerkedtek az expedíció résztvevői.

Besides visiting the Uelgi site near Chelyabinsk, the 2014 expedition had two other major destinations: the Archaeology Department of the Orenburg State University in the southern Ural region near the Kazakh border, while in the north, in the Kama Valley, the Archaeology Department of the Perm State Pedagogical University selected archaeological sites that would hopefully provide significant new information for Hungarian ethnogenesis. In the south, we excavated a site of the Kushnarenkovo culture (6th–8th centuries AD) located on the boundary of Orenburg Province and Bashkiria. In the Kama valley, we worked on the Bayanovo site, which yielded the silver funerary masks exhibited in the Hungarian National Museum the previous year. Our over three-week-long expedition ended in Moscow, where the participants had the opportunity to visit various museums and consult recent archaeological publications.

2015-ben öt helyszínt is érintettünk, melyek fontosak a magyar őstörténet kutatásában. Perm és Cseljabinszk térségében a korábbi ásatások helyszínén folytattuk a munkát, míg Szamara és Izsevszk régészeti szervezeteivel most vettük fel először a kapcsolatot, megismertük a helyi „magyar-gyanús” leleteket.

Mind az Orosz Tudományos Akadémia, mind pedig az Urál térségének régészeti tanszékekkel rendelkező egyetemei támogatták, immár együttműködési szerződésekkel is hosszú távra megerősítve a 2013-ban megkezdett magyar őstörténeti munka folytatását. A szamarai múzeumban feldolgoztuk, lerajzoltuk a magyarokhoz köthető leleteket egy tervezett közös publikáció céljából és antropológiai mintavételt is végeztünk. Izsevszkben a nyevolínói régészeti kultúra leleteit tanulmányoztuk. Perm-ben a tervezett közös publikáció érdekében részt vettünk a bajanovói temető feltárásában, mely a teljes uráli térség legkiemelkedőbb 10. századi temetője. Cseljabinszkban Ujelgi lelőhelyen dolgoztunk, majd egyhetes túra keretében megkerültük a Dél-Urált, annak valamennyi fontosabb kora középkori lelőhelyét meglátogatva. Hazafelé pedig Szentpéterváron az Ermitázs gyűjteményét, kiállításait ismertük meg.

In 2015, we visited five sites that have a relevance for the early history of the Magyars. We continued our fieldwork on the sites in the Perm and Chelyabinsk regions, and we also contacted the archaeological authorities at Samara and Izhevsk in order to inspect the local finds with a “Magyar” flavour.

Both the Russian Academy of Sciences and the universities of the Ural region with archaeology departments supported the continuation of the research project on early Magyar history in 2013, and thus we drew up long-term partnership contracts. We examined and drew the finds in the Samara museum that could be linked to the Magyars for a planned joint publication and also undertook anthropological sampling. In Izhevsk, we studied the finds of the Nevolino culture. In Perm, we participated in the excavation of the Bayanovo burial ground, the most significant 10th-century cemetery in the Ural region, with a view to preparing a joint publication. In Chelyabinsk, we worked on the Uelgi site, followed by a week-long tour of the southern Ural region involving visits to the most significant early medieval sites. On the way back, we stopped in St. Petersburg to familiarise ourselves with the collections and exhibitions of the State Hermitage Museum.

Budapestről Moszkva érintésével elsőként Baskíriába utaztunk. A fővárosban, Ufában Flarit Szungatov vezetésével néztük meg a karanajevói temető leleteit a Baskír Nemzeti Múzeumban. Ezt követően az Urál hegységen, majd az Urál folyón is átkelve megérkeztünk Ázsiába Baskíria Urálon túli, festői, erdős sztyeppi területén keresztül. Itt Kalkan (baskíruul: „pajzs”) falu mellett egy kurgánsíros temető feltárásába kapcsolódunk be.

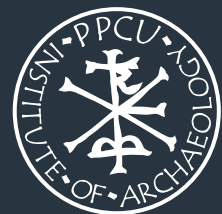
Ufából mintegy 10 órás vonatozást követően érkeztünk meg a Volga parti Szamarába. A 700 km-es út kelet-nyugati irányban szelte át a tankönyvekben szereplő egykori Magna Hungaria feltételezett területét. A Volga-kanyarban a 7-9. századi zsiguljovszki temető feltárásán vettünk részt. Az expedíciót vonaton folytattuk tovább a tatár-földi Kazanyba, ahol első utunk az Ibn Fadlan-kiállításához vezetett. A kiállítás, majd a múzeumi raktarak és Kazany belvárosának megtekintése után végül buszra szálltunk és elutaztunk a Volga partján fekvő Bolgarba, a volgai bolgárok egykori fővárosába. Itt egy két-hetes nemzetközi régészeti nyári egyetemen és konferencián vettünk részt.

We travelled from Budapest via Moscow to Bashkiria first. Flarit Sungatov was our guide in Ufa, the capital, when studying the finds from the Karanayevo cemetery in the National Museum of Bashkiria. After passing through the Ural Mountains, we reached Asia by crossing the River Ural through the picturesque forested steppe of Bashkiria. We joined the excavation work in a kurgan cemetery beside the village of Kalkan (meaning “shield” in Bashkirian).

After a ten-hour train ride from Ufa, we arrived in Samara on the Volga. The 700-km-long journey from west to east took us across the assumed area of Magna Hungaria mentioned in medieval chronicles. We joined the excavation of the Zhigulyovsk cemetery dating from the 7th–9th centuries in the Volga Bend. We continued our journey by train to Kazan, where our first destination was the Ibn Fadlan exhibition. Arriving in the land of the Tatars, we visited museums and their storerooms and the inner city of Kazan, after which we took the bus to Bolgar on the Volga, once the capital of the Volga Bulgars. Here we participated in a two-week-long international summer university course in archaeology and a conference.

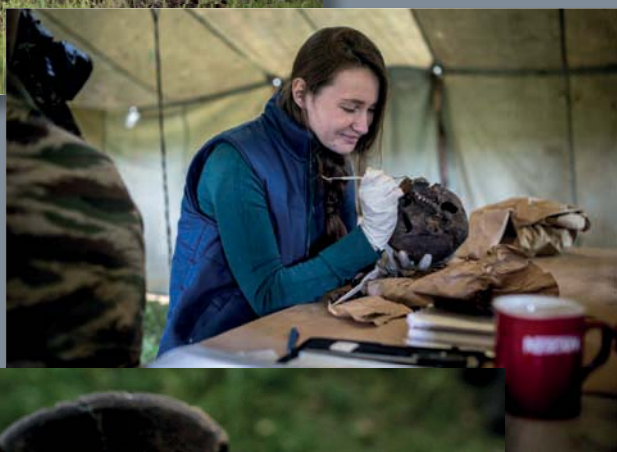
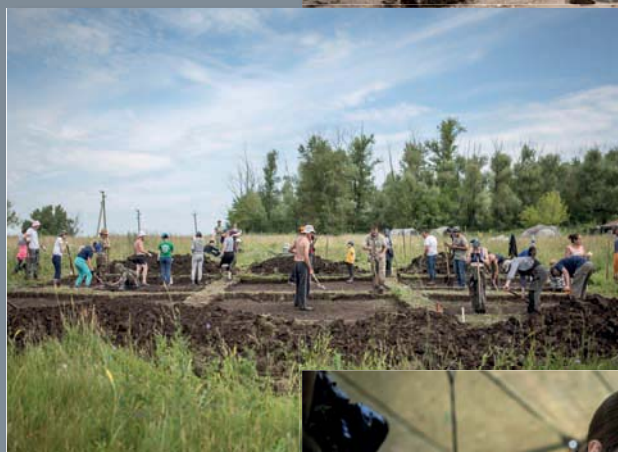
Az ötödik expedíció alapvetően a nyugat-szibériai őshaza és a magyar őstörténet szibériai hátterének megismerését, vizsgálatát tűzte ki célul.

Július 5-én, hajnalban érkeztünk a szibériai Novoszibirszkbe, az Orosz Tudományos Akadémia szibériai részlegének központjába, ahol a paleogenetikai laboratóriumot látogattuk meg. Az expedíció második szakaszában a Tyumenyi Állami Egyetem Régészeti Tanszékét, és annak a Giljevo 2. lelőhelyen végzett tervását kerestük fel.

A közös munkát a helyszínen egy orosz-magyar kerekasztal konferenciával folytattuk, melyen többek között Alekszandr Zelenykov tartott rendkívül érdekes előadást a kuszarenkovói kultúra kialakulásáról.

Utazásunk utolsó állomásaként ebben az évben is érintettük Baszkíria területét, ahol nem kisebb jelentőségű lelőhelyen, mint a birszki temető területén áshattunk. A lelőhely fontossága abban rejlik, hogy az eddig feltárt mintegy 700 sír jelentette korábban az Urál nyugati előtere kora középkori régészetének kronológiai alapjait.

The principal goal of the fifth expedition was to gain a better understanding of the Magyar homeland in western Siberia and the Siberian background of early Magyar history.

We arrived in Novosibirsk, Siberia, at daybreak on July 5 and visited the palaeogenetics laboratory in the Siberian section of the Russian Academy of Sciences. During the second part of the expedition, we visited the Archaeology Department of the Tyumen State University and the excavation at the Gilyevo 2 site.

Our programme included a round-table conference where, among others, Aleksander Zelenykov gave an outstandingly interesting talk on the formation of the Kushnarenkovo culture.

The last leg of our journey took us to Bashkiria, where we had the opportunity to undertake fieldwork in the highly significant Birsk cemetery. The importance of this site lies in that the 700 burials uncovered here serve as the chronological anchor for the early medieval archaeology of the western Uralian foreland.

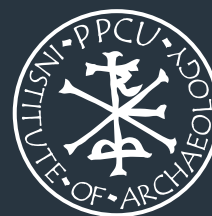

Expedícióinkat 2018-ban Baskíriában kezdtük. A régió kiemelkedő szerepet játszik a korai magyar történelem kutatásában. A magyarok elődei feltételezhetően érintették ezt a területet (6–9. század, kusnarenkovói és karajakupovói régészeti kultúrák). Később a keleten maradt magyarság egy része élt itt tovább (10–13. század, csijalikszkaja kultúra). 2018 tavaszán új kusnarenkovói jellegű temető került elő Baskíria északi részén, Busztanajevo mellett. A kultúrának eddig mintegy 200 temetkezése ismert, 80%-uk bolygatott. Ezúttal gazdag mellékletű, érintetlen sírok kerültek elő. Meglátogattuk az Ufa II néven ismert kora középkori erődített telep, majd Nyugat-Szibériában vetünk részt a Tyumenyi Állami Egyetem tervásatásán, ahol rövid, közös konferencián adtuk át egymásnak ismereteinket. A régió 4–10. századi hagyatékában jól megfigyelhető a délről érkezett, feltehetően török nyelvű nomád népek és az erdős sztyepp helyi lakosságának, valamint az uráli nyelvű népek elődeihez köthető elemeknek a keveredése. Együttműködési szerződésünk keretében csontmintákat is kaptunk archeogenetikai vizsgálatra a szargatszjkaja kultúra felbomlásától a mai obi ugor népesség legkorábbi feltűnéséig datálható temetőkből. Utunk végén a tajga kora középkori régészeti hagyatékával ismerkedtünk Tobolszk, Szurgut és Hanti-Manszijszk múzeumaiban.

Our 2018 expedition began in Bashkiria, a region that is crucial in the research of early Magyar history. The ancestors of the Hungarians probably settled here during the 6th–9th centuries (Kushnarenkovo and Karayakupovo cultures). Some Magyars who remained in the east continued to live here up to the 10th–13th centuries (Chiya-liskaya culture). In spring 2018, a Kushnarenkovo-type cemetery was discovered in northern Bashkiria near Bustanayevo. Some 200 burials of this culture were known, 80% of which were disturbed, while the graves at this site were untouched. We also visited the early medieval fortified settlement at the Ufa II site. Next, we participated in an excavation of the Tyumen State University in western Siberia. The region’s 4th- to 10th-century heritage reflects the blend of cultural elements originating from the probably Turkic-speaking nomads arriving from the south and of the locals occupying the forested steppe as well as of impacts from the ancestors of Uralic-speaking peoples. As part of the project, we received bone samples for archaeological analysis from cemeteries spanning the period from the disintegration of the Sargatskaya culture to the appearance of the present-day Obi-Ugrians. Finally, we visited the museums of Tobolsk, Surgut and Hanti-Mansiysk.

2019-ben Tatárföld és Baskíria került kutatásunk fókuszába, ahol az utóbbi évek paleogenetikai vizsgálata során valamennyi hazai és nemzetközi kutatócsoport szoros kapcsolatot talált a 10. századi és a mai magyar népességgel. Tatárföldön az 1970-es években feltárt kora középkori leletanyag forradalmi változást hozott a magyar őstörténet kutatásában. A Kazanyi Egyetemmel és a Tatár Tudományos Akadémia Régészeti Intézetével kötött megállapodás keretében a tankejevukai temetővel kezdtük a közös terepmunkát. A Szamarai Állami Egyetem régészei és hallgatói a samarai Volga-könyök déli részén egy kazár kori kőpakolásos kurgán feltárását végezték, amelybe bekapcsolódtunk, majd a mikrorégió északi részén a samarai múzeum munkatársai által végzett, uráli és Káma-vidéki eredetű népességhez köthető telepfeltárást látogattuk meg. A térség a magyarok elődeinek volgai átkelése, illetve a korai török-magyar nyelvi érintkezés kutatása miatt fontos. Az expedíciót folytatva Baskíriában a busztanajevói kurgánok további feltárásán vettünk részt, mely az eddigi legépebb, az Urál keleti feléről a 6. században átköltöző magyarok kimutatására alkalmas lelőhely. Végül Moszkvában megnéztük az Állami Történeti Múzeum régészeti leletanyagát, s a Régészeti Intézetben begyűjtöttük a friss szakirodalmat.

8 МАЙ 2021 • ВТОРНИК 22 ИЮЛЯ 2019 • САМАРСКИЙ ГАЗЕТА

Акцент
В музее имени Алабина состоялась конференция, посвященная совместным исследованиям самарских и венгерских археологов. Гости из Восточной Европы провели в нашей области пять дней. Они участвовали в двух очень интересных раскопках, которые проводили преподаватели и студенты Самарского национального исследовательского университета и ученые областного историко-краеведческого музея имени Петра Алабина.

ИТОГИ О чем рассказали раскопки

Знаковые находки
Первая находка турдунг в восточной части Монаха Равен Страновского района. Это была раскопанная курганами выкопанная. Она относится к типу погребальных памятников, оставленного кочевниками, архаичные находки, которые уже не первый год обнаруживаются в степях Самарской области. Они представляют собой фрагменты керамических сосудов, обломки керамики.

Ранние мадьяры НА ВОЛГЕ

Совместные исследования самарских и венгерских археологов

Другая группа ученых исследовала склепы «Область Трех Иерусалимов» в районе Магистратского моста Волжского района. Поисковые работы в этом месте, имеющем статус памятника культуры, показали наличие захоронения, где до сих пор были археологические находки. Они датируются VIII-X веками нашей эры.

Наша делегация в первую очередь была посвящена с раскопками в Самарской области. Мы посетили археологический музей имени Петра Алабина. За эти годы российские археологи сделали множество находок, которые позволяют нам лучше узнать историю региона и миграции наших предков. Особенно интересны находки, обнаруженные на территории Самарской области и Татарстана. Многие из них относятся к раннему средневековью в Башкирии.

Алабина с географическим институтом Петера в Будапеште. Адриан Штефран, который раскопал склепы в Монахе Равен. По словам Зубова, ученые сейчас больше всего интересуются роль исторической личности в развитии древней культуры на территории Поволжья. Каким образом она могла повлиять на развитие культуры восточных славян и ее влияние на Поволжье. В частности, самарские археологи надеются, что ответят на волнующий вопрос о том, как именно возникли ранние мадьяры, которые привели к созданию культуры восточных славян. Они надеются, что эти данные помогут лучше понять историю региона и миграции наших предков.

В 1969 году во время археологической работы на 116-м километре железной дороги обнаружили погребение человека IX века. В захоронении обнаружены сабля, меч, железные наконечники стрел, конькогонимый котелок, упряжь и погребальный инвентарь. Ученые считают, что это захоронение кочевника. Аналогичные находки поступили в музей имени Алабина в 2007-2011 годах. Их обнаружение во время строительства торгового центра «Медиа» и жилых домов в Кургане Клячки. В строительстве также были найдены находки от железных сабель, наконечники стрел, упряжь и погребальный инвентарь. Ученые считают, что это захоронение кочевника.

Почему они не остались?
В рамках соглашения между Венгрия и Самарской областью реализуется совместный проект «История мадьяр на Волге». Целью проекта является изучение истории мадьяр в Поволжье. Для этого необходимо провести археологические раскопки, которые были начаты в Самарской области. Это позволит лучше понять историю мадьяр в Поволжье. Мы считаем, что это очень важный шаг в изучении истории региона. Мы считаем, что это позволит лучше понять историю мадьяр в Поволжье. Мы считаем, что это позволит лучше понять историю мадьяр в Поволжье.

In 2019, we focused on the land of Tatars and Bashkiria, where recent palaeogenetic studies demonstrated connections between the region's populace and the modern and 10th-century Hungarians. The early medieval finds from the land of Tatars excavated in the 1970s had a profound impact on early Magyar history studies. Joint fieldwork started in the Tankeyevka cemetery as part of a collaborative project with the University of Kazan and the Archaeological Institute of the Tatar Academy of Sciences. We joined the archaeologists and students of the Samara State University in the excavation of a kurgan of the Khazar period in the southern Volga Bend region. We next visited an excavation conducted by the Samara Museum in the micro-region's northerly area: the occupants of this settlement apparently originated from the Ural and Kama region. The ancestors of the Magyars had probably crossed the Volga here and this region was the setting of Turkic-Hungarian linguistic contacts. We also participated in the excavation of the Bustanayevo kurgans in Bashkiria, which currently represents the best-preserved, undisturbed site for documenting the Magyars arriving from the eastern Ural region in the 6th century. Finally, we visited the archaeological collection of the State Historical Museum in Moscow.

Bajna–Sárás és Csima kutatási program

Késő-középkori falvak és fehér kerámia készítő műhelyek kutatása Bajnán
a Gerecse keleti kapujában

A kutatási program vezetője:
Vágner Zsolt

Bajna–Sárás and Csima research project

Research on late medieval villages and workshops producing white ceramic wares in Bajna by the eastern gateway of the Gerecse Mountains

Director of the research project:
Zsolt Vágner

Az Esztergom–Buda–Székesfehérvár királyi központok által alkotott háromszög közepén elhelyezkedő Gerecse régiója a középkori Magyarország egyik leggazdagabb vidéke volt. Az esztergomi uralkodói, majd érseki székhely háttországát alkotó mikrorégió jobb megismerése elengedhetetlen a térség középkori anyagi kultúrájának pontosabb megértéséhez, amihez a régió központjában fekvő Bajna ideális helyszínt nyújt. A környező városokat kézműves termékekkel is ellátó terület régészeti kutatását kezdte meg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke a Magyar Nemzeti Múzeum Esztergomi Balassa Bálint Múzeumának és a Képzőművészeti Egyetem Tárgyrestaurátor Intézetének közreműködésével. Ennek keretében 2013-ban a Faluhely-dűlőben a török hódoltság elején elpusztult késő középkori Sárás falu maradványainak topográfiai felmérésére, majd egy lakóház feltárására került sor, ezt követően 2014-ben a Csima-dűlő területén a késő-középkori fehérkerámiát készítő fazekasműhely kutatásának folytatására nyílt lehetőség.

Lying in the heartland of the triangle formed by the royal centres at Esztergom, Buda and Székesfehérvár, the Gerecse region was one of the most affluent regions of medieval Hungary. A better knowledge of the region forming the hinterland of the royal and, later, the archiepiscopal seat of Esztergom is indispensable to a better understanding of the region's medieval material culture: with its central location, Bajna is an ideal site for exploring this issue. Fieldwork in the area, which also supplied the neighbouring settlements with craft products, was begun by the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University in cooperation with the Balassa Bálint Museum of Esztergom of the Hungarian National Museum and the Institute of Conservation of the Hungarian Academy of Fine Arts. As part of the research project, we undertook the topographic survey of the area known as Faluhelydűlő, the site of the medieval village of Sárás that was destroyed at the onset of the country's Ottoman Turkish occupation, and the excavation of a house in 2013; in 2014, we investigated a pottery workshop producing late medieval white ware in Csima-dűlő.

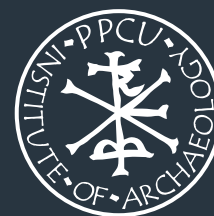

A korábbi topográfiai kutatások által azonosított középkori Sárás falunak a Faluhelyi-dűlőben található területén 2013 tavaszán, terepbejárásokkal végzett pontos lelőhelyfelderítést magnetométeres vizsgálatok egészítették ki. Ennek eredményeképpen választottuk ki azt a mintaterületet, ahol nyáron az első ásatási szelvényeket nyitottuk. Az itt kiásott késő középkori falusi kéthelyiséges lakóház és melléképületei a vártnál is gazdagabb leletegyüttessel világítottak rá a késő középkori Magyarország anyagi kultúrájának magas színvonalára. A feltárás során bronzból és csontból készült, pártáövet díszítő tárgyak, a régióra jellemző fehérkerámia típusok, mezőgazdasági eszközök, nyílhegyek és számos érem került elő. A leletek alapján valószínűsíthető, hogy a falu pusztulását az 1526-os hadmozgások okozták, amely után, úgy tűnik, a túlélők még megpróbálták az újrakezdést, de szegényesebb nyomokat hagyó próbálkozásukat nem sokáig lehetett nyomon követni a rétegekben.

A magnetometer survey was conducted in spring 2013 in the Faluhely-dűlő area, where the medieval village of Sárás was identified based on previous topographic research, with the goal of precisely locating the site. The area to be excavated was selected and the first trenches were opened during summer. The late medieval two-roomed house and its out-buildings yielded an extraordinarily rich find assemblage, which shed light on the high quality of late medieval material culture in Hungary. Bronze and bone decorative accessories used as belt adornments, white ceramic wares typical for the region, agricultural tools and implements, arrowheads and several coins were brought to light. On the testimony of the finds, the village perished during the military events of 1526. It would appear that the surviving villagers attempted to rebuild their lives, but their efforts, leaving rather meagre traces in the subsequent occupation levels, could not be traced for long.

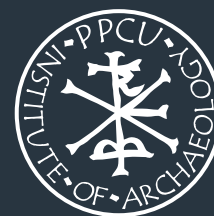

A Gerecse falvaiban és ezek közül is első sorban Bajna község területén több késő középkori, úgynevezett fehér kerámiát készítő fazekasműhely működött. Ezek megismerése végett 2014 őszén folytatódtak a középkori Csima településen a Horváth István által 1972-ben megkezdett régészeti kutatások. Az intenzív régészeti terepbejárások, majd az azt követően végzett részletes geofizikai felmérések alapján sikerült a korábban előkerült két égetőkemence – mára jelentős mértékben elpusztult – maradványai mellett a kemencékhez tartozó nagyméretű selejtgödröt is megtalálni és részben feltárni. Az itt előkerült jelentős mennyiségű fehér kerámia leletanyag jelentősége abban rejlik, hogy egy konkrét fazekasműhely viszonylag jól behatárolható működési korszakához köthető, ahol a termelés egyértelműen 1526 őszén, a török hadjárat során, a falu pusztulásával szűnt meg. Ennek a műhelynek a leletei egyformán megtalálhatóak Bajnán és a környező falvak lelőhelyein, valamint Esztergomban és kisebb mennyiségben Visegrádon is.

There were several pottery workshops producing the so-called white ceramic ware of the late Middle Ages in the villages of the Gerecse Mountains, principally in the Bajna settlement. In order to gain a better understanding of these workshops, from autumn 2014, we continued the archaeological exploration of the medieval settlement of Csima, begun by István Horváth in 1974. The intensive field walks and the detailed geophysical surveys enabled the location and partial recovery of the remains of two previously discovered kilns, whose condition had seriously deteriorated, and the associated large waster pit. The significance of the large amount of white ware is that the activity of this particular pottery workshop can be precisely dated – production definitely ceased in autumn 1526, when the village perished during the Ottoman Turkish campaign. The wares from this workshop can be found in Bajna and the neighbouring villages, as well as in Esztergom and Visegrád, although to a lesser extent.

Balatonszemes, Mindszent pálos kolostor kutatási program

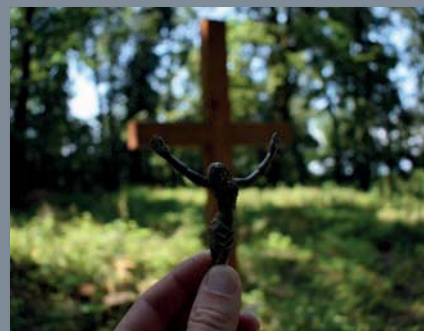
A kutatási program vezetője:
Végh András

Balatonszemes, All Saints Pauline Monastery research project

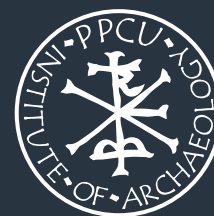
Director of the research project:
András Végh

A Balaton déli partján fekvő Balatonszemes közigazgatási területén, Telki és Rádpusztá között, a Barát-dűlő nevű erdős hegyoldalon található az 1325 körül alapított Mindszent pálos kolostor helyszíne. A kolostor az 1540-es évekig működött, sok más kolostorhoz hasonlóan a török hódító hadjáratai során kényszerültek elhagyni a szerzetesek. A legutolsó ismert forrás szerint az 1740-es években a kolostor épületeinek falai még álltak, tervezett felújítása azonban nem valósulhatott meg. Maradványait a későbbi századokban Balatonszemes és a közeli települések építkezéseikhez szét-hordták, mára csak a buckák és a rablógödrök borította felszín maradt. Egy 2012-es kisebb ásatást és helyszíni megfigyelést (Varga Máté) követően a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke 2014 őszén kezdte meg a lelőhely szakszerű feltárását a település önkormányzatának támogatásával. A feltárási munkálatok 2019-ig minden évben néhány hetes periódusban zajlottak le. A hagyományos és a modern roncsolásmentes régészeti kutatási módszereknek köszönhetően sikerült feltárni a templom szentélyét, valamint a templomhajó egyes részleteit, így sikerült meghatározni a Mindszent kolostor templomának alaprajzát.

The All Saints Pauline Monastery founded around 1325 is located on a forested hillside called Barát-dűlő between Telki and Rádpusztá, an area that is part of Balatonszemes on the southern shore of Lake Balaton. The monastery was active until the 1540s; similarly to several other monasteries, the monks were forced to abandon it in the wake of the Ottoman Turkish campaigns. According to the latest known written source, the walls of the monastery's buildings were still extant in the 1740s, although its planned renovation and rebuilding could not be accomplished. Its remains were quarried for stone for the constructions in Balatonszemes and the neighbouring settlements, and at present no more than a few mounds and robber pits mark its location. Following a small-scale excavation and survey led by Máté Varga in 2012, the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University undertook the investigation of the site in 2014, with the support of the Balatonszemes local council. Until 2019, the fieldwork was conducted for periods of a few weeks each year. Employing both traditional and modern non-invasive archaeological methods, we were able to uncover the church's sanctuary and some parts of the nave, enabling the reconstruction of the plan of the church of the All Saints Monastery.

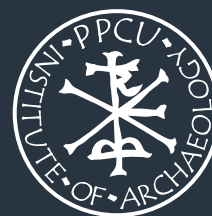

A munkálatok 2014. október 20. és november 1. között tanásatás keretében kezdődtek meg a helyszínen. A 14–15. századi pálos kolostor romjain előbb Bertók Gábor segítségével geofizikai felmérést végeztünk, majd ennek eredményei, illetve a 2012-es kisebb ásatás adatai alapján egy északnyugat-délkeleti irányban futó, 16 m hosszú kutatóárokban megkezdtük a munkát, a remélt falakra és épületmaradványokra merőlegesen. Az árkot három szelvényre osztottuk 50 cm széles tanúfalakkal. 15–20 cm-es mélységben már erősen törmelékes kevert betöltést bontottunk ki, melyben középkori téglamaradványok és habarcs került elő. Mindhárom szelvényben a humusz eltávolítása után helyenként összefüggő, masszív, világos színű habarcsos törmelék jelentkezett, alatta pedig fal- és alapmaradványok, tehát az egykori templom nyomait sikerült megtalálni. Számos kőfaragvány mellett a 3. szelvényben előkerült a templombelső padlótéglákkal kirakott járószintje is, amelyen a beszakadt mennyezethez tartozó kövek feküdtek. A tanásatáson nyolc egyetemi hallgató vett részt Türk Attila irányítása mellett.

The work was undertaken between October 20–30, 2014, as part of a field school excavation on the site. First, we conducted a geophysical survey with the help of Gábor Bertók over the area of the 14th–15th-century ruins; next, based on the results of this survey and on the findings of the small-scale excavation in 2012, we opened a 16-meter-long, north-west to south-west running trench perpendicular to the assumed walls and building remains. The trench was divided into three sections with 50 cm wide balks. The fill was mixed with the rubble of medieval brick fragments and mortar already at a depth of 15–20 cm. All three sections contained large patches of a massive, light-coloured rubble with mortar after the removal of the humus layer, underneath which we uncovered wall remains and their foundations, the remnants of the former church building. In addition to several stone carvings, the brick-paved floor of the church was discovered under the stones of the collapsed ceiling in Trench 3. A total of eight students participated in the field school excavation directed by Attila Türk.

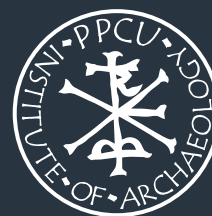

A PPKE BTK Régészeti Tanszéke Balatonszemes Önkormányzata megbízásából az egykori Mindszent pálos kolostor területén (Balatonszemes-Barát-dűlő) 2015. október 26. – november 4. között végzett tervásatást. A kutatás célja az egykori pálos kolostor maradványainak rétegtani megismerése, illetve az előző évben megkezdődött feltárás folytatása, az alapok és az esetleges falmaradványok további kutatásával az egykori kolostor kiterjedésének és helyzetének pontos meghatározása volt. Egy észak-déli irányú kutatóárok segítségével sikerült meghatározni az északi kolostorszárny pincéjét, illetve egy szelvényvel feltárni a templom déli szentélyének és hajófalának csatlakozását. A tanásatáson 26 egyetemi hallgató vett részt Lóki Róbert és Végh András irányítása mellett.

Commissioned by the Municipality of Balatonszemes, the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University conducted a research excavation of the All Saints Pauline Monastery in the Balatonszemes-Barát-dűlő area between October 26 and November 4, 2015. Our goal was to clarify the stratigraphic sequence of the former Pauline monastery and to continue the excavation begun the previous year with the investigation of the foundations and possible wall remains, and thereby determine the exact extent and location of the one-time monastery. We succeeded in locating the cellar of the monastery's northern wing in a north to south trial trench and in identifying the junction of the southern walls of the choir and the nave of the church in another trench. A total of 26 students participated in the field school excavation directed by Róbert Lóki and András Végh.

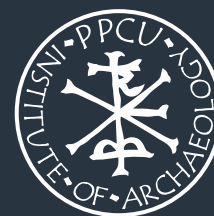

A PPKE BTK Régészeti Tanszéke Balatonszemes Önkormányzata megbízásából az egykori Mindszent pálos kolostor területén (Balatonszemes-Barát-dűlő) 2016. október 15. – október 29. között végzett tervásatást. A feltárás eredményeként megtaláltuk a templom sokszögű szentélyzáródásának északi és északkeleti falát, valamint a hozzá északról csatlakozó sekrestye helyiségét. Előkerült a főoltár alapozásának részlete is. Ezen falrendszer ráépült egy korábbi falrendszer visszabontott alapfalaira, amely szintén egy templom szentélynek északi és északkeleti falából, valamint a hozzá északról csatlakozó sekrestye keleti falából áll. Az ásatás ritka lelettel is szolgált. Az egykori sekrestye lebontott falai közt az épülettörmelékéből egy szerzetes fejét ábrázoló, életnagyságú szobor került elő. A különleges faragvány egykor egy tompaszögű falsarokban, feltehetően a templomszentélyben elhelyezett boltozat indító konzolja volt. Az ásatáson 24 magyar és egy szír egyetemi hallgató vett részt Végh András irányításával.

Commissioned by the Municipality of Balatonszemes, the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University conducted a research excavation of the former All Saints Pauline Monastery in the Balatonszemes-Barát-dűlő area between October 15 and 29, 2016. During the excavation, we uncovered the northern and north-eastern section of the choir's polygonal end and the sacristy adjoining the building from the north. The excavation yielded a superb rare find: the life-size head of a monk's statue came to light from the debris of the sacristy's demolished walls. This extraordinary sculpture had once been set in a corner as a console supporting the vaulting, possibly of the choir. Altogether 24 Hungarian students and a student from Syria participated in the excavation directed by András Vég.

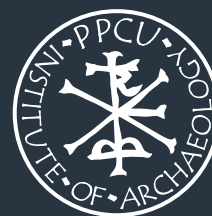

A PPKE BTK Régészettudományi Intézete Balatonszemes Önkormányzata megbízásából az egykori Mindszent pálos kolostor területén (Balatonszemes–Barát-dűlő) 2017. július 11. – július 29. között végzett tervásatást. Az előző évi kutatás eredményeire támaszkodva feltárássra került a kolostor templomának teljes szentélye. Előkerültek a templom padlójának erősen hiányos részletei, illetve a templomban temetkezés is napvilágra került. A kívülről támpillérekkel támasztott, sokszögzáródású szentélyt egykor boltozat fedte. A feltárás különlegessége volt a templom alapkövének megtalálása a szentély keleti falának alapozásában. Az európai összehasonlításban is ritka emlék a 15. század elején megnagyobbított és újjáépített szentély építésének kezdetét jelezte. Az ásatáson 23 magyar és egy német egyetemi hallgató vett részt Lóki Róbert és Végh András irányításával.

Commissioned by the Municipality of Balatonszemes, the Institute of Archaeology of Pázmány Péter Catholic University conducted a research excavation of the former All Saints Pauline Monastery in the Balatonszemes-Barát-dűlő area between July 11 and 29, 2017. Based on the findings of the excavation of the previous year, the entire choir of the monastery church was uncovered. Remains of the church's poorly preserved floor and a burial were excavated. The choir with polygonal apse was vaulted, and its walls were supported by buttresses on the exterior. One spectacular result of the excavation was the discovery of the foundation stone in the foundation of the choir's eastern wall. This extremely rare relic, noteworthy even by European standards, attests to the onset of the construction work on the enlarged and rebuilt choir at the beginning of 15th century. 23 Hungarian and one German student participated in the excavation under the direction of Róbert Lóki and András Végh.

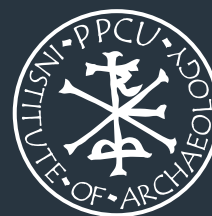

A PPKE BTK Régészettudományi Intézete Balatonszemes Önkormányzata megbízásából az egykori Mindszent pálos kolostor területén (Balatonszemes–Barát-dűlő) 2018. június 25. – július 7. között végzett tervásatást. A kolostor ásatását a templom hajójának kutatásával folytattuk. A 2015-ben, az északi kolostorszárny pincéjében kijelölt kutatóárkot meghosszabbítottuk dél felé, keresztülvezetve azt a kolostornégyszög udvarán és a templom hajóján. Feltártuk a templomhajó falait, illetve a déli fal mellett egy mellékoltár alapozását. A hajóban temetkezések is előkerültek. A templomtól délre a kolostort megelőző Árpád-kori településrészlet látott napvilágot. A leletek közül egy 14. századi bronz feszület érdemelt különös figyelmet. Az ásatáson 19 egyetemi hallgató vett részt Lóki Róbert és Végh András irányításával.

Commissioned by the Municipality of Balatonszemes, the Institute of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University conducted a research excavation of the former All Saints Pauline Monastery in the Balatonszemes-Barát-dűlő area between June 25 and July, 7, 2018. The excavation work continued with the investigation of the church's nave. The trench targeting the cellar of the northern monastery wing opened in 2015 was extended southward to run across the monastery's courtyard and the nave of the church. We uncovered the walls of the nave and the foundation of a side-altar beside the southern wall. Several burials came to light in the nave. A settlement section of the Árpáadian Age predating the foundation of the monastery was discovered south of the church. One remarkable find was a bronze crucifix from the 14th century. Altogether 19 students participated in the excavation directed by Róbert Lóki and András Végh.

Esztergom kutatási program

Régészeti munkák az Árpád-házi királyok fővárosában

A kutatási program vezetői:
Major Balázs, Kocsis Anita

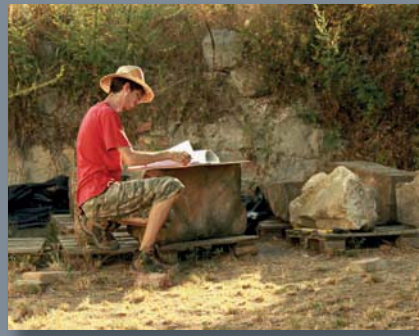
Esztergom research project

Excavations in the capital of the sovereigns of the House of Árpád

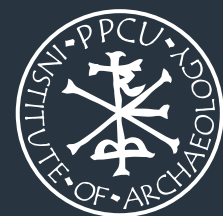
Directors of the research project:
Balázs Major, Anita Kocsis

A Dunakanyar nyugati bejáratánál fekvő Esztergom ősidők óta lakott területe páratlanul gazdag régészeti örökséggel rendelkezik. A stratégiai fontosságú helyen alakult ki a Magyar Királyság első fővárosa, mely érseki központként a királyi udvar 13. század közepi elköltözése után is fontos szerepet játszott a királyság életében. A középkori város jórészt megsemmisült az oszmánokkal vívott háborúk során, így a régészetnek kiemelt szerepe van a település anyagi kultúrájának megismerésében. A magyar Katolikus Egyház egyetemeként a Pázmány Péter Katolikus Egyetem kiemelt figyelmet fordít az érseki székhely Esztergomra. A Régészettudományi Intézet nemcsak régészeti bázissal rendelkezik az esztergomi telephelyen, hanem 2013-tól kiemelt kutatási programot is folytat a Magyar Nemzeti Múzeum Esztergomi Vármúzeumával és a Balassa Bálint Múzeummal együttműködésben. A nyári ásatási szezonok mellett az év többi részében számos terepbejárást, dokumentációs-oktatási programot folytat az Intézet Esztergomban és környékén, melynek eredményeiből már eddig is számos szakdolgozat született. A nyári feltárások rendszerint nemzetközi régésztáborok keretében zajlanak, ahová külföldi hallgatók tucatjai érkeznek intézményi partnereinktől, három kontinens több mint 14 országából.

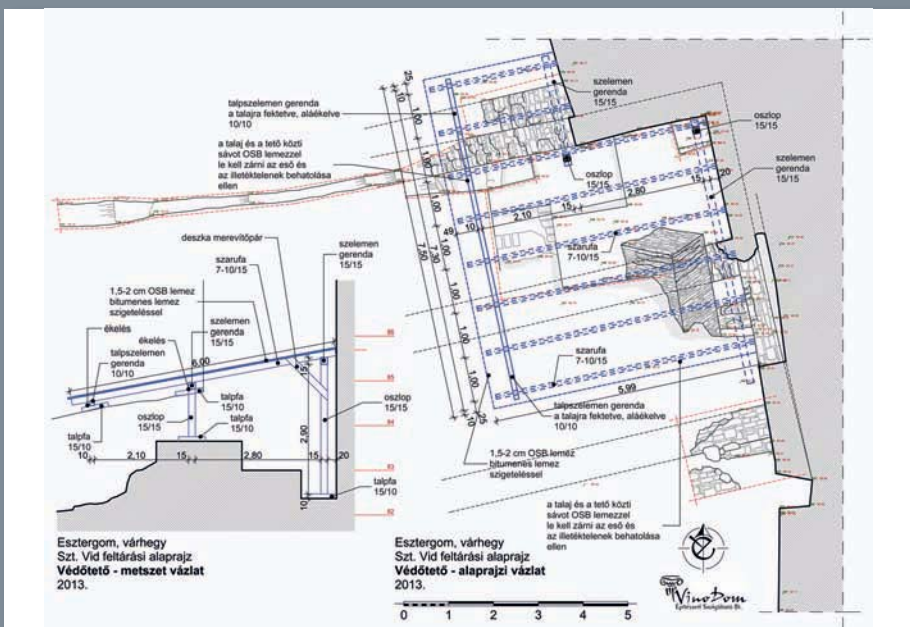
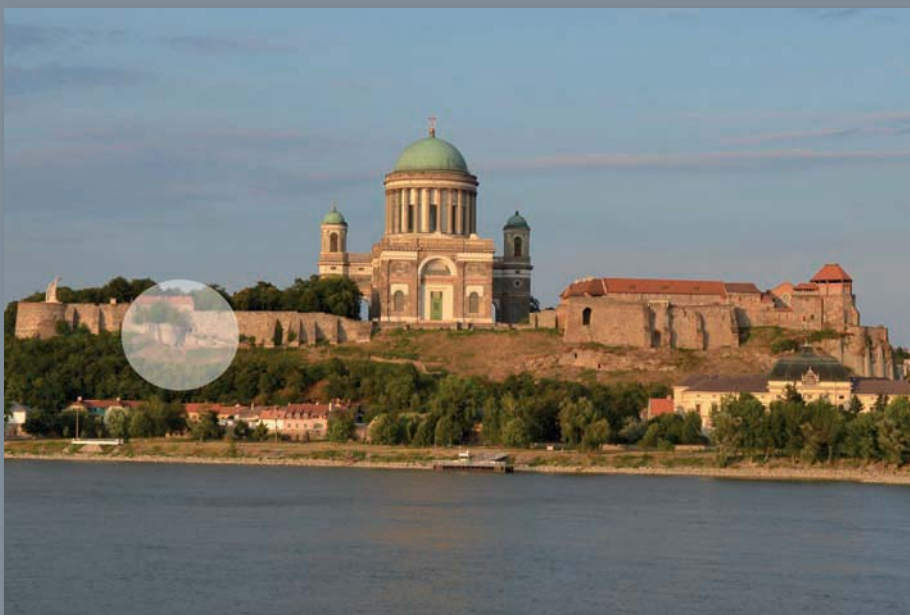

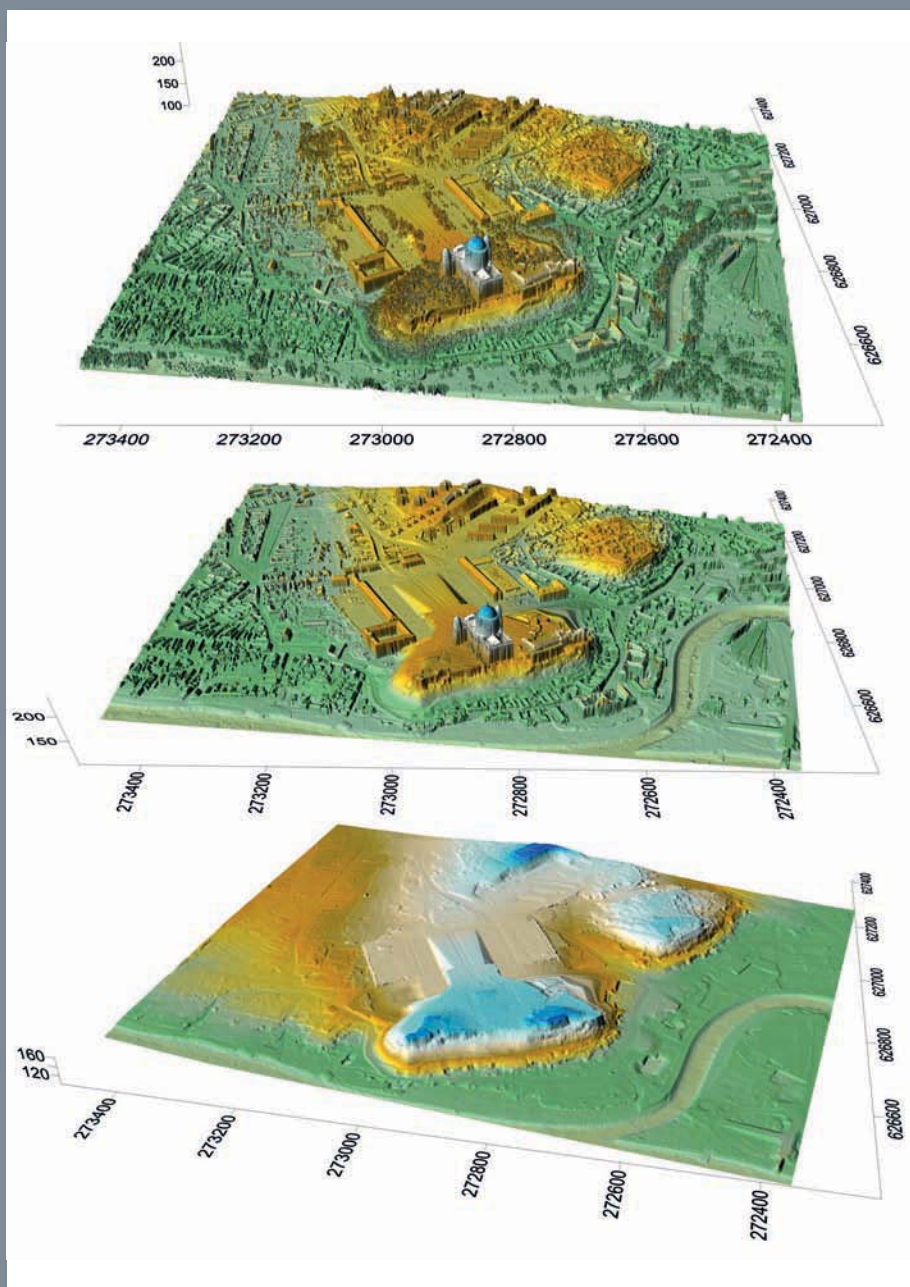

Lying by the western gateway of the Danube Bend, the Esztergom area has been inhabited since pre-historic times and boasts an unrivalled archaeological heritage. The first capital of the Hungarian Kingdom was established in this strategically significant location, which retained its prominence as the archiepiscopal centre in the life of the kingdom even after the royal court was relocated in the 13th century. The medieval town was destroyed during the Ottoman Turkish wars and archaeology plays a vital role in revealing its material heritage. Being an archiepiscopal centre, Esztergom figures high on the research agenda of our University, an institution maintained by the Hungarian Catholic Church: the Institute of Archaeology has a base there and has also launched a special research project together with the Esztergom Castle Museum and the Balassa Bálint Museum, beginning with 2013. Besides the summer excavation seasons, annual surveys and training programmes have been organised here by the Institute. The excavations are usually organised as one of our international archaeology camps, with the participation of foreign students from our partners in over 14 countries on three continents.

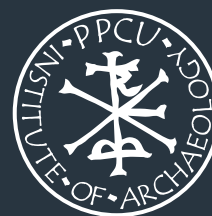

A kutatási program az egykori királyi központ Várhegyen indult, a Dr. Horváth István kutatásai során 1991-ben felfedezett Szent Vid templom ásátásának folytatásával. A középkori vár falán kívül, a Duna feletti meredély szélén álló egyházi építmény nagy valószínűség szerint azonos az 1284-es oklevélben említett Szent Vid „bazilikával”, melynek alap jellegzetességei kirajzolódtak a feltárási szezon végére. A feltehetően még az Árpád-kor elején, a Várhegy egy kiugró sziklafokán épített templom egyenes szentélyzáródású, kéthajós építmény volt. Mivel a későbbiekben, valószínűleg az oszmán-török háborúk alatt az épület nyugati fele leszakadt, az alapterületét csak becsülni tudjuk 8×8 méteresre. Belmagassága 5,5 méter volt. A hajók végében előkerültek az egykori oltáralapozások, és az északi oltár feletti vakolatban megtalált koraújkori graffitik alapján úgy tűnik, hogy az épületnek legalább ez a fele még állt a 16. század közepén. A templom hajójában nagy mennyiségben kerültek elő olyan magas minőségű falképtöredékek, melyek az érseki várkápolna trecento freskóinak kifestésével mutatnak egyértelmű rokonságot. A feltárást folytatásához a helyszín állandó védőépületet kapott.

The research project was begun on the Várhegy (Castle Hill) by continuing the excavation of Saint Vid's Church discovered in 1991 by Dr. István Horváth. The ecclesiastical building erected beyond the walls of the medieval castle on the edge of the steep slope overlooking the Danube can probably be identified with the "basilica" of Saint Vid mentioned in a charter from 1284. The main features of the building were securely identified by the end of the season. The building probably erected at the onset of the Árpadian Age on a rocky promontory of the Várhegy was a double-nave building with a straight apse. As the western part of the building later collapsed with the hillside, most probably during the Ottoman Turkish wars, its size can only be estimated as having been 8 m by 8 m. Its inner height was 5.5 m. We unearthed the foundation of the former altars in the nave ends; the graffiti dating from the Early Modern Age on the plaster over the northern altar demonstrate that this part of the building was still extant in the mid-16th century. An enormous number of stunning wall painting fragments came to light in the nave, which have an unmistakable affinity with the trecento frescoes of the archiepiscopal castle chapel. A permanent protective structure was erected over the site in order to continue the excavation project.

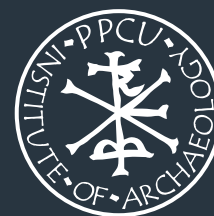

A kutatási program új helyszí-
nekkel bővült az esztergomi Vár-
hegyen 2014 nyarán. A Szent Vid
templomban tovább folytatódó
feltárás mellett a fő helyszín a ki-
rályi, majd érseki palota egykori
konyhái alatt húzódó középkori
szemétkiöntő területe lett. A Dr.
Horváth István által azonosított
területen valószínűleg már a kora
középkorban elkészülhetett az a
sziklavájt a Várhegy peremén,
melybe a későbbiekben a konyhai
szemét ömlött. A Dr. Végh And-
rás által vezetett feltárások közel
két évszázad egymásra rakódott
anyagát hozták a felszínre, jelen-
tősen gazdagítva a vár anyagi
kultúrájáról alkotott képünket. A
régészeti rétegekből gondos szitá-
lással és flotálással kigyűjtött
állati és növényi maradványok
az étkezési-főzési szokásokról is
fontos adatokkal szolgálhatnak. A
Várhegy aljában ugyanakkor meg-
kezdődött az oszmán korban oda-
települtek lakóházainak feltárása.
A csak nyomokban fennmaradt
épületek szerkezete mellett a lele-
tek révén az ott élők mindennap-
jai is feltárultak, és előkerült több,
az ostromok során az egykori pa-
lotából lezuhant építészeti elem,
használati tárgy. A feltárást a
Nagy-Britanniából, Németországból,
Lengyelországból, Libanonból
és Jordániából a nemzetközi
régésztáborba érkezett hallgatók
is segítették.

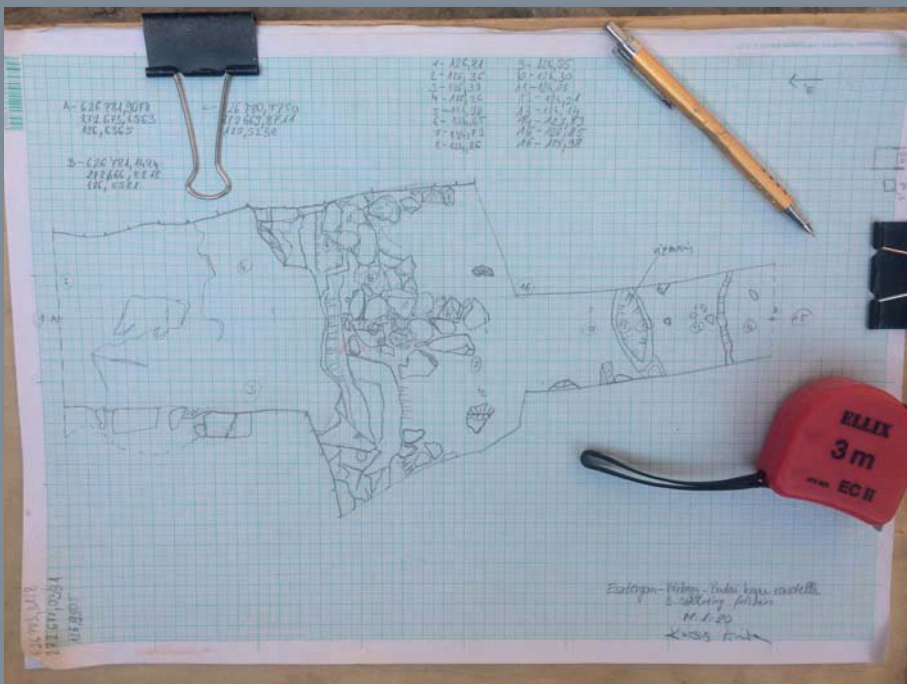

In summer 2014, the project was expanded with new locations on the Várhegy. Besides continuing the investigation of Saint Vid's Church, the main location was the medieval garbage dump under the kitchen of the royal and, later, archiepiscopal palace. The cavity into which the kitchen garbage was dumped had been cut into the rock in the early Middle Ages. The excavation led by Dr. András Végh recovered the material that had accumulated there for two centuries, offering a picture of the castle's material culture. The animal and vegetal remains recovered from the superimposed layers provided information on dietary customs and cooking practices. Simultaneously, the excavation of the houses occupied by the people who moved to the foot of the Várhegy during the Ottoman Turkish period was begun. Besides the few surviving remnants of various buildings, the excavations brought to light finds shedding light on the daily life of the inhabitants, alongside architectural elements and utilitarian artefacts that had tumbled down from the former palace during the sieges. Students from Great Britain, Germany, Poland, Lebanon and Jordan also participated in the excavation.

A nyári feltárási szezonban tovább folyt a munka mind a Szent Vid templomban, mind a középkori szemétkiöntők területén, ahol sikerült elérni a 14. századi rétegeket. Új feltárási helyszínként a várhoz délről csatlakozó barbakán területén is megkezdődtek a feltárások. Ezt az 1543-as ostromot követően építtette Szulejmán szultán. A barbakán koraujkori és újkori leletekkel teli belsejében az egykori járószintet több méternyi feltöltés fedi, melyben sikerült lejutni a nyugati ágyúállás tetejéig. A nemzetközi régésztáborban résztvevő építészhallgatók hathatós bevonásával megindult a Várhegy geodéziai felmérése és 3D modellezése, melyet a tanév közben a város középkori pincéit felmérő program folytatott. Az esztergomi kutatási program keretében zajlott a középkori Szentkirály városrész területének geofizikai felmérése és megkezdődött a Várhegyen az elmúlt évtizedekben előkerült faragott kőanyag szisztematikus felmérése is. Az idei nemzetközi régésztábor külföldi résztvevői Nagy-Britannia, Németország, Franciaország, Oroszország, Örményország, Szíria, Iraki Kurdisztán, Egyiptom és Libanon területén levő partneregyleteinkről érkeztek.

During the summer excavation season, work was continued both in Saint Vid's Church and on the site of the medieval garbage dump, where we succeeded in reaching the 14th-century levels. One new excavation location was the barbican adjoining the castle from the south, built by Sultan Suleiman after the 1543 siege. Overlying the one-time occupation levels in the barbican's interior was a several meters' thick fill rich in finds that had accumulated during the Early Modern and Modern Age. Nevertheless, we succeeded in reaching the top of the western gun emplacements. The geodetic survey and 3D modelling of the Várhegy was undertaken with the active help of the highly competent architecture students participating in the international archaeology camp. This work was continued during the academic year with the survey of the medieval cellars. The geophysical survey of the medieval Szentkirály quarter was also part of the Esztergom project, as was the systematic assessment of the carved stones brought to light on the Várhegy during the past decades. The foreign students of the international archaeological camp arrived from our partner universities in Great Britain, Germany, France, Russia, Armenia, Syria, Iraqi Kurdistan, Egypt and Lebanon.

2016 nyarának feltárási szezonja ismét több helyszínen folyt. A középkori szemétkiöntőnél sikerült elérni a sziklaaljzatot és a középkori várban tervezett rekonstrukciók elősegítése végett az egykori lakótorony déli oldalán is sor került szondázó ásásra. Emellett a Várhegy nyugati oldalának kapujához épült barbakán északi kitorókapujának feltárása is megtörtént. A nyári táborban részt vevő brit, német, spanyol, horvát, macedón, szíriai és libanoni hallgatók a feltárások mellett az új régészeti-felmérési technikákról szóló oktatásban is részt vettek. A tábor részeként megindultak az Esztergom környéki római leltőhelyeken folytatott feltárások is, melyek 2017–2018-ban is folytatódtak. A Szent Vid templom feltárása 2018-ban és 2019-ben az Árpád-ház Program támogatásával zajlott, és megkezdődött az állandó védőépület tervezése. A Régészettudományi Intézet esztergomi kutatási programja 2016 óta intenzíven bekapcsolódik Dr. Domokos György vezetésével a PPKE-n működő Vestigia kutatócsoport munkájába, mely a késő középkori esztergomi érseki udvar itáliai levéltárakban fennmaradt dokumentumait kutatja. Az együttműködés eredményeképpen számos, eddig nem ismert rajzot és falképi ábrázolást sikerült találni a törökkori Esztergomról.

The excavation in summer 2016 again included several locations. We reached the rock bottom at the site of the medieval garbage dump and opened a sounding by the side of the one-time keep in order to facilitate the planned reconstruction of the castle. The excavation of the northern postern gate of the barbican on the western side of the Várhegy was also completed. The participating British, German, Spanish, Croatian, Macedonian, Syrian and Lebanese students also attended the courses on new survey methods. The excavation of the Roman sites around Esztergom was begun as part of the summer camp, which continued in 2017–2018. The investigation of Saint Vid's Church was resumed in 2018–2019 within the framework of the House of Árpád Project and the plans for the permanent protective structures were drawn up. The Esztergom research team of our Institute has participated in the work of the Vestigia research group of the PPCU led by Dr. György Domokos, which conducts research on the documents of the medieval archiepiscopal court surviving in Italian archives. As a result, several hitherto unknown drawings and mural depictions of Esztergom during the Ottoman Turkish period have been identified.

Az esztergomi kutatási programhoz és a szomszédos Bajna község határában végzett feltárásokhoz kapcsolódóan 2014-től Dr. Horváth István szakmai irányítása alatt régészeti terepbejárási program vette kezdetét Pusztamarót területén. A Gerecse szívében, a híres süttői „vörösmárvány” bányákhoz közel fekvő Árpád-kori település mellett a késő középkorban érseki vadászkastély létesült. A források és a területről bekerült leletek alapján a szűk bejárattal rendelkező völgyben fekvő település volt az 1526-os maróti csata színhelye. A mohácsi ütközetet követő török portyázások elől ide menekült magyarok védelmi vonalait áttörve a török csapatok elpusztították Marótot és itt játszódott le Dobozy Mihály tragédiája, amit Istvánffy Miklós említ krónikájában. A terepbejárás több helyszínen zajlott; érintette az egykori érseki kastély romjainak területét, Marót falu templomának és temetőjének helyét, a középkori halastó és gátrendszerének területét, valamint azokat a gerinceket, ahol a magyar védelmi vonalak lehettek. A geodéziai felmérés mellett geofizikai méréseket is végeztünk. Pusztamarót festői környéke azóta is kedvelt terepbejárási és geodéziai gyakorló terepe Intézetünk hallgatóinak.

In 2014, a field walking project was begun in the area of Pusztamarót, in connection with the Esztergom research project and the excavations conducted near neighbouring Bajna. A hunting lodge for the archbishop was built in the late Middle Ages near this Árpadian Age settlement in the heartland of the Gerecse Mountains, near the famed “red marble” quarries. This settlement, lying in a valley with a narrow entrance, was where the Battle of Marót took place in 1526. After the fateful Battle of Mohács, the defence line constructed by the Hungarians fleeing the Ottoman Turkish advance was breached by the Turkish troops, destroying the Marót settlement; this is where Mihály Dobozy died a heroic death, as recounted in the chronicle of Miklós Istvánffy. The field survey covered the area of the archiepiscopal hunting lodge, the church and cemetery of the village of Marót, the site of the medieval fishpond and its weirs, and the ridges where the Hungarian defence line is assumed to have run. We also undertook geodetic and geophysical surveys. Since then, the picturesque Pusztamarót area has been a popular location for field walks and geodetic measurements as a practice area for our students.

Kesztölc-Klasmrompuszta

Régészeti kutatások a pálosok
Szent Keresztről nevezett anyakolostoránál

Az ásatás vezetője:
Major Balázs

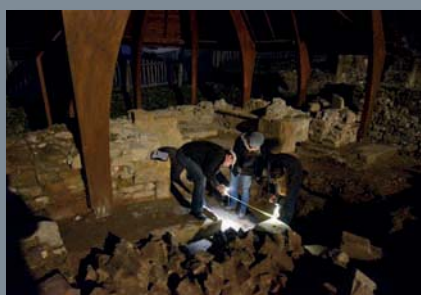
Kesztölc-Klasmrompuszta

Archaeological investigation of the mother monastery
of the Paulines named after the Holy Cross

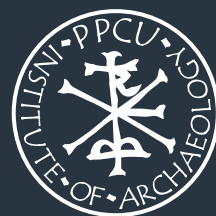
Director of the excavation:
Balázs Major

A magyarországi Pálos Rend 2013 őszen kötött megállapodást a Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel a rend hazai régészeti emlékeinek vizsgálatára. A pálos kutatási program első ásatási helyszíne az egykori anyakolostor káptalantermének feltárása volt. A helyileg illetékes esztergomi Balassa Bálint Múzeummal együttműködésben közel egy hónapig folytatott feltárás eredményeképp nemcsak a korábban részben már kutatott épület egésze került elő, hanem több, az egykori káptalanterem szerkezetére és a benne élők gazdag anyagi kultúrájára utaló lelet is. A terem téglalap alaprajzú központi helyisége felett egy faszervezetes síkfödém feszült, amely egy téglapadlóval borított emeleti helyiséget tartott. Ez a káptalanterem padlójára bezuhanva talált kályhaszemek alapján egyértelműen fűtött emeleti helyiség a kolostor dormitóriuma lehetett. A régészeti rétegekből világosan kirajzolódott, hogy a kolostor oszmánok általi 1526-os felgyújtása erre az épületrészre nem terjedt át, a káptalantermet még időszakosan használták és az emeleti helyiség faszervezete fokozatosan korhadt el és hullott alá. A kutatási program elvégezte a kolostor és környezete nagy részének magnetométeres és talajradaros geofizikai felmérését is, amely során több eltemetett falmaradványt sikerült feltérképezni.

In autumn 2013, the Pauline Order of Hungary and the PPCU drew up a partnership for the exploration of the archaeological heritage of the Order in Hungary. The first excavation site of the project was the chapter house of the former mother monastery. In cooperation with the Balassa Bálint Museum of Esztergom, a one-month-long excavation was conducted, during which the entire building was uncovered, alongside various finds that shed light on the structure of the former chapter house and on the rich material culture of the monastic community. The oblong central area had a flat timber ceiling that supported an upper storey with brick flooring. On the testimony of the stove tiles that had fallen onto the floor of the chapter house, the upper room was heated and probably served as the monastery's dormitory. The archaeological levels indicated that when the Ottoman Turks set fire to the monastery in 1526, the conflagration did not spread to this part of the building and that the chapter house was still in use periodically, with the wooden structure of the upper level gradually decaying and collapsing. Magnetometer and georadar surveys enabled the mapping of several subsurface wall remains.

Szécsény – Ferences kolostor

Régészeti kutatás a középkori eredetű ferences rendház
templomában és sekrestyéjében

Az ásatás vezetői:

Mordovin Maxim, Vágner Zsolt

Munkatársak: Bertók Gábor, Lóki Róbert, Takáts Mór Bendegúz

Szécsény – Franciscan Friary

Archaeological investigation of the church and the sacristy
of the Franciscan Friary of medieval origin

Directors of the excavations:

Maxim Mordovin, Zsolt Vágner

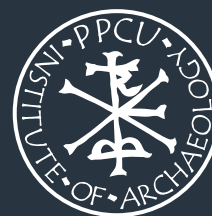
Assistant colleagues: Gábor Bertók, Róbert Lóki, Mór Bendegúz Takáts

A szécsényi ferences kolostorban a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke 2015 szeptemberében végzett tudományos célú tervásatást. A kutatás célja a középkori eredetű templom máig álló szentélyének, sekrestyéjének és a káptalanterem elpusztult szentélyének stratigráfiai vizsgálata volt. Az ásatás előkészítéseként a templomban és a sekrestyében geofizikai vizsgálatra került sor, amely alapján a szentélyében három különböző méretű kutatóárkot nyitottunk. A szentély keleti végében előkerült a 18. századi szerzetesi kriptá, melyet egy téglá dongaboltozat és az ahhoz épült kisebb fiókboltozatok fedtek. Ugyanitt, a szentély DK-i oldalában álló kő ülőfülkék egy-egy oldalán kerültek elő a középkori pilasterek báziskövei, illetve az egyik lábazata. A szentély nyugati felében egyértelműen lokalizáltuk a Forgách család 18. századi, a geofizikai felmérésen is jól látható kriptáját. A szentély közepén előkerült három egymást vágó, elbontott barokk kriptá. A sekrestyében egy kisebb kutatószonda segítségével sikerült a gótikus középpillér gazdagon díszített lábazatát és az eredeti késő középkori padlószintet megfigyelni.

In September 2015, the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University conducted a research excavation in the Franciscan Friary in Szécsény. The goal of the project was to clarify the stratigraphy of the still extant sanctuary and sacristy of the church of medieval origin, as well as of the perished sanctuary of the chapter house. Drawing from the results of the geophysical survey of the sanctuary and the sacristy conducted ahead of the excavation, three trenches of different sizes were opened in the sanctuary. At the eastern end of the sanctuary we found the 18th-century monastic crypt, which was covered with a brick barrel vault and smaller welsh vaults. In the same area, the base stones of the medieval pilasters and one of their plinths came to light on both sides of the stone sediles along the south-eastern wall of the sanctuary. We were able to conclusively identify the 18th-century crypt of the Forgách family that was clearly indicated by the geophysical surveys. Three demolished Baroque crypts cutting into each other were uncovered in the centre of the sanctuary. A smaller sounding in the sacristy brought to light the richly decorated plinth of a Gothic central pillar and the remains of the late medieval floor.

Székesfehérvár-Püspökkert

Az ásatás vezetői:
Reich Szabina, Türk Attila

Székesfehérvár-Püspökkert

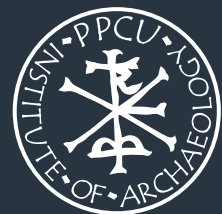
Directors of the excavation:
Szabina Reich, Attila Türk

2014-ben tervásatás zajlott a Székesfehérvár, Városház tér 5. számú ingatlan (135 hrsz.) felső kertjében 100 m²-es területen. A nyugati szélén fekvő kerítésfallal (ÉNY-DK-i irányú) párhuzamosan húzódott a több építési periódusú, a középkori Castrum Albensét körítő vár-, majd városfal, amely keleti irányba bekanyarodott a terület északi végét lezáró, barokk kori fal alatt (jelentkezési szintje: 110,73 mBf). A külső falsíkját nagyobb, hosszúságú kőtömbökből emelték, és a belső magját törtköves habarcs alkotta (mérhető szélessége: 1,15 m, hossza: 11 m). A maradványok felett minden esetben feltöltési rétegek (1,5–1,7 m-es vastagságban) kerültek el, ahonnan három majolikaedény töredéke került elő. A falszakaszoktól keletre egy pillér (2,8×1,5×1,4 m) állt törtkövekből, világos habarccsal, ami valószínűleg a 17. század elején zajlott erődítési munkálatokhoz köthető. Ettől északra egy csontváz feküdt rendellenes pozícióban, jobb csuklóján vasbilinccsel. Elképzelhető, hogy az elhunytat a falról dobták le a várárokba.

In 2014, a research excavation was conducted over a 100 m² large area in the upper garden at 5 Városház Square in Székesfehérvár. Running parallel to the north-west to south-east wall in the area's western part, we uncovered wall sections from different periods such as the wall enclosing medieval Castrum Albense and the town wall that turned east under the Baroque wall marking the northern end of the area (first attested at 110.73 m a.B.s.l.). The outer face of the wall was built of larger, longer stones, the inner core was crushed stone mixed with mortar (measurable width: 1.15 m, length: 11 m). The wall remains were in every case overlain by 1.5–1.7 m thick fill levels, which yielded the fragments of three majolica vessels. East of the wall sections we found a pillar (2.8 m by 1.5 m by 1.4 m) of crushed stones with light coloured mortar, which can in all likelihood be associated with the reinforcement work undertaken at the beginning of the 17th century. To the north, we uncovered a skeleton in a highly unusual position with an iron manacle on the right wrist. In all likelihood, the body had been tossed off the wall into the moat.

Egres – ciszterci kolostor kutatási program

Királysírok nyomában a Maros mentén fekvő Egres községben

A kutatási program vezetői:
Daniela Tănase, Major Balázs

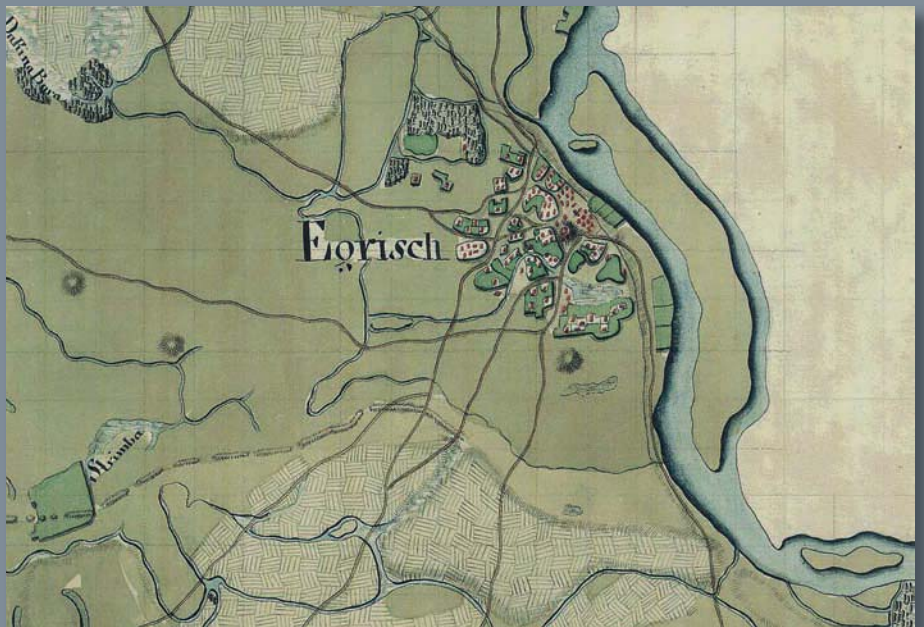

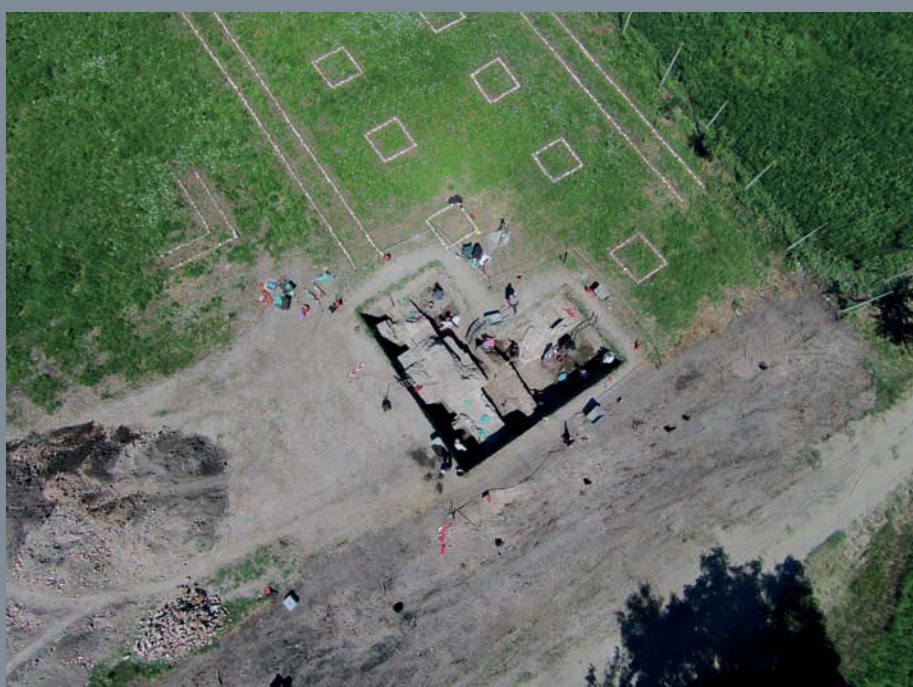
Egres – Cistercian monastery research project

In search of royal tombs at Egres by the River Maros

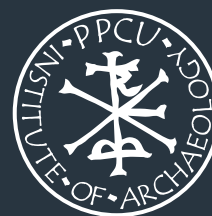
Directors of the research project:
Daniela Tănase, Balázs Major

A Bánság északi részén fekvő Egres településen (Igrış, Románia) III. Béla király 1179-ben alapított ciszterci kolostort, mely a középkori Magyarország egyik legnagyobb és legfontosabb ciszterci központja volt. Jelentőségét mutatja, hogy itt helyezték végső nyugalomra II. András magyar királyt és második feleségét, Courtenay Jolántát. Az épületegyüttest a tatárjárás során kirabolták és felgyújtották. Az apátságot IV. Béla magyar király építette újjá, majd később IV. László király uralkodása alatt valószínűleg a Szent Koronát is őrizték a területén. A kolostort a 16. század első felében erődé alakították, majd 1551-ben a törökök rombolták le. A 19. században még látható romok mára nyomtalanul eltűntek a föld felszínéről. A kolostor helyének azonosítását és feltárását célzó kutatási program 2013-ban indult a temesvári Bánáti Múzeum és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem régészeinek együttműködésével. A modern roncsolásmentes technológia és a hagyományos régészeti feltárási módszerek ötvözésével folyó kutatások az évek során több látványos eredményt hoztak. 2018-tól a kutatás magyar részről az Emberi Erőforrások Minisztériumának Árpád-ház Programja támogatásával zajlik, a Jolánta Kulturális Egyesület koordinálásában.

In the northern Bánság region, in the settlement of Egres (Igrış, Romania), King Bela III founded a Cistercian monastery in 1179, one of the largest and most significant centres of the Cistercian Order in medieval Hungary. Its prominence is highlighted also by the fact that Andrew II, sovereign of Hungary, and his second wife, Yolanda of Courtenay, were laid to rest here. The building complex was looted and set on fire during the Mongolian invasion of 1241. The abbey was rebuilt by the Hungarian king Béla IV, while later, during the reign of László IV, the royal crown was probably safeguarded here. Rebuilt into a fortress at the onset of the 16th century, the abbey was destroyed in 1551 by the Ottoman Turks. Its remains, still visible in the 19th century, have all disappeared by now. A research project aimed at locating and excavating the monastery was launched in 2013 as a collaborative project of the Museum of Banat in Timișoara and the Pázmány Péter Catholic University. The ongoing investigations, combining both traditional excavation methods and modern non-invasive techniques, have yielded spectacular results during the past few years. Since 2018, research continued as part of the House of Árpád Project initiated by the Ministry of Human Resources, with work coordinated by the Jolánta Cultural Association.

A 2013-as évben a kutatás első fázisaként a kolostor helyének megtalálása volt a fő feladat. Az apátságról szóló történeti források beható tanulmányozásával és a légifotózással kiegészített terepi megfigyelésekkel sikerült leszűkíteni azt a területet, ahol a műszeres kutatások biztosabb adatokkal szolgálhattak. A PPKE Régészeti Térinformatikai Laboratóriumát vezető Bertók Gábor irányításával végzett geofizikai mérések pontosan azonosították az egykori kolostor helyét és kirajzolták a középkori épületek többségének kontúrjait. A terepi munka részeként megkezdődött a falu területén szétszórt középkori faragott kövek felmérése is. A kutatások eredményeképp született döntés a feltárások megkezdéséről és körvonalazódott az alapvető ásatási stratégia.

In 2013, during the project's first phase, the most important task was the location of the monastery's site. By sifting through the historical sources on the monastery, complemented with field surveys and aerial photography, it proved possible to select the area where instrumental surveys would hopefully produce conclusive data. The geophysical survey directed by Dr. Gábor Bertók, Director of the Archaeological GIS Laboratory of the Pázmány Péter Catholic University, succeeded in precisely identifying the site of the former monastery and in recording the contours of most medieval buildings. As part of the fieldwork, the survey and assessment of the medieval carved stones to be found in the modern village was begun. Based on these initial findings, it was decided to begin the excavation and an excavation strategy was drawn up.

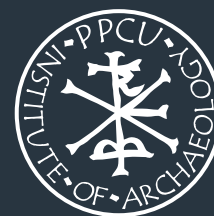

A magyar és román régészekből és hallgatókból álló kutatócsoport 2016 júniusában kezdte meg a feltárást a kolostor területén. Az ásátás több, 5×5 méter alapterületű szelvény megnyitásával kezdődött az egykori templom központi részén. Az elsődleges cél a főhajó és a kereszthajó metszéspontjában levő négyzet azonosítása volt, ahol egykor a királyi temetkezések helye lehetett. Ebben a zónában elő is került egy 13. századi *tumba* alapozása. A kolostorépületek alapzata a vártnál jobb állapotban őrződött meg, több helyen az egykori padlószint fölé nyúltak a maradványok. Biztató eredménynek mondható, hogy a megtalált falrészek jól követhetőek voltak, nem szakadtak meg, vagyis a 19. században nem bontották el az alapokig az egykori épületeket. Továbbá sikerült megjelenni a templom egykori padlószintjét is, amely alatt több, mint 50 késő középkori sír és egy, a tártáráshoz köthető, építési törmelékkel és emberi maradványokkal feltöltött tömegsír nyomai kerültek elő. A feltárt szelvények számos Árpád- és késő középkori leletanyaggal gazdagították a kolostor anyagi kultúrájáról alkotott képünket.

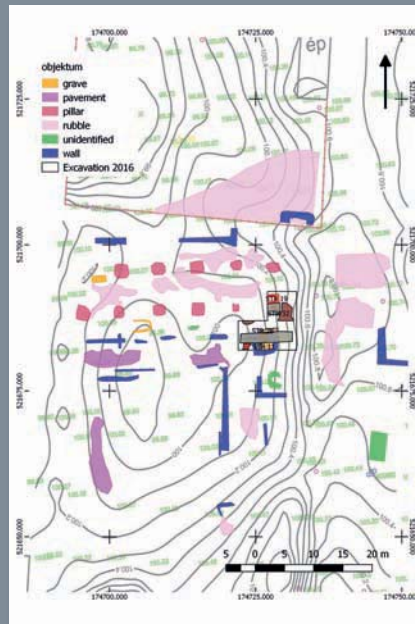

The research team of Hungarian and Romanian archaeologists and students began work on the site of the monastery in June 2016. As a first step, several 5 m by 5 m trenches were opened in the central area of the former church with the goal of identifying the square area at the junction of the nave and the transept, which presumably served as the area for the royal burials. The foundation of a 13th-century *tumba* was discovered in this area. The foundations of the monastery buildings were in a much better condition than initially expected, with the remains visible above the floor level in several spots. One promising result was that the uncovered wall sections could be easily traced and had no breaks, indicating that the former buildings had not been demolished down to their foundations in the 19th century. Additionally, it proved possible to identify the church's floor level, under which over fifty late medieval graves were brought to light, alongside the remains of a mass grave filled with debris and human remains that could be associated with the Mongolian invasion of 1241. The Árpáadian Age and late medieval finds recovered from the excavated trenches have greatly enriched our knowledge of the monastery's material culture.

Az ásatás a 2017-es év őszén folytatódott, a korábbi szelvény déli templomfal mentén történő nyugati irányú bővítésével. A tömegsírból újabb érdekes leletek kerültek elő, mint például olyan faragott hegyikristály tárgy töredékei, melynek legközelebbi párhuzama a Kárpát-medencéből a koronázási ékszerekhez tartozó királyi jogaron található meg. Előkerült többek közt egy oszloptalapat és egy középkori fa ajtószárny töredéke is, valamint egy vörösmárvány szoborfej. Ezek az egyedi leletek hűen tanúskodnak az apátság egykori művészeti és kulturális gazdagságáról. Mindemellett az ásatás során újabb középkori temetkezések is előkerültek, amelyek tovább segítik a lelőhely múltjának megismerését. A hagyományos feltárási módszerek mellett a modern technológia nyújtotta kutatási és dokumentálási technikák alkalmazása is folytatódott, így a feltárt felületek 3D dokumentációs módszerrel is rögzítésre kerültek, valamint drónnal készített légi felvételek és geodéziai mérések egészítették ki a lelőhely feltérképezését.

The excavation was continued in autumn 2017. The previously opened trench was enlarged towards the west along the southern church wall. The mass grave yielded several remarkable finds, among them the fragments of a carved rock crystal, whose closest parallel in the Carpathian Basin can be found among the crown jewels, specifically on the royal coronation sceptre. Other finds include a column base, the fragment of a medieval wooden door wing and a statue head of red marble. These remarkable finds attest to the former monastery's cultural and artistic richness. Additional medieval burials were uncovered during the excavation, which contribute to a better knowledge of the site's past. Besides the traditional excavation methods, the use of modern surveying and documentation technologies continued, with excavated surfaces documented employing 3D photography, while the site's mapping was complemented with aerial photos taken by a drone and geodetic surveys.

A közös munka nagyszámú egyetemi hallgató bevonásával a 2019-es év tavaszán és nyarán folytatódott. A kutatás közel 160 m²-es területet tárt fel, ahol több, mint 210 sírt bontottunk ki. A sírok háton fekvő, nyújtott helyzetben lévő csontvázas temetkezések voltak, többnél az egykori koporsóra utaló famaradványokkal. A mellékletek között főleg viselethez köthető leletek fordultak elő. Nagy számban kerültek elő a késő középkorra keltezhető érmék is, amelyek a rétegek datálásához nyújtottak segítséget. A kutatás feltárta a templom egy korai félköríves szentélyzáródású előzményét, illetőleg több átépítés nyomát is sikerült regisztrálni a négy hónapos ásatás alatt. A nagy felületen zajló feltárások során a templomhajó észak-déli átmetése mellett a kolostornégyszög északkeleti sarkának egy része is napvilágot látott. A templomhajóban a 2016-ban, hasonlóan központi helyen talált *tumba*-alappozással megegyező sírépítmény alapfalai kerültek elő. Ezek a kontextusuk alapján akár a királyi pár egykori sírépítményeinek helyét is jelölhetik.

The collaborative project was resumed with the participation of a high number of students in spring and summer 2019. Fieldwork involved the investigation of an approximately 160 m² large area, where over 210 graves were discovered. The graves contained inhumation burials with the bodies laid to rest in an extended supine position; several contained wood remains indicating the use of coffins. The grave goods were mainly made up of costume accessories. High numbers of coins dating from the late medieval period came to light, providing secure anchors for dating the various levels. The semicircular apse of an earlier church was uncovered and we were able to document several other traces of rebuilding activities during the four-month excavation season. Besides preparing a north-south section of the nave, a section of the north-eastern corner of the monastery's *quadrum* was also unearthed. The foundation walls of a tomb identical with the *tumba* foundation found in a similarly central position in 2016 were discovered in the nave, possibly indicating the location of the royal couple's one-time funerary structure in view of their context.

Kurdisztáni–Magyar Régészeti Misszió

Régészeti kutatások Észak–Irak hegyei között

A kutatási program vezetői:
Major Balázs, Aziz Zebari, Takáts Mór Bendegúz

Kurdish–Hungarian Archaeological Mission

Archaeological research among the mountains of northern Iraq

Directors of the research project:
Balázs Major, Aziz Zebari, Mór Bendegúz Takáts

A Kurdisztáni Regionális Kormány Régészeti Főigazgatóságával, az Erbil Régészeti Igazgatóságával és az erbil Salihaddin Universityvel közös kutatási projekt, Kurdisztáni-Magyar Régészeti Misszió (KHAM) néven 2014 óta része a Régészettudományi Intézet külföldi régészeti expedícióinak. Az Erbil-től 60 km-re északra elhelyezkedő Dwín várának és környékének kutatására szóló koncesszió az elérhető legmodernebb technológiák felhasználásával végezzük a munkát. Abubakir Othman Zeneddin és Kaify Ali régészeti főigazgatók, valamint Nadir Babaker erbil régészeti igazgató támogatásával a feltárások 2018-tól a Dwín melletti Pánkán lelőhelyen is megindultak. A kurdisztáni felet a Salihaddin University részéről Zidan Bradosty és Aziz Zebari vezették. Itt a korábbi években folytatott terepbejárásaink alapján egy ritka, későantik idősakra datálható épület körvonalai rajzolódnak ki a felszínen.

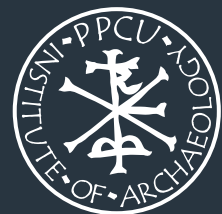
A kutatások támogatói a MOL Csoport és a PPKE.

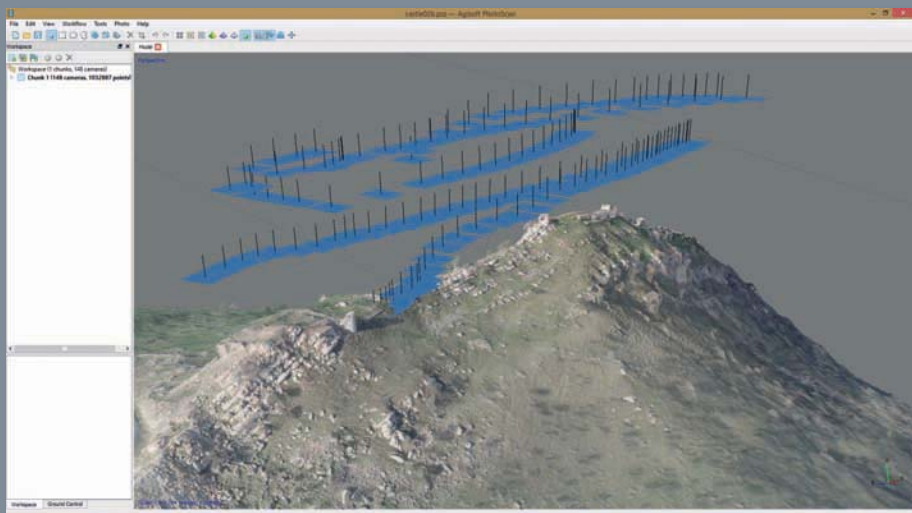
Launched in 2014 as a collaborative research project with the General Directorate of Antiquities of the Kurdistan Regional Government, the Directorate of Antiquities of Erbil and the Salahaddin University of Erbil, the Kurdish-Hungarian Archaeological Mission (KHAM) is one of the Institute of Archaeology's foreign expeditions. The work in the concession area incorporating Dwin Castle and the surrounding area, 60 km north of Erbil, was undertaken using state-of-the-art technology. With the support of Abubakir Othman Zeneddin and Kaify Ali, directors of the General Directorate of Antiquities in Kurdistan, and Nadir Babaker, director of the Directorate of Antiquities in Erbil, archaeological excavations were also begun in 2018 at the Pankan site near Dwin. The Kurdish team of the Salahaddin University was led by Zidan Bradosty and Aziz Zebari. Here, based on our previous fieldwork, the remains of a building dating from Late Antiquity were identified.

The research project is sponsored by the Hungarian Oil and Gas (MOL) Group and the Pázmány Péter Catholic University.

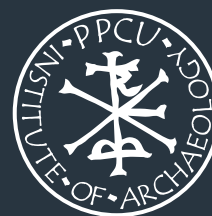

A terepmunka az egykori szóráni emirátushoz tartozó Dwín várának és környékének régészeti kutatásával kezdődött. Az első terepmunkaszegzonban a vár és környéke régészeti terepbejárását, az erődítés teljes 3D lézerszkennelését és légifotózását, valamint előzetes építészeti periodizációját végeztük el. Emellett geofizikai méréseket is folytattunk a várhegy déli lejtőjén és egy közeli lelőhelyen, mely újabb, a jelenlegi talajszint alatt levő épületeket és régészeti jelenségeket mutatott ki. A várhegy alján elterülő korabeli település felszíni leletgyűjtése mellett az ott található, több periódusú temető legszebb faragással díszített sírköveit 3D tárgyszkennerrel is dokumentáltuk. A kutatási program első szakaszának partnerei voltak a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Kar Ipari- és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszékének munkatársai, a Mensor3D szakemberei, a pécsi Janus Pannonius Múzeum és az ArcLand.

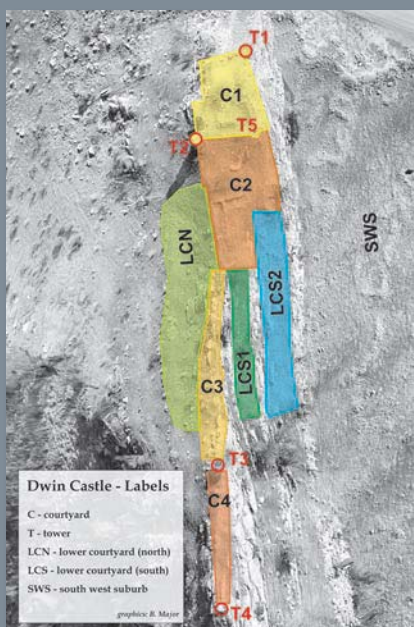

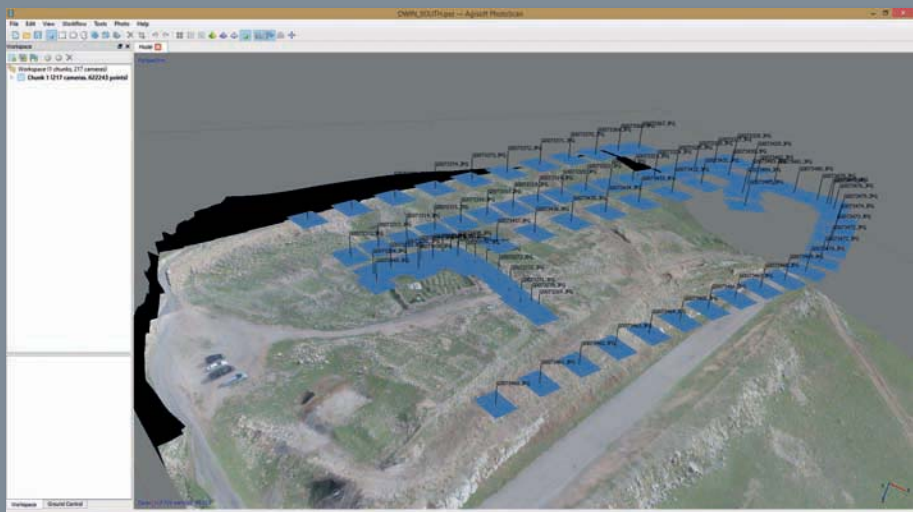

The fieldwork was begun with the archaeological reconnaissance of Dwin Castle and its surroundings, once part of the Soran Emirate. The first field season saw the archaeological field survey of the castle and its surroundings, the 3D laser scanning and aerial photography of the entire stronghold as well as a preliminary architectural periodisation. In addition, geophysical surveys were carried out on the southern slope of the castle hill and on a nearby site, which indicated the presence of various buildings and subsurface archaeological features. In addition to the collection of surface finds from the former settlement at the foot of the castle hill, the decorated tombstones of the multi-period cemetery were documented with a 3D object scanner. Participating in the first phase of the research project were our partners from the Department of Industrial and Agricultural Building Design of the Faculty of Civil Engineering of the Budapest University of Technology and Economics, specialists from Mensor3D, the Janus Pannonius Museum in Pécs and ArcLand.

A második terepmunkaszazon Dwín várának és környékének régészeti feldolgozását folytatta. Az expedíció fő feladatát a várhegyen található épületek mellett a várhoz tartozó település felszíni maradványainak geodéziai és 3D-s képalkotási módszerekkel történő dokumentálása képezte. A geodéziai alappontrendszer felállítását követően minden felszíni lelet pontos bemérése elérhető vált a várhegy és környezetének teljes területén. Az alappontrendszer felhasználásával a 3D-fotogrammetriai módszerekkel készült terepmodellek georeferálása is lehetővé vált. A kutatás fontos eleme volt a Dwíntől 2 km-re, Pánkán falu mellett található lelőhely előzetes felmérése, a romok felderítése, kutatása és műszeres feltérképezése. A terepmunka által érintett lelőhelyek épületeinek falaiból származó faszénminták szénizotópos kormeghatározása megerősítette a korábbi régészeti terepbejárások által valószínűsített képet, mely szerint Dwín várát a kora újkorban kezdték el építeni.

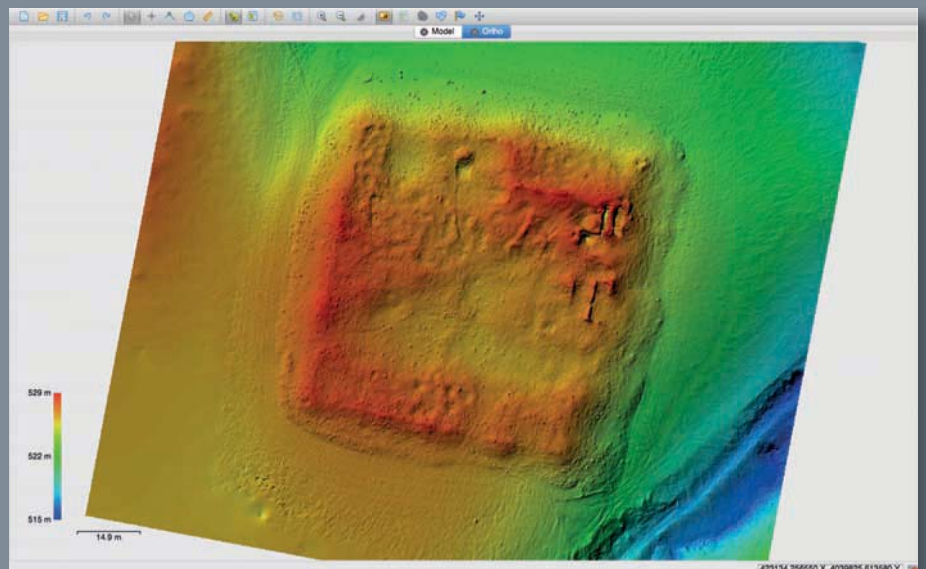
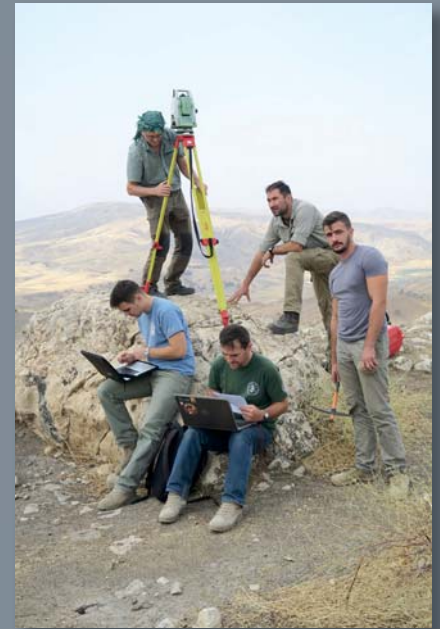

The archaeological assessment of Dwin Castle and its surroundings was continued during the second field season. The main goal of the expedition was the documentation of the castle's buildings and of the surface remains of the settlement associated with the castle using geodetic and 3D imaging methods. Following the creation of the network of control points, accurate measurements of all surface finds and features could be taken across the entire area of the castle hill and its surroundings. The control point system also enabled the georeferencing of the terrain models made with 3D photogrammetric methods. The preliminary investigation, survey and instrumental mapping of the ruins of another site lying 2 km from Dwin near the village of Pankan was another important undertaking during this season. The results of the earlier archaeological fieldwork suggested that Dwin Castle was built in the Early Modern Age, which was fully confirmed by the radiocarbon dating of the charcoal samples collected from the walls of various building remains.

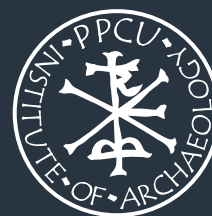

A misszió a harmadik terepmunkaszezon során Dwín várának régészeti feltárását végezte. A várhegy tetején a vár építési periódusainak pontosabb meghatározásához szükséges hét kulcsterületen nyitottunk ásatási szelvényt. A feltárás mellett végzett feladatok közé tartoztak a várhegy alján elterülő szuburbium kutatásán kívül a lelőhely közvetlen környékén található további településmaradványoknál végzett terepbejárások és légi lelőhelyfelderítések, illetve a geodéziai mérésekkel kombinált nagyfelbontású térképek és 3D terepmodellek készítése is. Folytattuk a Pánkán falu melletti régészeti lelőhely falmaradványainak felmérését, a szisztematikus felszíni leletgyűjtést, valamint a hagyományos és légifotó alapú 3D képalkotással virtuálisan rekonstruálható régészeti jelenségek dokumentálását.

During its third field season, the mission undertook the archaeological excavation of Dwin Castle. We opened seven excavation trenches on the summit of the castle hill in order to determine the castle's construction periods more precisely. In addition to the excavation, our work also included the survey of the *suburbium* at the bottom of the castle hill, field walks, aerial site prospection, and the creation of high-resolution maps and 3D terrain models combined with geodetic measurements. We continued the survey of the remains of the archaeological site near Pankan, the systematic collection and recording of surface finds, and the documentation of the archaeological features that could be virtually reconstructed using traditional and aerial 3D imaging.

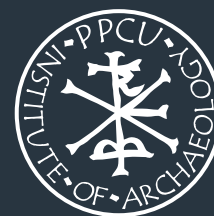

A negyedik terepmunkaszegzon a 2016-os ásatási és felmérési eredményeket felhasználva a dwíni vár és a várhegy déli oldalán elterülő egykori település alaprajzának és fő építési periódusainak további pontosítását végezte. A feltárást megelőző állapotok rögzítésére készült lézerszkennelt pontfelhők és a régészeti terepmunkákat dokumentáló 3D fotogrammetriai módszerek kombinálásával a feltárást megelőző állapotok digitális módszerekkel egy közös virtuális térben összehasonlíthatóvá váltak, jelentős segítséget nyújtva a vár alaprajzának és építési periódusainak rekonstrukciójához. A terepi munkákkal párhuzamosan a korábbi terepbejárások és a feltárások során gyűjtött leletanyag régészeti dokumentálását is folytattuk az Erbil Civilisation Museumban. A leletanyagról a rajz- és fotódokumentáció mellett digitális képtáblák is készültek. A misszió során több, a dwíni erődhöz hasonló kurdisztáni erődítést is felkerestünk.

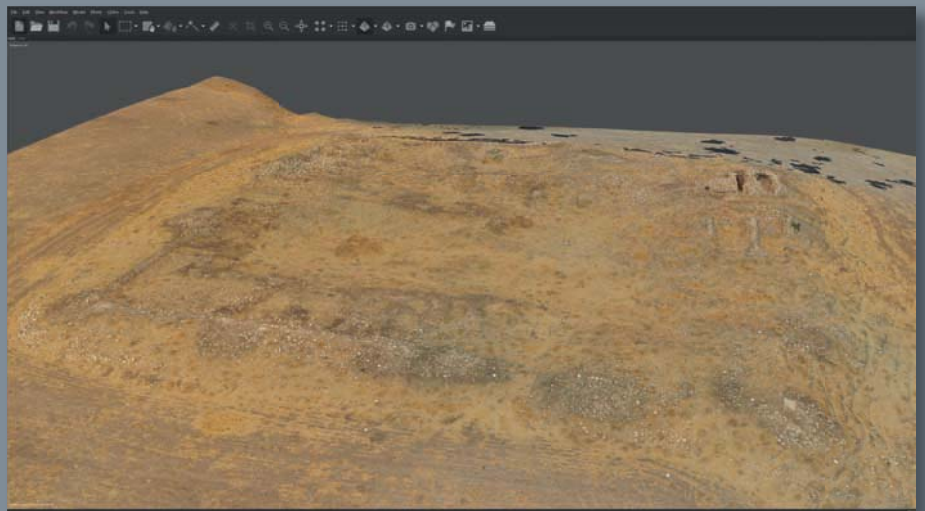

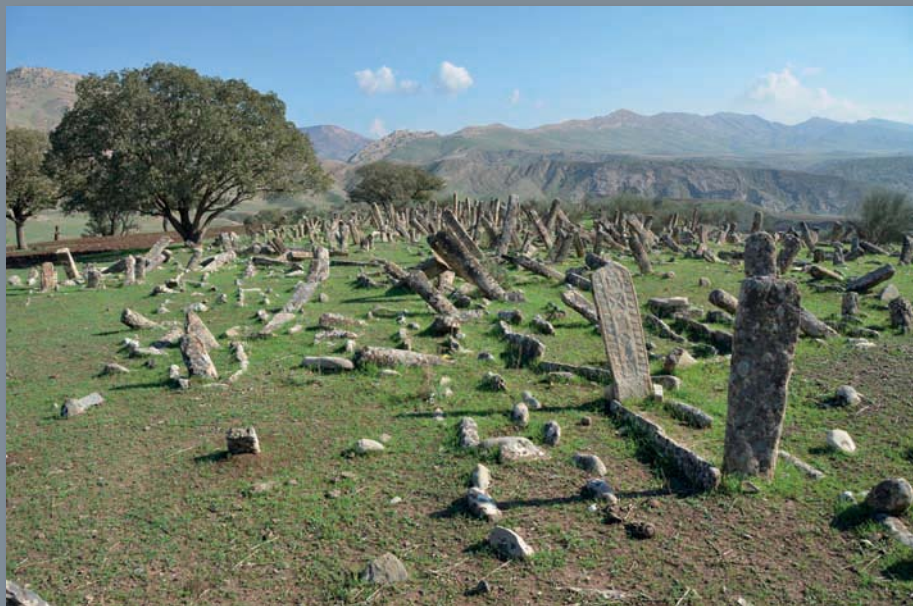

Based on the excavation and survey results of 2016, we were able to add further details to the plan of both Dwin Castle and of the settlement on the southern side of the castle hill as well as to determine more precisely their major construction periods during the fourth field season. We combined our laser-scanned point clouds recording the pre-excavation condition with the data produced by 3D photogrammetric methods documenting the archaeological fieldwork. The pre-excavation condition could thus be compared with the 3D data in a common virtual space, providing significant assistance in the reconstruction of the castle's plan and its construction periods. Simultaneously, we continued the archaeological documentation of the finds collected during previous field surveys and excavations at the Erbil Civilisation Museum. In addition to drawing and photographing the finds, we also prepared digital illustration plates of the finds. During the mission, we also visited several strongholds in Kurdistan, which share various similarities with Dwin Castle.

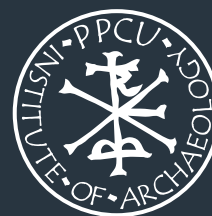

A Pánkán települése melletti lelőhelyen folytattuk a régészeti feldolgozást. A korábbi terepmunkáink során a területen végzett felmérések mellett magnetométeres vizsgálat, terepbejárás, valamint drónos és kézi nagyfelbontású 3D-fotogrammetria képezte a régészeti jelenségek roncsolásmentes régészeti módszerekkel történő dokumentálását. 2018-ban a KHAM ötödik terepmunkaszezonja során a falu közelében található rommező déli oldalán, az épületkomplexum déli kapujánál feltárást végeztünk, melyet a terület szisztematikus fémkeresős vizsgálata egészített ki. Nagy mennyiséggel bővült a lelőhely területéről gyűjtött és geodéziai eszközök segítségével térképre vitt fém kistárgyak adatbázisa. Kutatásaink során számos bizánci follis és korai muszlim dirhem is előkerült.

We continued our archaeological fieldwork on the site near the village of Pankan. In addition to the surveys conducted in the area during previous seasons, we employed magnetometry, field walking and high-resolution 3D photogrammetry, both drone-based and with hand-held devices, to document archaeological features with non-invasive archaeological methods. In 2018, during the fifth KHAM fieldwork season, we opened an excavation trench along the southern side of the ruins near the village, by the southern gate of the building complex, and we also undertook the area's systematic metal detecting survey. The database of small metal finds collected on the site, whose exact findspots were recorded using geodetic devices, was greatly expanded. Our investigations yielded several Byzantine folles and early Muslim dirhams.

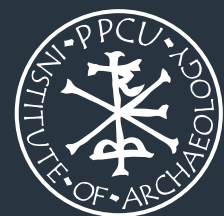

A hatodik terepmunkaszazon a pánkáni lelőhelyen gondosan megválasztott szelvények segítségével a lelőhely építéstörténetének és rétegvizszoynainak pontosabb megismerését tűzte ki célul, amely során az épületkomplexum több átépítésének nyomát is dokumentálni tudtuk. A terepmunkák során folyamatosan előkerülő leletanyag dokumentálása a feltárással párhuzamosan zajlott. Az eddigi, ^{14}C -es vizsgálatokkal is megerősített kutatásaink szerint az építmény egy 5. századi erődített szászánida komplexum volt, melyet az éremlenek szerint legkésőbb a 13. századig használtak. Az ásatási szelvények és a teljes romterület fémkereső műszerrel végzett szisztematikus vizsgálatát a lelőhely közvetlen környezetére is kiterjesztettük, amelynek során a jelentős mennyiségű új felszíni leleten kívül egy gazdag mellékletekkel ellátott sírt is felfedeztünk. A 40 darab ezüst érméből álló sírmelléklet késő szászánida drahmák mellett omajjád és korai abbászida dirhemeket is tartalmazott.

The main goal of the sixth field season was to gain a better understanding of the construction history and stratigraphy of the Pankan site by opening trenches in select locations, whereby we were able to document the traces reflecting the successive reconstructions of the building complex. The documentation of the finds brought to light proceeded simultaneously with the fieldwork. Our research findings, which have been confirmed by the radiocarbon measurements, indicate that the site was the location of a 5th-century fortified Sasanian complex, which on the testimony of the coin finds remained in use until the 13th century at the latest. The systematic metal detecting survey of the excavation trenches and the entire area covered by the ruins was extended to the immediate surroundings of the site, as a result of which we discovered a richly furnished grave containing 40 silver coins. The coin assemblage contained late Sasanian drachms as well as Umayyad and early Abbasid dirhams.

Libanoni–Magyar Régészeti Misszió

Kutatások a cédrusok földjén

A kutatási program magyar vezetője:
Major Balázs

Lebanese–Hungarian Archaeological Mission

Archaeological work in the land of the cedars

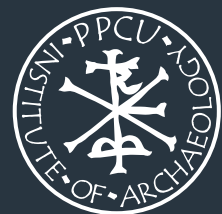
Hungarian director of the research project:
Balázs Major

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem régészei 2012-ben kezdték meg libanoni kutatásaikat, melyeket azóta is helyi partneregyetemünk, az Université Saint-Esprit de Kaslik szakértőivel végzünk. Az első ásatásra egy UNESCO világörökségi helyszínen, a Qadísha-völgyben található középkori Dayr al-Salib barlangkolostorban került sor, ahol Grace Homsey-Gottwalles ásatásvezetése mellett régészeti feltárásokat végeztünk, és a Magyar Képzőművészeti Egyetemről érkezett kollégák közreműködésével a páratlanul szép falképek kutatását is elvégeztük. 2018-tól Hany Kahwagi-Janho társvezetése mellett a közös kutatások az észak libanoni Menjez településen található középkori vár dokumentálásával és feltárással folytatódnak. A Johannita Lovagrend birtokaként Felicium néven ismert erődítés egy antik romokkal teli sziklasarkantyúra épült, és egy nagy kiterjedésű erődített szuburbium is tartozott hozzá. A terepmunkák a leőhely légifotózásával, valamint a geodéziai felméréssel kezdődtek, melyek alapján elkészült a vár teljes 3D modellje és a leőhely pontos alaprajza. A második szezon a vár és a szuburbium templomaiban nyitott szondákkal folytatódott. Intézetünk kutatói és hallgatói az utóbbi években más középkori libanoni helyszíneken is bekapcsolódtak a munkákba.

The team of specialists of the Pázmány Péter Catholic University began its archaeological work in Lebanon in 2012, in cooperation with the local partner university, the Université Saint-Esprit de Kaslik, a still ongoing partnership. The first excavation site was the medieval Dayr al-Salib cave monastery located in the UNESCO World Heritage Site of Qadisha Valley, where besides the excavations led by Grace Homsy-Gottwalles, the study of the exceptionally beautiful murals was also undertaken with the participation of conservators from the Hungarian University of Fine Arts. Since 2018, a joint research project is underway under the co-leadership of Hany Kahwagi-Janho targeting the excavation and survey of the medieval castle of Menjez in northern Lebanon. The Hospitaller castle known as Felicium was built on a spur covered with antique ruins and had an associated large fortified *suburbium* too. The fieldwork began with the aerial photography of the site and a geodetic survey, which provided a complete 3D model of the castle and an accurate plan of the site. The second season continued with the exploration of the churches of the castle and its *suburbium*. The researchers and students of the Institute have also partaken in work on various other medieval Lebanese sites in recent years.

Nagymuzsaly középkori templomrom kutatói program (Muzsijeve, Ukrajna)

A kutatói program vezetői:
Volodimir Mojzsasz, Vágner Zsolt, Türk Attila

Nagymuzsaly medieval church ruins research project (Muzhiyeve, Ukraine)

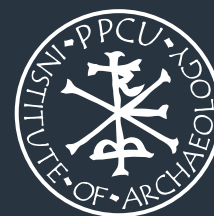
Directors of the research project:
Volodimir Moizhes, Zsolt Vágner, Attila Türk

2016-ban az Ungvári Állami Egyetem régészeti expedíciót vezetett a Teleki László Alapítvánnyal és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszékével együttműködésben a Nagymuzsaly település nyugati határában fekvő középkori templomrom kutatására. A lelőhely Ukrajnában, Kárpátalja megye területén található, Beregszász járásban. A feltárás a templom szerkezetének megfelelően három részből tevődött össze, amelynek eredményeként elsősorban a lelőhely rétegtanát és időrendjét tisztáztuk. A 2016-os szezonban 20 sírt tártunk fel elsősorban a templom belsejében, de igen nagy volt a szórványleletek száma is. Ez utóbbiak főként ruhadíszek és ékszerek voltak, továbbá két szablya töredékei, valamint 20 pénzlelet. A templom belső területén végzett feltárásokkal párhuzamosan a falak külső oldalán is kutattunk, ahol célunk az alaprajz tisztázása mellett az eredeti építőanyag töredékeinek összegyűjtése volt. Itt a falak mentén futó kiemelkedéseket tártuk fel, amelyek a falakból származó törmelékből álltak és lelőhelyen végzett 20. századi emberi tevékenység nyomait mutatták.

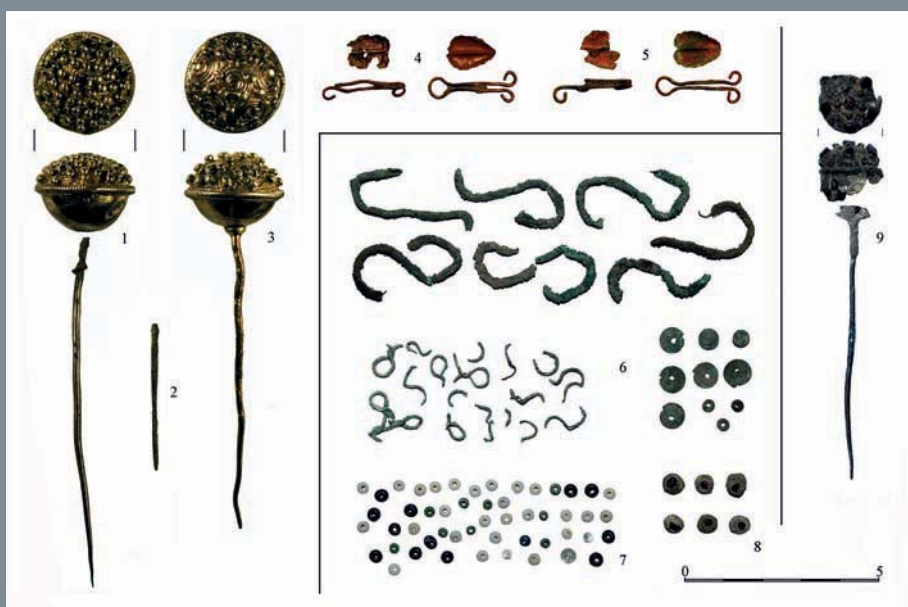

In 2016, the State University of Ungvár undertook the archaeological investigation of the medieval church ruins on the western outskirts of Nagymuzsaly in partnership with the Teleki László Foundation and the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University. The site lies in the Beregszász district of Transcarpathia in the Ukraine. Given the structure of the church, the work was organised into three phases, as a result of which we now have a clear understanding of the site's stratigraphy and chronology. During the 2016 season, we uncovered 20 graves, most of which lay inside the building, and we also recovered a fairly high number of unstratified finds, the latter mostly costume accessories and jewellery, alongside the fragments of two sabres and twenty coins. Parallel to the work inside the church building, we also investigated the outer face of the walls in order to clarify the plan of the building and to collect fragments of the original building materials. We uncovered small mounds along the walls that were accumulations of wall debris and reflected human activity on the site in the 20th century.

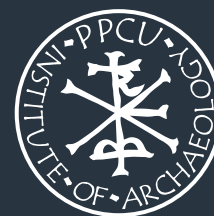

2017-ben folytattuk a régészeti feltárást a muzsalyi középkori templomromnál. Az alapvető feladat ebben a szezonban a templom teljes belső területének feltárása volt. A templomhajó északi felében dolgoztunk, mintegy 40 m² területen. A szelvényben 24 teljes, illetve részben bolygatott sírt tártunk fel, amelyek közül hat tartalmazott mellékleteket, valamint számos szórványleletet is gyűjtöttünk. A középkori kultúrréteget számos későbbi temetkezés és egyéb beásás erősen megbolygatja, ahol szintén sok leletet tártunk fel. Ezek az ékszerek, ruhadíszek és pénzleletek feltehetően a megbolygatott sírokhoz köthetők. A 2017-ben befejezett ásatás során olyan leleteket és információkat gyűjtöttünk, amelyek a templom építésének és fennállásának idejéből származnak. A lelőhely időrendjével kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy az a 15. század elejétől a 17. század közepéig volt használatban.

In 2017, we continued the archaeological investigation of the medieval church ruin. Our main goal was to excavate the entire inner area of the church during the season. Our work concentrated on the northern part of the nave covering an area of roughly 40 m². We uncovered a total of 24 undisturbed and partly disturbed graves, six of which contained grave goods. We also collected various unstratified finds. Although the medieval level was strongly disturbed by subsequent burials and other intrusions, it nevertheless yielded several finds. The jewellery items, costume adornments and coins probably came from disturbed burials. The excavation project completed in 2017 yielded a rich array of finds and invaluable information concerning the church's construction periods and use. The chronology of the church indicates that it was in use from the beginning of the 15th to the mid-17th century.

Szíriai–Magyar Régészeti Misszió

Két évtized a civilizációk bölcsőjében

A kutatási program magyar vezetője:
Major Balázs

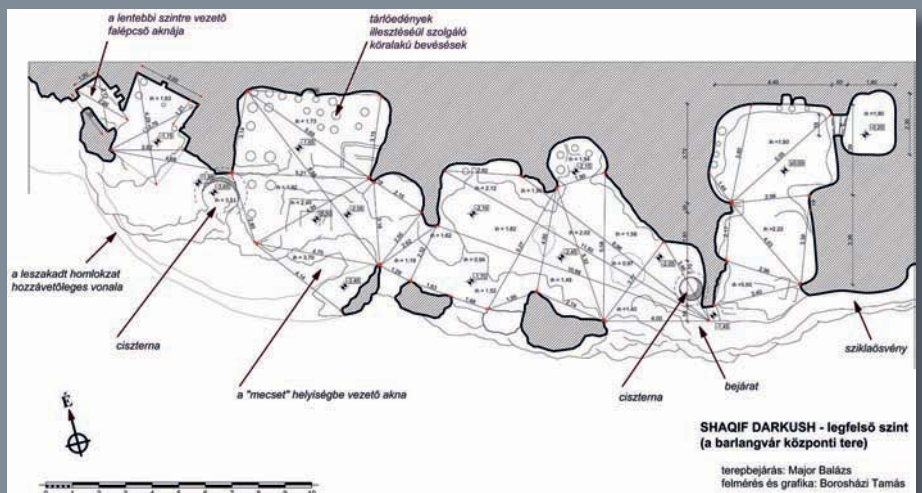

Syro–Hungarian Archaeological Mission

Two decades in the cradle of civilizations

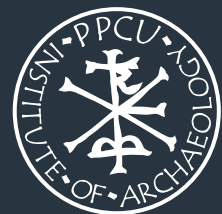
Hungarian director of the research project:
Balázs Major

A Szíriai-Magyar Régészeti Misszió (SHAM) a PPKE kutatási programjaként indult 2000-ben, a Szíriai Régészeti Főigazgatóság (DGAM) együttműködésével. Az első években a misszió a tengerparti zónában és az azzal szomszédos területeken vezetett terepbejárásokat, a késő antik és középkori településhálózat maradványainak felkutatására. A Tartúsz, Latakia, Homsz és Idlib kormányzóságok területén több száz, korábban ismeretlen műemlék lett nyilvántartásba véve, köztük későantik településmaradványok, keresztés-kori lakótornyok és több barlangvár is. A DGAM felkérésére a SHAM 2007-ben megkezdte a Közel-Kelet egyik legnagyobb középkori erődítésének, Qal'at al-Marqabnak (keresztés nevéen Margatnak), majd 2017-től az UNESCO Világörökség részének számító erődítésnek, Crac des Chevaliersnek a kutatását. A SHAM egyedüli külföldi régészeti misszióként a háború alatt is folytatta a terepi munkát és oktatást, melyet magyarországi képzésekkel is kiegészít a szír kollegák és hallgatók számára. A nemzetközi érdeklődés övezte munka eredményei angol és arab nyelvű publikációkban és kiállításokon jelennek meg, valamint MA és PhD dolgozatok alapanyagát képezik Intézetünkben.

The Syrian-Hungarian Archaeological Mission (SHAM) was launched in 2000 as a research project of the PPCU, in cooperation with the Syrian Directorate General of Antiquities and Museums (DGAM). In the early years, the mission conducted field surveys in the Syrian coastal zone to locate the remains of late antique and medieval settlements. As a result of this fieldwork in the governorates of Tartus, Latakia, Homs and Idlib, hundreds of previously unknown sites were registered, including the remains of late antique villages, Crusader-period towers and cave fortresses. In 2007, on the request of the DGAM, the SHAM began its research in Qal'at al-Marqab (Margat), one of the largest medieval fortresses in the Near East, and from 2017 onwards, at Crac des Chevaliers, a UNESCO World Heritage castle. The single foreign archaeological mission that did not leave after the outbreak of the war, SHAM continued its activities, and also offered training in Hungary for Syrian colleagues and students. The results of the mission have been presented in publications and exhibitions in English and Arabic, and have also provided ample material for several MA and PhD dissertations at our Institute.

Qal'at al-Marqab / Margat

„Mindaz, aki látta, azt mondja, még soha nem látott ehhez foghatót.”
(Yāqūt al-Hamawī, Muʿjam al-Buldān V/127, 13. század)

Az ásatás vezetője:
Marwan Hasan, Edmond el-Ajji, Major Balázs

Qal'at al-Marqab / Margat

“All who have seen it say it is a fortress unlike any other.”
(Yāqūt al-Hamawī, Muʿjam al-Buldān V/127, 13th century)

Directors of the excavation:
Marwan Hasan, Edmond el-Ajji, Balázs Major

Margat várát 1062-ben helyi törzsek építették a szíriai tengerpart ellenőrzésére, s rövid bizánci fennhatóságot követően 1118-ban foglalták el a keresztetek. Az Antiochiai Hercegség legdélebbi erődjét 1187-ben vette meg a középkori Európa egyik legnagyobb nemzetközi szervezetének számító Johannita lovagrend és építette ki a Szentföld egyik leghatalmasabb erődítésévé. Az Oroszlán-szívű Richárd angol király által is meglátogatott várat 1218-ban II. András magyar király is felkereste és gazdag évjáradékot rendelt el fenntartására. A több mint 15 hektár kiterjedésű erődítményrendszer csak 1285-ben került mamlúk kézre. A vár területét 1958-ig látták. A 2007-től folyamatosan, évi több terepmunkaszezonnal zajló interdiszciplináris kutatási program a régészeti feltárások és az ezekhez kapcsolódó konzerválási és restaurálási munkák mellett teljes körű építészeti dokumentációt és helyreállítási tervezést, geofizikai, geológiai, földrengés-tani vizsgálatokat, falképkutatási és konzerválási munkákat, antropológiai és archeozoológiai kutatást is végez.

PLASTERS

3

SA top layer: lime and few particles (plagioclase, monoklin piroxen, opaque mineral, biogen limestone, caving, straw lime (50µm), with black and blue particles (optical whitener)
Red layer (10- 20µm).

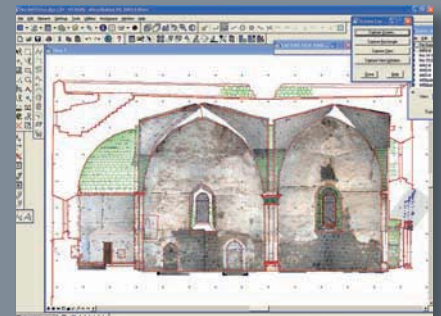
2

SB intermediate layer: Less filler, (brownish particle, coal, piroxen, quartz, some opaque mineral)
One layer lime (150-300µm) and some dirt on the top.

1

SC bottom layer: big particles, (diameter: 1-5 mm) basalt (3 type) plagioclase, piroxen, olivin, biogen limestone, lime
One layer of lime (300 µm) on the top. (no paint on the samples)
Similar layer to the wallpainting of „hell”

galambos@gnail.com

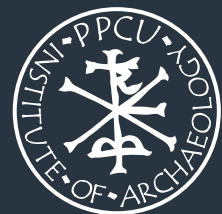

"All who have seen it say it is a fortress unlike any other."

Margat Castle (Syria)

Margat Castle was erected by local tribes in 1062 to control the Syrian coastal route; after a brief Byzantine rule, it was occupied by the Crusaders in 1117/18. In 1187, the southernmost fortress of the Principality of Antioch was bought by the Knights Hospitallers, one of the largest international organisations in medieval Europe, and was built into one of the largest and mightiest strongholds of the Holy Land. The castle was visited by rulers such as the English king Richard the Lionheart in 1191 and King Andrew II of Hungary in 1218, who also provided a rich annuity for its maintenance. The stronghold covering over 15 hectares withstood all sieges before it fell to the Mamluks in 1285. Although its importance waned, Margat was inhabited until 1958. The interdisciplinary research project launched in 2007 with several fieldwork seasons a year has undertaken archaeological excavations and related conservation and restoration work, the complete architectural documentation of the castle and the preparation of plans for its architectural reconstruction, alongside geophysical, geological and earthquake studies, the study and conservation of the medieval murals, as well as physical anthropological and archaeozoological research.

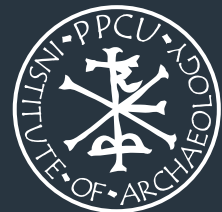

A három terepmunkaszezon összesen két és fél hónapja során a kutatócsoportunk a régészeti, statikai vagy helyreállítási szempontból fontos feltárási helyszínek közül elsősorban a központi várudvar feltárásának folytatására összpontosított, ahol a több tucat középkori vízvezeték mellett egy 13. század végi, több száz majdnem ép edényből álló zárt leletegyüttest tárt fel. A vár többi részén folytatott ásatások tisztázták a belső vár ÉK-i saroktoronyának kiterjedését, a szuburbium több épületének alaprajzát és a külső városfal, valamint a külső védművek közti középkori terepformákat. A Budapesti Műszaki Egyetemről csatlakozott kollégáink elkészítették a vár statikailag legveszélyeztetettebb teremsorának teljes helyreállítási és kiviteli tervét és megkezdték a szuburbium középkori és kora újkori épületekkel fedett 5 hektáros területének geodéziai felmérését. A geofizikai kutatásoknak köszönhetően a vár újabb eltemetett épületrészleteit tudtuk feltérképezni. Ebben az évben megkezdük a belső vár főbb épületeinek geodéziai mérésekkel kiegészített 3D dokumentációját. A folyamatosan zajló konzerválási és restaurálási munkák több tucat kerámia- és fémtárgyat tettek bemutatathatóvá és a lapidárium programban másfél száz faragott kőelem 3D modellekkel is kiegészített dokumentációja történt meg.

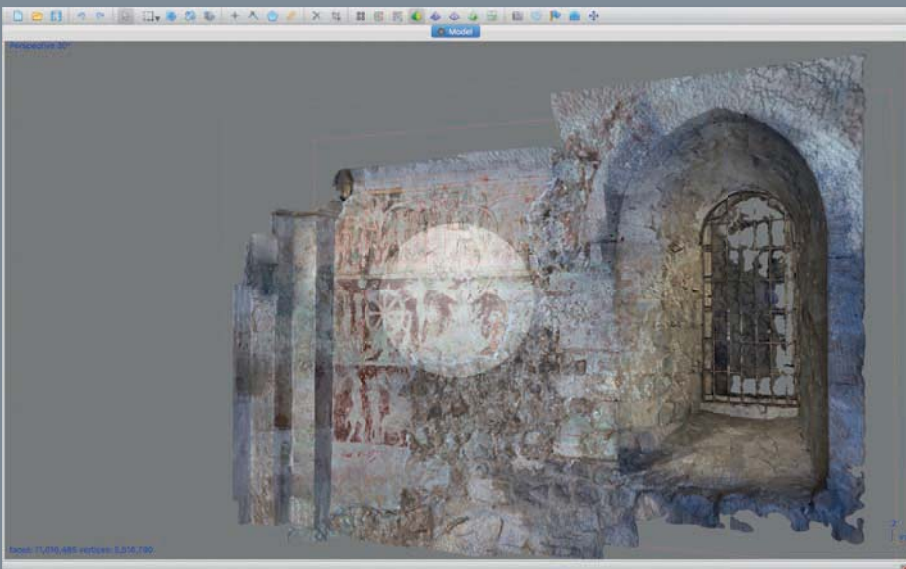

The three fieldwork seasons lasting two and a half months principally focused on continuing the excavation of the central castle courtyard, where besides dozens of medieval water-pipes, an undisturbed deposit containing hundreds of almost intact pots dating from the late 13th century were uncovered. Excavations in other parts of the castle clarified the extent of the north-eastern corner tower of the inner castle, the ground plans of several buildings in the *suburbium*, and the stratigraphy of the area between the city wall and the outer fortifications in the east. Our colleagues from the Budapest University of Technology and Economics drew up a detailed restoration and reconstruction plan for the hall, the castle's statically most endangered area. A geodetic survey of the 5-hectare area of the *suburbium* covered with the ruins of medieval and early modern buildings was also undertaken. A new geophysical survey was instrumental in mapping hitherto unknown, still buried parts of the castle, and the 3D documentation of the inner castle supplemented with geodetic measurements was also begun. As a result of the ongoing conservation and restoration work, dozens of pottery and metal objects are now ready for display, and one hundred and fifty carved stone elements have been documented, alongside the creation of their 3D models as part of the lapidary project.

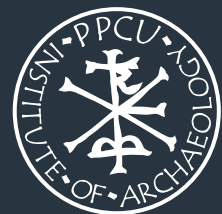

Az ezévi két terepmunkaszezon során befejeztük a belső vár központi udvarának teljes feltárását, ahol újabb középkori ciszternák és vízvezetékek kerültek elő. Ezzel párhuzamosan sikerült elvégezni a várhegy 6 hektáros felszínének teljes megtisztítását, amit egy részletes, minden épületre és várfalszakaszra kiterjedő légifotódokumentáció követett. A geodéziai mérőponthálózattal kiegészített adatfelvételnek köszönhetően megkezdődött a teljes várhegy részletes, nagyfelbontású 3D modelljének elkészítése. A külső felületek modellezésével együtt tovább folyt a belső terek, köztük a vártemplom kiterjedt középkori falképsorozatának 3D dokumentációja. Itt új mintavételezések is történtek a magyarországi laboratóriumi vizsgálatokhoz. A várhegy nyugati lejtőjén folytatott felmérési és terepbejárási munkák során egy új középkori templom maradványait sikerült azonosítani *in situ* falképtöredékekkel. A templom a SHAM által felfedezett, körülbelül 10 hektár kiterjedésű külső szuburbium második egyházi épülete. Ebben az évben is több tucat kerámiaedény restaurálása történt meg, és az új, végleges helyre költöztetett lapidárium faragott kövei is több mint 150 dokumentált tétellel gyarapodtak. A régészeti feltárásokon előkerült tárgyak még pontosabb adatrögzítéséhez megkezdtük a kézi 3D tárgyszkenneres dokumentálást.

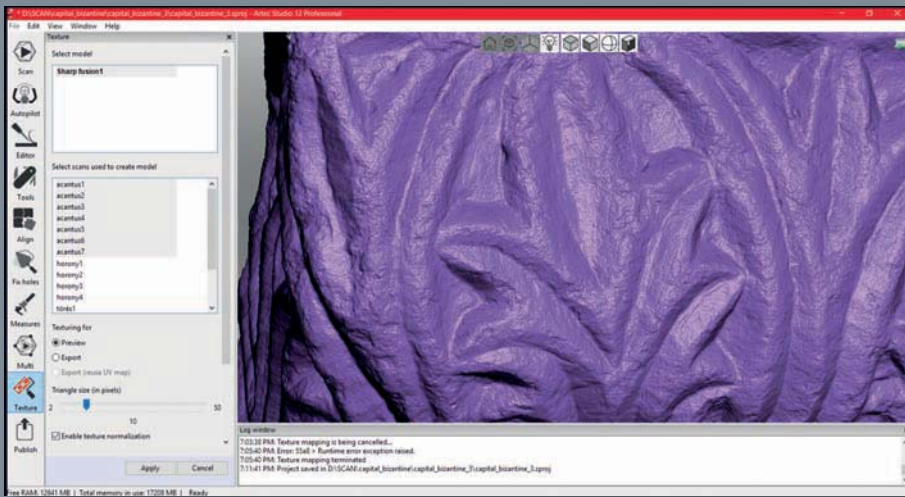

During the two fieldwork seasons, the excavation of the entire central courtyard of the inner castle was completed, where new medieval cisterns and ceramic water-pipes were unearthed. Simultaneously, the surface cleaning of the entire 6-hectare area of the castle hill was accomplished, which was then followed by a detailed aerial photo documentation covering all buildings. This documentation, based on a dense geodetic network of control points, enabled the creation of a detailed, high-resolution 3D model of the entire castle hill. Alongside the modelling of the topography, the 3D documentation of the building interiors was continued, the latter including the extensive medieval murals of the castle church, from which new samples were taken for laboratory analysis in Hungary. During the survey and fieldwork on the western slope of the castle hill, the remains of a medieval church with *in situ* mural fragments were identified. The church is the second ecclesiastical building discovered by SHAM in the outer *suburbium*. Dozens of ceramic vessels were restored this year, too, and the collection of carved stones of the lapidary, relocated to its new, final premises, was enriched with over 150 documented items. We also began the documentation of the artefacts brought to light during the excavation using a hand-held 3D object scanner.

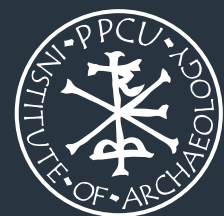

Tavaszi, nyári és őszi misszióink során a régészeti feltárások elsősorban a külső vár legdélebbi udvarára koncentráltak és tisztázták az egykori középkori épületek alaprajzát és stratigráfiáját. A külső várfalgyűrű északkeleti, mamlúk-kori sarokbástyájának tezején nyitott szelvények feltárták a korábbi keresztes saroktorony alaprajzát és lőréseinek kiosztását is. Folytatódtak a feltárások az alsó szuburbium második templománál is, ahol kibontásra került az északi apszis, benne pedig a deesis jelenetet ábrázoló falkép töredéke. Megkezdődött a Margat területén előkerült hajítógéplövedékek teljeskörű dokumentációja és az általuk okozott belövési károk felmérése, tanulmányozása, mely a lapidárium programban dokumentált középkori faragott kövekkel együtt 700 fölé emelte a regisztrált tételek számát. A régészeti leletek konzerválása és restaurálása mellett tovább folytatódott azok 3D tárgyszkenneres dokumentációja. A magyar keresztes hadjárat 800. évfordulóján Intézetünk és a SHAM nemzetközi konferenciát szervezett Esztergomban, a középkori királyi székhelyen, ahol három kontinens keresztes korszakkal foglalkozó kutatói ismertették legújabb eredményeiket.

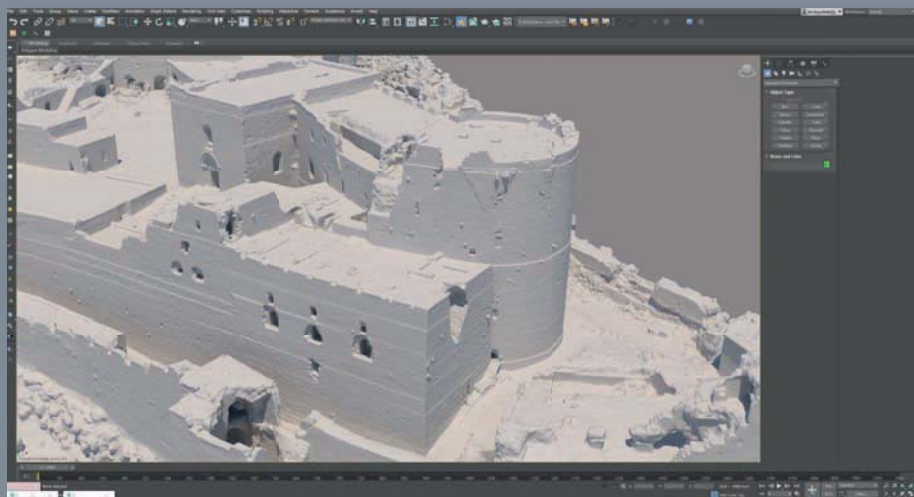

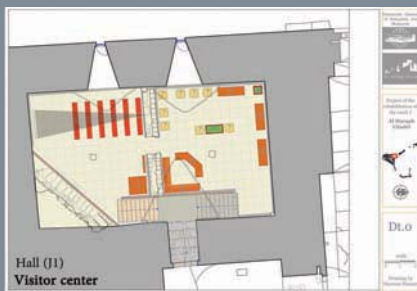

In the course of the spring, summer and fall missions, the archaeological excavations focused primarily on the southernmost courtyard of the outer castle and clarified the plan and stratigraphy of the medieval buildings that had once stood there. The soundings opened on top of the north-eastern Mamluk bastion revealed the plan of the former corner tower. Excavations were also continued in the second church of the outer *suburbium*, where a fragment of a mural depicting a Deësis scene was unearthed in the northern apse. The complete documentation of trebuchet projectiles found in Margat was also begun, including the survey of the damage caused by them. Together with the medieval carved stones documented as part of the lapidary project, the projectiles increased the number of registered finds to over 700. In addition to the conservation and restoration of the archaeological finds, their documentation with a 3D object scanner was continued. On the 800th anniversary of the Hungarian Crusade, the Institute of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University and the SHAM organised an international conference in Esztergom, the medieval Hungarian royal capital, where dozens of researchers of the Crusader period from three continents presented their latest findings.

Az összesen másfél hónapnyi terepi munka során folytatódott a külső várfalgyűrű régészeti és statikai szempontból kiemelten fontos helyszíneinek feltárása. Ennek keretében a geofizikai mérések segítségével sikerült megtalálni a belső vár északi feléről kivezető középkori fő szennyvízcsatornát. A csatorna rehabilitálása megoldja a téli esővíz elvezetését a belső várból, ugyanakkor látványosan szemlélteti majd a középkori vízgazdálkodás működését, ugyanis azon a termen folyik keresztül, melyben a látogató központ fog nyílni. Ennek tervezését is ebben az évben fejezték be a misszió szakértői. A majdani látogatóközpont kiállítási anyagának restaurálása is végéhez ért és a várhegy középkori épületeinek 3D modellezéséhez szükséges anyag teljes felvétele elkészült az idén. A misszió tagjai folytatták a régészeti leletek és a kőtár anyagának 3D fotódokumentációját és lézershkenelést, és idén is tovább zajlott a mintavétel Margat középkori falképeiből. Ez utóbbi kiegészült az UNESCO Világörökséghez tartozó Saone (Qal'at Saladin) keresztés-kori várában található középkori falképek vizsgálatával és mintavételezésével is. Az év végére megjelent a 2018-as esztergomi konferencia anyagait tartalmazó tanulmánykötetünk.

During the one and a half months of fieldwork, the excavation of the archaeologically and architecturally important areas of the outer castle was continued, during which, based on the geophysical surveys, it was possible to locate the main medieval sewer that once disposed of the waste water from the northern part of the castle. The restoration and rehabilitation of the sewer pipes will solve the drainage of winter rainwater from the castle and, at the same time, it will provide a spectacular illustration of medieval water management, as it will flow through the hall in which the visitor centre is being prepared. The plans for the centre were finalised this year by the mission's specialists. The restoration of the finds to be displayed in the visitor centre has also been completed, and all the data needed for the 3D modelling of the medieval buildings of the castle hill have been recorded. The mission's members continued the 3D documentation and scanning of archaeological finds and carved stones, as well as the sampling of the medieval murals for laboratory analyses. The latter was complemented by the study and sampling of the medieval murals of the UNESCO World Heritage Site of Qal'at Saladin (medieval Saone). The volume containing the papers read at the conference held in Esztergom in 2018 was published at the end of the year.

Qal'at al-Husn / Crac des Chevaliers

Kutatás és állagmegóvás a világ leghíresebb kereszties erődjében

A program vezetői:

Na'ima Mahartem, Hazem Hanna, Major Balázs, Vágner Zsolt

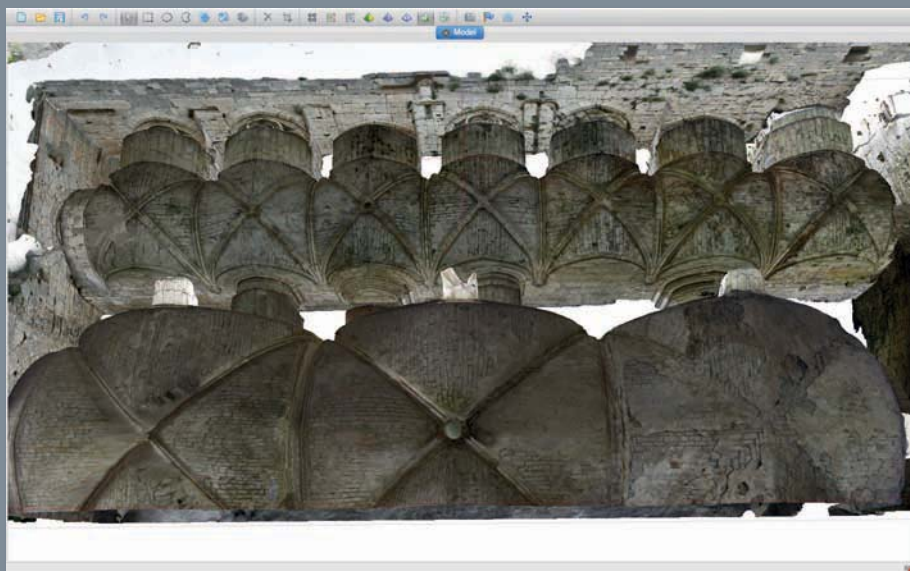
Qal'at al-Husn / Crac des Chevaliers

Heritage conservation and research in the most famous Crusader castle

Directors of the research project:

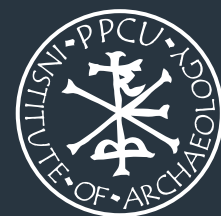
Na'ima Mahartem, Hazem Hanna, Balázs Major, Zsolt Vágner

A középkor világának egyik legismertebb emléke a Szíriában található Crac des Chevaliers erődje, amely 2006 óta az UNESCO Világörökség részét képezi. A 11. században alapított várat a 12. század elején szerezték meg a keresztiesek és 1142-ben kapta meg a Johannita Lovagrend. A johanniták a partvidék és a Szíria belseje közti legfontosabb átjárót ellenőrző korai várat több lépcsőben építették ki a korszak egyik legerősebb katonai központjává. A 3 hektár alapterületű több szintes koncentrikus vár 1271-ig állt ellen a muszlim támadásoknak. Az 1920-as évek óta kiemelt műemlékként kezelt várat 2012 és 2014 közt szállták meg a fegyveres lázadók, s a frontvonalra kerülve komoly károk érték. A Szíriai Régészeti Főigazgatóság (DGAM) a PPKE Régészettudományi Intézetének Szíriában dolgozó misszióját (SHAM) kérte fel 2016-ban a műemlék sérüléseinek pontos felmérésére, a helyreállítás megtervezésében nyújtott segítségre, valamint az ehhez szükséges közös régészeti munkák elvégzésére. Az első évek munkáinak eredményeképp 2019-től a közös munka egy része az UNESCO Technical Assistance programjának keretében folytatódik.

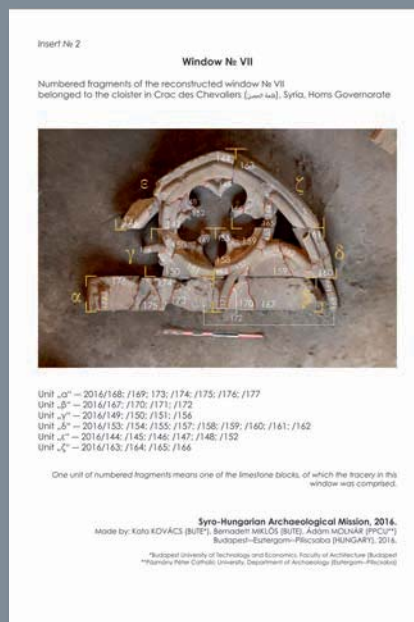

A UNESCO World Heritage Site since 2006, the castle of Crac des Chevaliers in Syria is one of the most famous monuments of the medieval world. Initially built in the 11th century, the castle came into the possession of the Crusaders in the early 12th century and was given to the Knights of St. John in 1142. The Hospitallers rebuilt the early castle controlling the most important gateway between the Syrian coast and its hinterland in several stages and transformed it into one of the period's most impressive military stronghold. Covering an area of 3 hectares, the concentric castle with multiple levels withstood Muslim attacks until 1271. The castle has been a high-profile monument since the 1920s. Armed rebels occupied the castle between 2012 and 2014, which, being drawn into the frontline, suffered heavy damages. In 2016, the Directorate General of Antiquities and Museums (DGAM) requested the mission of the Institute of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University working in Syria (SHAM) to take part in the assessment of the damages, to help with the restoration design, and to undertake the necessary joint archaeological work. As a result of the successful work, part of the collaborative project continued as part of the UNESCO Technical Assistance project from 2019.

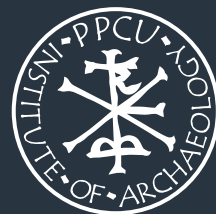

A három hetes nyári terepi munkák célja elsősorban a háborúban sérült vártemplom és közvetlen környezete műemléki felújítását előkészítő építészeti és régészeti tudományos dokumentáció elkészítése volt. Ennek keretében került sor a templom és környezetének 3D alakhelyes építészeti felmérésére, amelyet a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről érkezett építész kollégák és hallgatók részvételével valósult meg. Ehhez kapcsolódóan a projektben részt vevő két egyetem hallgatói elvégezték a háború során jelentős károkat szenvedett gótikus kerengő kőszerkezeteinek 3D fotogrammetrián alapuló felmérését és elkészítették a tudományos rekonstrukciós dokumentációt. A vár háborúban sérült többi részének adatfelvétele is megtörtént, s megkezdődhetett a tervdokumentáció elkészítése. Emellett sor került a templom és a környező épületek-udvarok talajradaros felmérésére is, melynek során több, a későbbi felújítások tervezéséhez fontos középkori vízvezeték nyomvonala került meghatározásra. A templom belsejében elkezdődött a kereszties kori falfestések dokumentációja és mintavételezés történt a laboratóriumi vizsgálatokhoz.

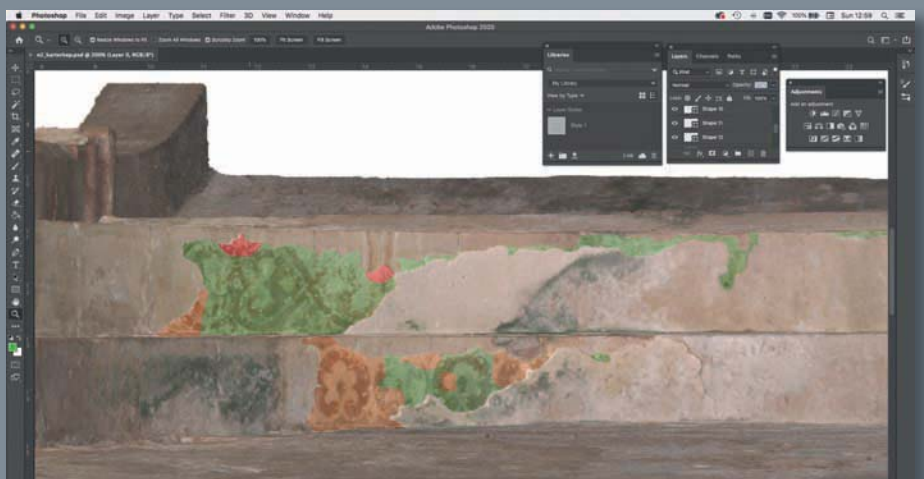
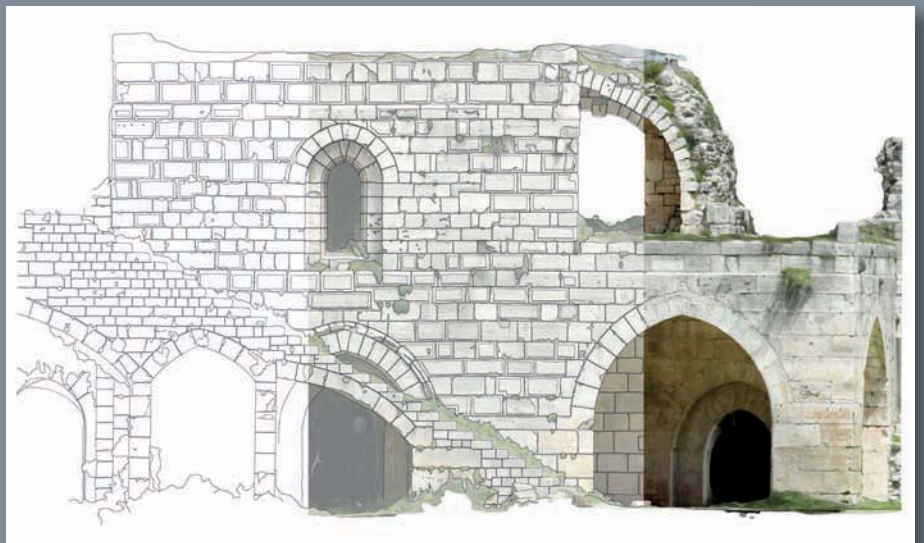

The three-week-long summer fieldwork was primarily aimed at preparing the architectural and archaeological documentation for the renovation of the castle church and its immediate surroundings that were damaged during the war. The architectural survey of the church and its surroundings was performed using 3D photogrammetry with the participation of architect colleagues and students from the Budapest University of Technology and Economics. Additionally, students from the two universities undertook a 3D photogrammetry-based survey of the stone structures of the Gothic gallery that had suffered extensive damage during the war and prepared the scientific documentation for the reconstruction. The damaged parts of the castle's other areas were also recorded, and the preparation of the technical plans could begin. In addition, a ground-penetrating radar survey of the church and the surrounding buildings and courtyards was performed, during which the lines of several medieval water pipes were identified, which is essential to drawing up plans for future renovations. The documentation of the Crusader-period murals inside the church was begun, including sampling for laboratory analysis.

Az ezévi terepmunkaszezonok elsősorban a templom rekonstrukciójára fókuszáltak. Ennek részeként feltárásra került a teljes tetőszint, rajta az eredeti középkori mészkőburkolat. Ezt követően egy magyar kivitelező csapat bevonásával a tetőterasz vízszigetelő burkolata és vízvezetése került kialakításra. A szigeteléshez kapcsolódóan a templom háborús belövéstől sérült délnyugati sarkának rekonstrukciója is elkészült. A templom és környezete vízvezetésének megoldása kapcsán került sor a templom előtti udvar és néhány közeli terület feltárására, ahol a vártnál összetettebb vízgazdálkodási rendszer maradványai tárultak fel: fali és felszín alatti csatornák, ólomvezetékek, ciszternák és medencék komplex rendszere. Ugyanezen az udvaron került elő egy olyan sírcsoport is, amely egyértelműen a kereszties korszakhoz köthető. Ebben az évben megkezdődött a vízgazdálkodási rendszer maradványainak katalogizált jellegű felmérése a belső várban, és a templom további állagvédelmi programjának keretében elindult a középkori falképek 3D dokumentációval kísért falképre Restaurációs kutatása. Ugyanitt elkezdődött a vár építéstörténeti kérdéseinek eldöntésében alapvető segítséget nyújtó középkori kőfaragó jelek összegyűjtése és analízise.

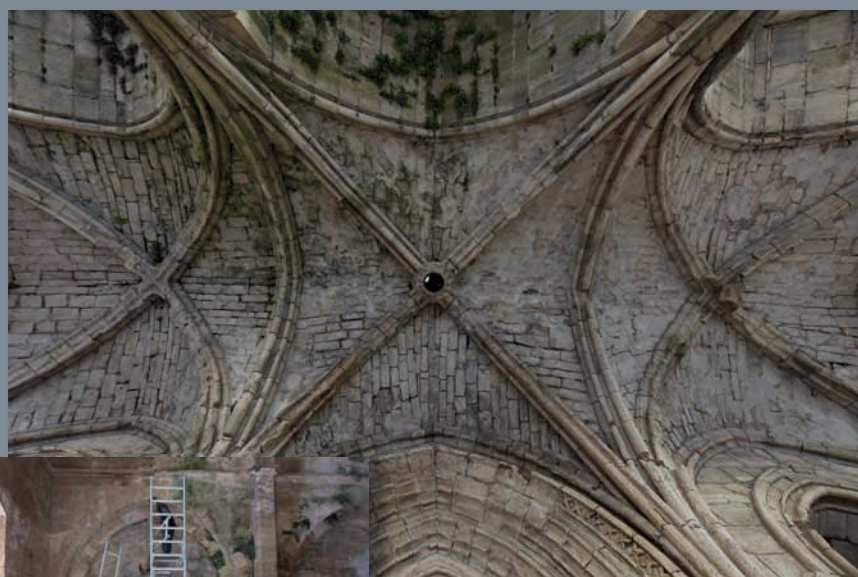

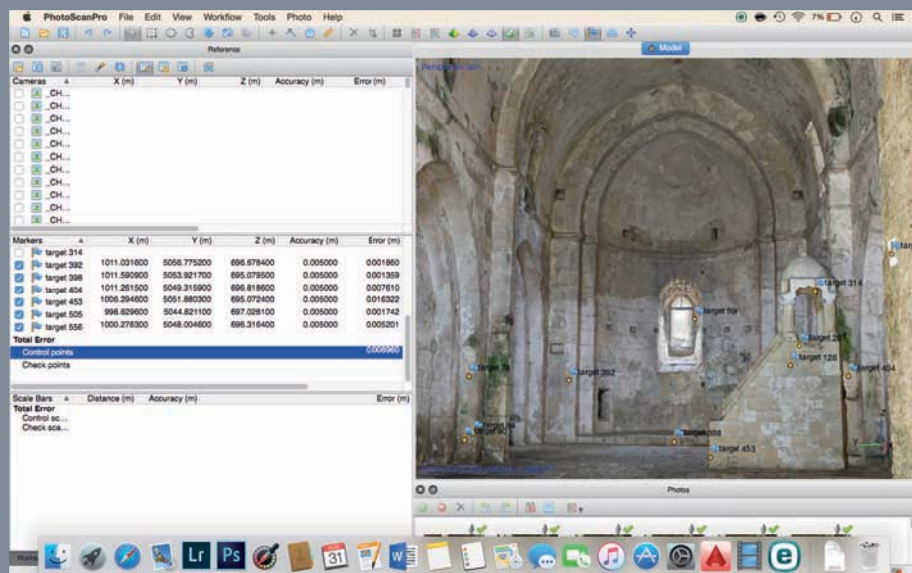

This year, the three fieldwork seasons principally focused on the restoration of the church. As part of this project, the entire roof area was investigated together with the original medieval limestone facing. Subsequently, the waterproofing and drainage of the protective roofing were made with the participation of a Hungarian construction team. As part of this work, the reconstruction of the church's south-western corner, damaged during the war, was also completed. To solve the drainage of the church and its surroundings, the courtyard in front of the church was excavated, where the remains of a complex water management system were unearthed: a dense network of medieval channels, lead pipes and cisterns was uncovered. In the same courtyard, a grave cluster clearly associated with the Crusader period was excavated. This year, a survey combined with the cataloguing of the elements of the water management system was begun in the inner castle, and as part of the church's conservation project, the survey of the medieval murals was undertaken using 3D documentation techniques. The collection and analysis of medieval mason's marks was also begun since this can provide crucial information for determining the castle's architectural history.

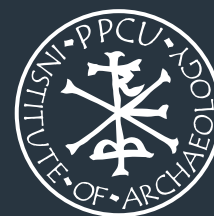

A 2018-as év elején a Régészeti Igazgatóság kérésének megfelelően kibővítettük a régészeti kutatást a belső vár területén a vízgazdálkodás, vízvezetés, illetve a különböző terek funkcióinak vizsgálatára. A vár jelenlegi vízvezetési problémáit is orvosolandó feltárásokat a belső vár területén folytatott részletes talajradaros geofizikai felmérések alapján terveztük meg. A régészeti munkák során előkerült számos, a vízgazdálkodáshoz tartozó szerkezet maradványa: vízgyűjtő és vízvezető csatornák, kerámia ill. ólom vízvezetékek és kisebb medencék. Feltárássra került továbbá egy eddig nem ismert műhely felülete, amely egy nagyobb felszín alá süllyesztett, kőfalazatú kemencéből és annak munkagödréből, valamint a mellette elhelyezett kisebb tárolómedencékből állt. Az év folyamán tovább folyt a kereszties kori falfestmények állapotfelmérése, a vízgazdálkodási rendszer emlékeinek dokumentációja, a korábbi ásatási leletek feldolgozása, valamint a középkori kőfaragójelek gyűjtése. A kutatási évad végén hivatalos megnyitó keretében került átadásra a vártemplom új tetőszigetelése.

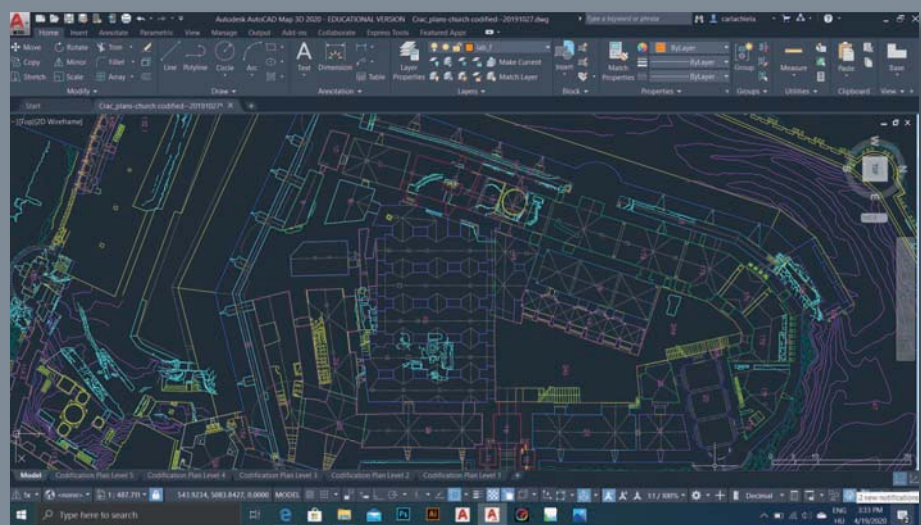
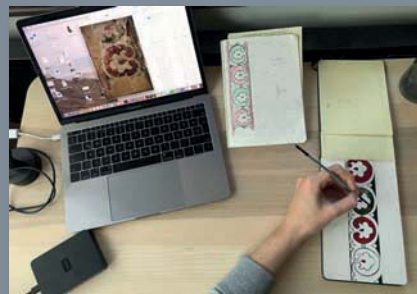

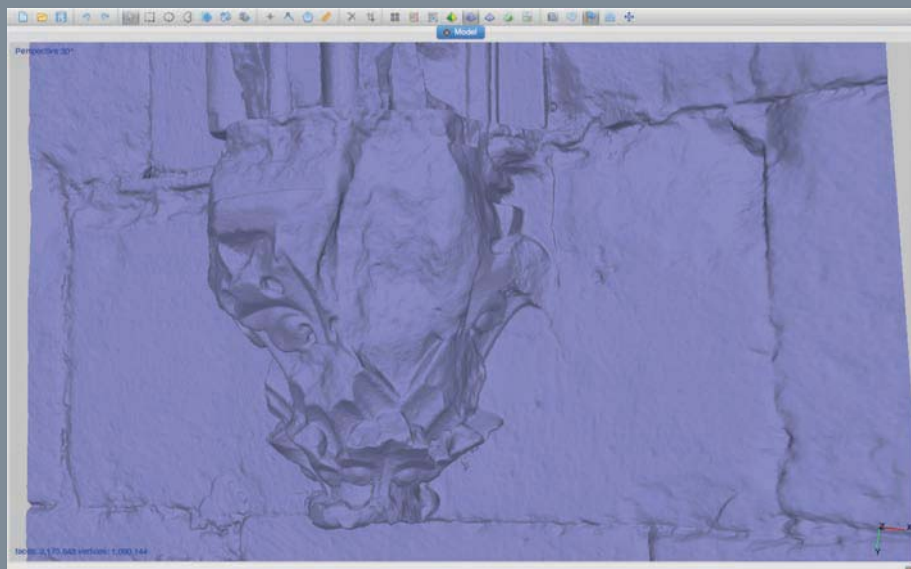

Complying with the request of the DGAM, the archaeological investigation of the inner castle was expanded in order to identify more elements of the water management system, which is also essential to planning and designing solutions for the current drainage problems posed by the winter rains. The investigations were based on the results of detailed ground-penetrating radar surveys in the area of the inner castle. The excavation brought to light the remains of numerous structures related to the medieval water management: cisterns and drainage channels, ceramic and lead water pipes and small basins. The area of a hitherto unknown workshop with a large stone-built oven sunk below the surface and its work pit was also excavated, alongside smaller storage basins located next to it. The survey of the Crusader-period murals, the documentation of the remains of the water management system, the assessment of the recovered finds, and the collection of medieval mason's marks was continued. At the end of the research season, the new roof insulation of the castle church was officially inaugurated.

Az idei év terepmunkaszezonjai során tovább folytatódott a középkori vízgazdálkodás elemeinek felmérése. Ezzel párhuzamosan a templom belsejében végzett szondázó feltárás során előkerült az épület keresztjes-kori járósíntje, jóval a ma ismert padló alatt. Ugyanitt folytatódott keresztjes kori falfestmények állapotfelmérése, valamint a templom és környezete építéstörténeti tanulmányozása. Az északnyugati gyilkjáróban a belső vár szennyvízelvezetésének kiépítése kapcsán került sor további szondázó kutatásra, melynek eredményeként lehetővé vált a belső vár teljes szennyvízelvezetési rendszerének megismerése. Mindez elengedhetetlenül fontos alapadatokat szolgáltatott az épületek felújításához. Az UNESCO Technical Assistance programjának keretében a SHAM elkészítette a vár valamennyi épületének hivatalos nevezérendszerét, valamint a Műegyetem kollégáinak részvételével tovább folyt a helyreállítás tervezése. Az őszi szezon keretében a fentebb említettek mellett lehetőség nyílt a korábban feltárt leletek restaurálására és a tudományos feldolgozásra. Legújabb eredményeinket az Aleppói Nemzeti Múzeum megnyitása alkalmából rendezett nemzetközi konferencián ismertettük.

During this year's fieldwork seasons, the survey of the elements of the medieval water management system was continued. Simultaneously, a sounding was opened inside the church, in which the building's Crusader-period floor was uncovered well below the current floor level. The survey of the murals and the study of the architectural history of the church and its surroundings were also continued. Additional soundings were opened in the north-western passageway, which offered valuable insights into the sewage system of the inner castle. These investigations provided indispensable data for the renovation of the buildings. As part of the UNESCO Technical Assistance project, SHAM prepared the official codification system for the castle's buildings and proposed a design for the restoration with the participation of specialists from the Budapest University of Technology and Economics. Additionally, the autumn season provided an opportunity for the conservation and restoration of the previously excavated finds, as well as for their assessment. We presented our latest findings at the international conference held on the occasion of the reopening of the Aleppo National Museum.

Iovia kutatási program

Régészeti kutatások a Szakcs-Dalmand, Gölösi-dűlőn
húzódó római kori lelőhelyen

A kutatási program vezetője:
Bertók Gábor

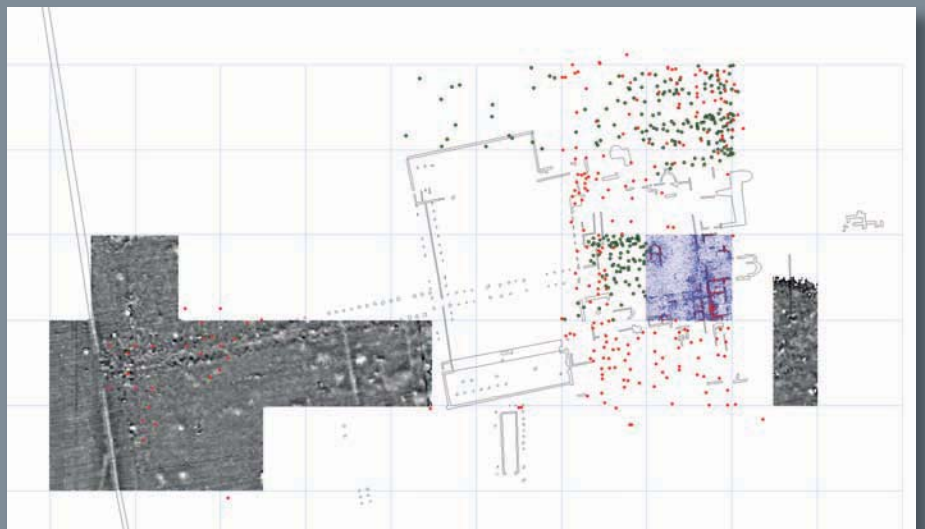

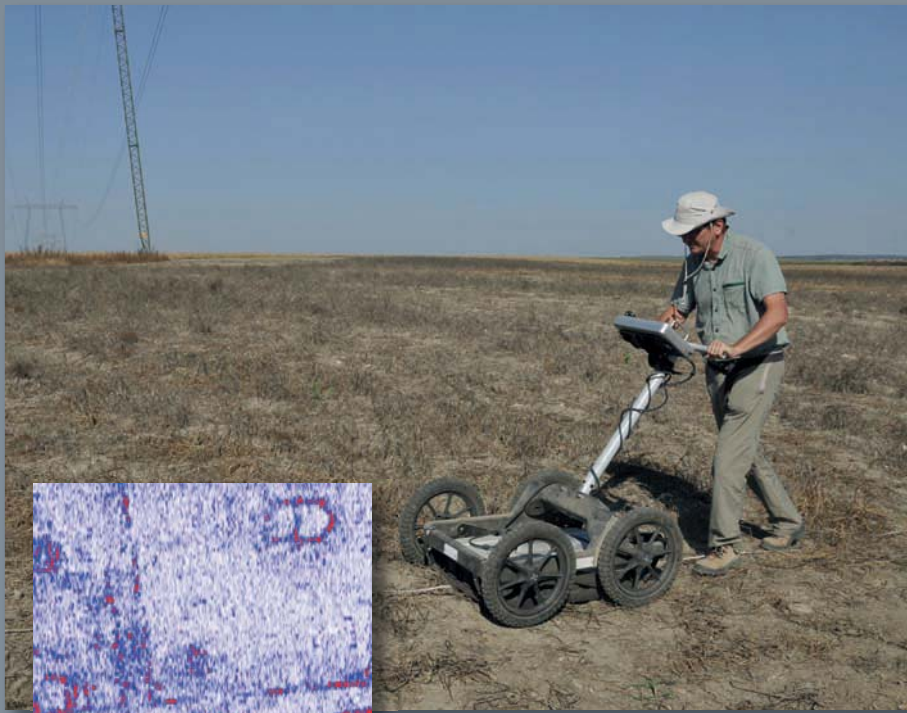
Iovia research project

Archaeological research at the Roman-period site
of Szakcs-Dalmand, Gölösi-dűlő

Director of the research project:
Gábor Bertók

A Tolna megyei Szakcs és Dalmand között fekszik az a római kori lelőhely, amely az eddigi kutatások szerint elképzelhető, hogy a pannoniai topográfiában ismert, a mai Pécestől északra lokalizált Iovia nevű hellyel azonos. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem 2013 óta folytat kutatásokat a területen, 2016 óta több feltárássra is sor került. A kutatások a PPKE BTK Régészeti Tanszéke, majd Régészettudományi Intézete, illetve a PPKE BTK Régészeti Térinformatikai Laboratóriuma vezetésével, a szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeum és a pécsi Janus Pannonius Múzeum szakmai együttműködésben valósultak meg.

The Roman-period site lying between Szakcs and Dalmand in County Tolna can in all likelihood be identified with the settlement known as Iovia in Pannonian topography, located north of Pécs. The Pázmány Péter Catholic University has conducted surveys in the area since 2013, and has undertaken excavations on the site since 2016. The research project was first directed by the Department of Archaeology, then by the Institute of Archaeology and the Archaeological GIS Laboratory, in collaboration with the Wosinsky Mór County Museum in Szekszárd and the Janus Pannonius Museum in Pécs.

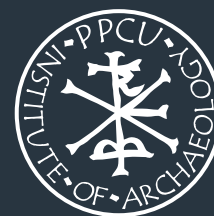

A PPKE BTK Régészeti Tanszékének hallgatói tereptani gyakorlatként 2013 és 2015 telén a lelőhelyen terepbejárással egybekötött kutatást végeztek földradarral és magnetométerrel. E két felmérés a 2016-ra tervezett tanásatás előkészítését is szolgálta. A szisztematikus leletgyűjtés során a római kori leletanyag mellett a középső bronzkor végére és a középkorra datálható leletanyag is előkerült. Emellett a terület egyes részein a felszínen heverő embercsontok középkori temetőre utaltak.

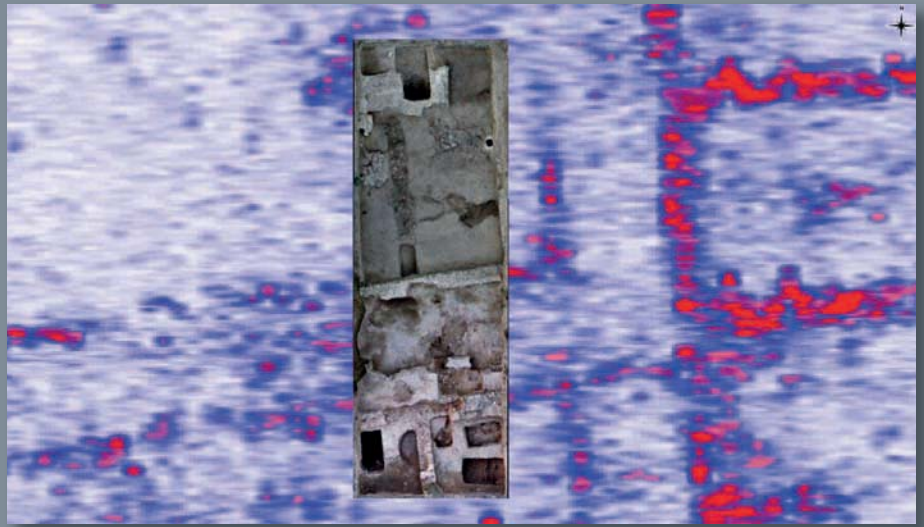

During the winter of 2013 and 2015, the students of the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University conducted georadar and magnetometer surveys combined with field surveys as part of their fieldwork practice. The surveys were also part of the preparatory work for the field school excavation planned for 2016. In addition to the Roman-period material, the finds collected during the systematic surveys included Middle Bronze Age and medieval finds, too. The human bones scattered over the ground in certain areas indicated the presence of a medieval cemetery.

A tanácsadási munkálatok a 2016-os évben kezdődtek meg a területen. Először a lelőhely központi épületszerkezetének nyugati bejáratát vizsgáltuk. Ezzel párhuzamosan a keleti peristylumos udvar délkeleti sarka mellett is nyitottunk egy szelvényt. Itt a középkori temető részlet feltárása mellett két, korábban földradarral is azonosított római falszakaszt is megtaláltunk. A sírok földjében talált több száz freskótöredék előre jelezte, hogy a peristylum fala festett volt. A feltárás által érintett 5 méteres falszakaszon, illetve a folyosó padlóján több rétegben egybefüggő, figurális és ornamentális díszű töredékeket találtunk, melyeket a Dr. Harsányi Eszter által vezetett restaurátor munkacsoport tárt fel. Az ásatásokkal párhuzamosan folytatódtak a korábban megkezdett talajradaros felmérések is a lelőhelyen.

The field school excavations in the area began in 2016. First, we investigated the western entrance of the site's central group of buildings. Simultaneously, we opened a trench beside the south-eastern corner of the eastern peristyle courtyard, in which we uncovered a section of the medieval cemetery and two Roman wall sections that had previously been identified during the georadar survey. The many hundreds of fresco fragments found in the grave fills indicated that the walls of the *peristylum* had been painted. The 5-meter-long wall section and the floor of the corridor was covered with several layers of fragments bearing figural, floral and geometric decoration, which were carefully uncovered by the group of conservators led by Dr. Eszter Harsányi. The georadar survey of the site begun earlier was continued parallel to the excavation.

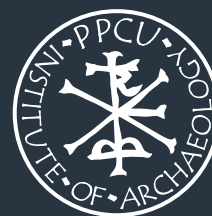

A következő évi tanáztatáson a magyar hallgatókhoz német, szír és örmény hallgatók is csatlakoztak. Továbbá részt vettek a feltáráson Prof. Dr. Axel Gering és kollégái (Humboldt-Universität zu Berlin) is, akikkel 2015 óta dolgozik együttműködésben Intézetünk az általa vezetett Ostia Forum Projectben. Az ásatási munkálatok egy újabb szelvényben a központi épületcsoport nyugati udvarát délről határoló 80×20 méteres épület keleti fala mentén folytatódtak, ahol több fal találkozási pontja, illetve az itt talált érmék lehetőséget nyújtottak az épületcsoport egyes építési fázisainak tisztázására. Az ebben és az előző évben feltárt, megtisztított és összeillesztett freskótöredékeken többek közt egy szőlőlugasban dolgozó két emberalak részleteit sikerült azonosítani, és a mennyezet geometrikus mintarendszere is rekonstruálhatóvá vált.

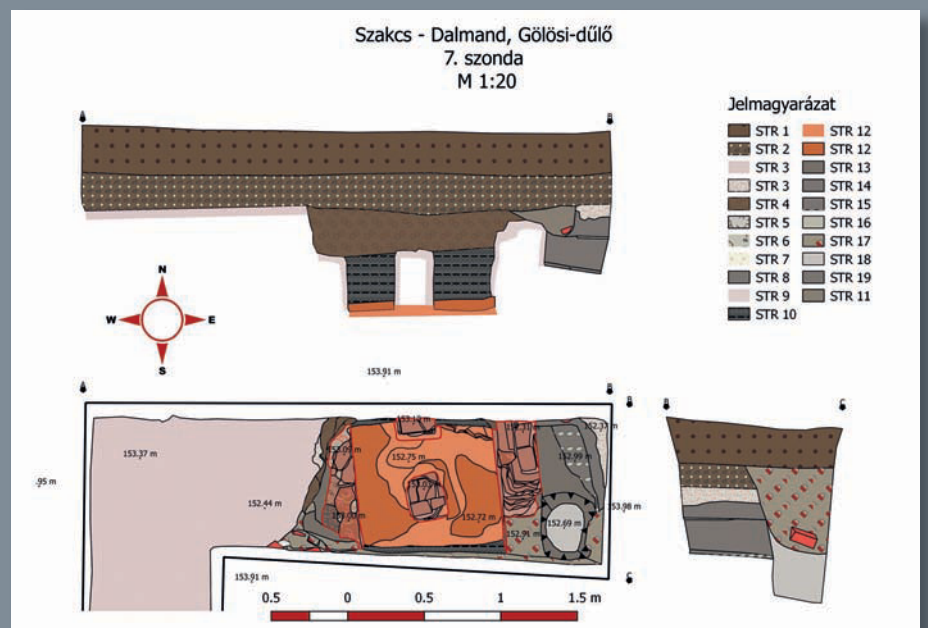
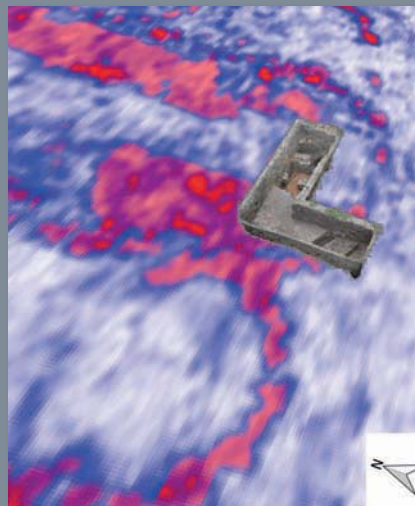

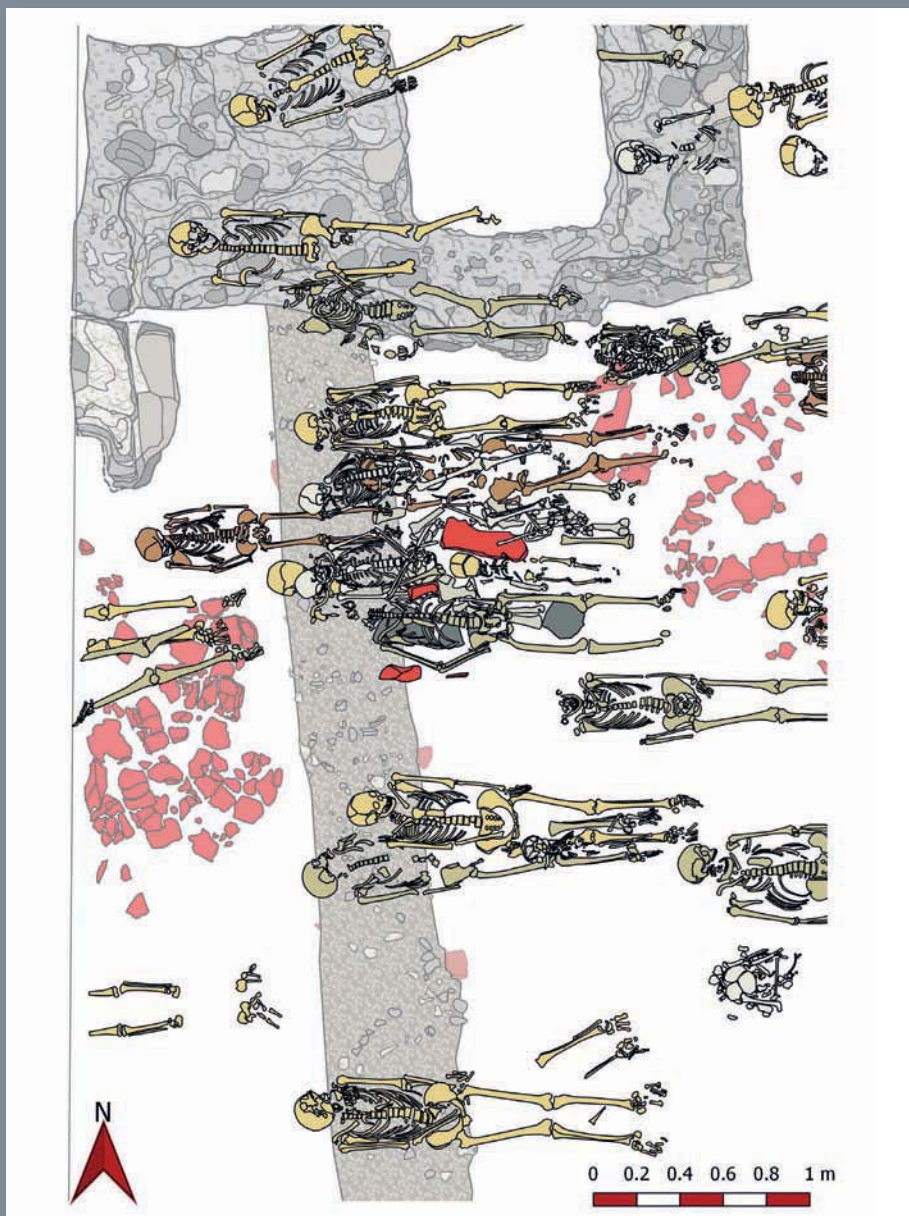

The field school excavation the following year was attended by German, Syrian and Armenian students besides the Hungarian ones. Prof. Dr. Axel Gering and his colleagues from the Humboldt University in Berlin, with whom our Institute has collaborated in the Ostia Forum Project led by him since 2015, also partook in the excavation. Fieldwork was continued in a newly opened trench by the eastern wall of the 80 m by 20 m building bordering the southern part of the western courtyard of the central building complex, where the intersection of several walls and coin finds enabled the clarification of the building phases. After cleaning and refitting the fresco fragments discovered during this season and the previous one, we identified a scene with two figures working in a vine arbour and were also able to reconstruct the geometric design of the ceiling.

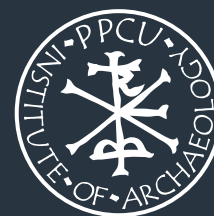

A 2018-as évben a tanásatás dokumentációjának elkészítése mellett folytatódtak a roncsolásmentes vizsgálatok. Magnetométer és földradar segítségével a lelőhely eddig ismeretlen részein végeztünk felméréseket. Az eddig kutatott, palotaszerű épületcsoportot keletről határoló patak túlsó partján már korábban, légifelvételken megfigyelt, falusiasabb településre utaló jelenségek korának és jellegének tisztázása érdekében kezdtük meg ezen a területen is a műszeres felméréseket és terepbejárásokat. A mérések és a leletanyag alapján úgy tűnik, hogy a patak két partján elterülő lelőhelyrész, bár eltérő jellegű, összefügghet egymással, mivel mindkét helyszínen leginkább a késő római korszakra datálható leletanyag került elő.

Simultaneously with the preparation of the documentation for the field school excavation, we continued the non-invasive surveys. We conducted magnetometer and georadar surveys across the previously uninvestigated areas of the site. We undertook an instrumental prospection and field survey in the area on the opposite bank of the stream bordering on the palace-like complex to the east, where, on the testimony of aerial photographs, a rural settlement could be assumed, in order to determine the date and nature of the features. The surveys and the finds would suggest that although the two areas on the opposite banks of the stream are different in nature, they were nevertheless associated, given that both areas yielded material mostly dating from the late Roman period.

Mohács, hadszíntérkutatás 2016–2019

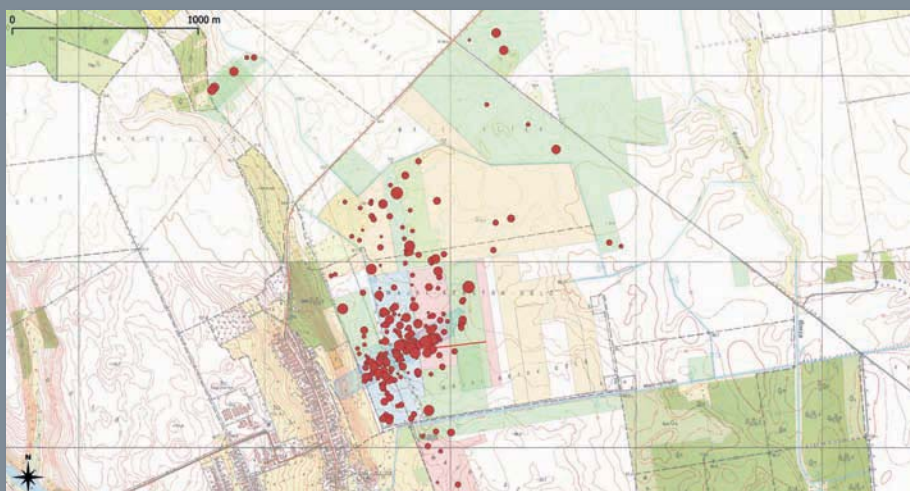
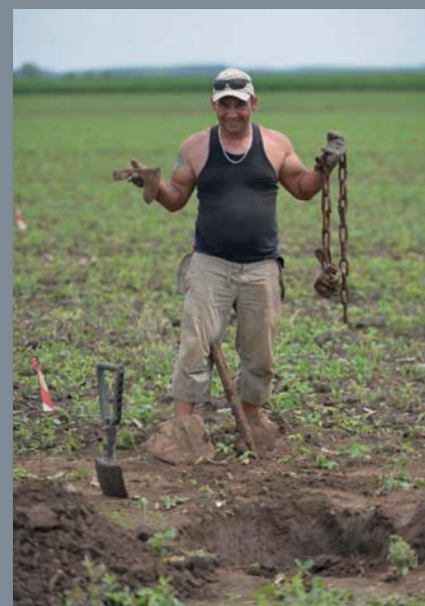
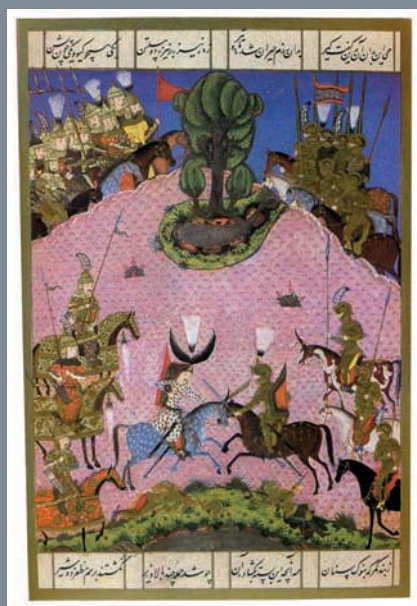
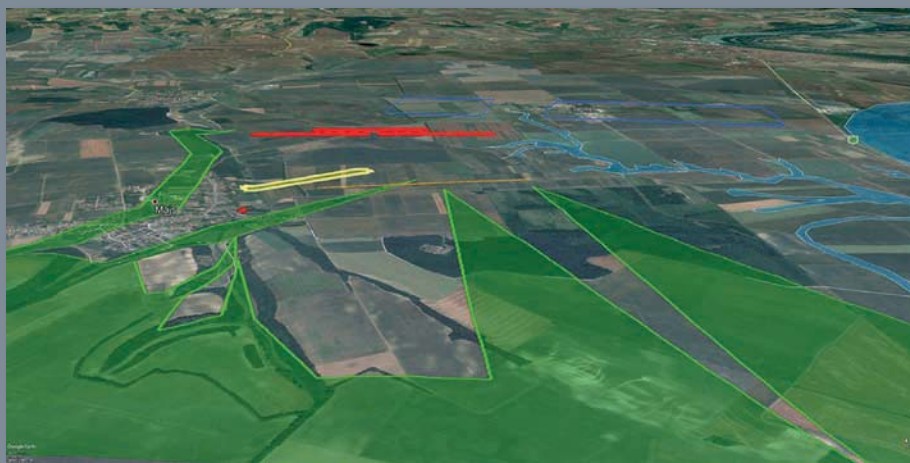
A kutatási program vezetője:
Bertók Gábor

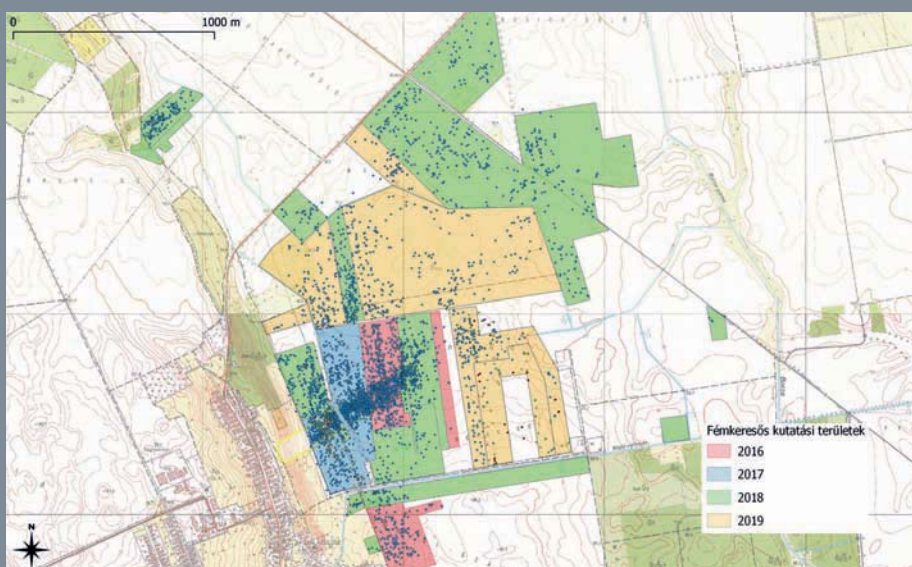

Mohács, battlefield research, 2016–2019

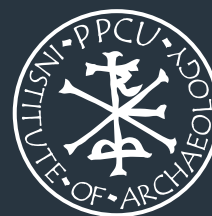
Director of the research project:
Gábor Bertók

A pécsi Janus Pannonius Múzeum, valamint a Hadtörténeti Intézet és Múzeum munkatársai 2009-ben kezdték meg az 1526-os mohácsi csata helyszínének kutatását. Céljuk a helyszín azonosítása és az események rekonstrukciója volt, és hogy megtaláljuk az itt elhunyt 10–15 ezer keresztény és – feltehetően ennél kevesebb – török katona végső nyughelyét a csata 500. évfordulójára. 2016-tól Intézetünk is bekapcsolódott a munkába. A tömeges és szisztematikus fémkeresős kutatás, illetve lelettérképezés vált a fő módszerré. 2019-től a Tématerületi Kiválósági Program keretében módunk nyílt a terület magnetométeres felmérésére, illetve a leletszóródási foltok megásására. Az eddigi tíz nagyobb leletgyűjtés összesen kb. 2 km²-t érintett. 6500 fémléletről 450–500-ra tehető a potenciális hadileletek, illetve a csatához kapcsolható egyéb tárgyak, pl. érmék, viseleti tárgyak száma. A leletszóródás képe mutatja, hogy az ütközet egy intenzív lőfegyverhasználattal járó része a Majs térségében általunk kutatott egykori falu területén zajlott. Van olyan terület is, ahol kevés lövedék, ugyanakkor rengeteg patkó került elő, ami lovas összecsapásra utalhat; a korszakban a lovasság nem használt lőfegyvert.

In 2009, the Janus Pannonius Museum and the Institute and Museum of Military History began the investigation of the site of the Battle of Mohács fought in 1526. The aim was to identify the location of the battlefield, to reconstruct the events and to locate the final resting place of the 10–15 thousand Christian and, probably, far fewer Ottoman Turkish soldiers by the 500th anniversary of the battle. Our Institute joined the project in 2016. One of the basic procedures in battlefield research is a systematic metal detecting survey and the accurate mapping of the finds. From 2019, it was possible to conduct magnetometer surveys in the area and to excavate the denser patches of find scatters; ten large-scale surveys covered a total of 2 km². Of the 6500 metal finds collected to date, some 450–500 items represent military finds and objects such as coins and costume accessories associated with the battle. The finds indicate that one phase of the battle, with an intense use of firearms, was fought in the area of a former village, which we had previously surveyed. In areas where the number of bullets is lower, the remarkably high number of horseshoes indicates a clash between cavalry troops.

Nagyvázsony–Reméz római vicus nondestruktív kutatása 2018–2019

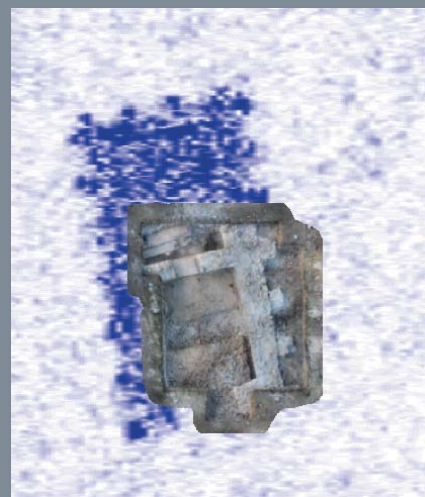
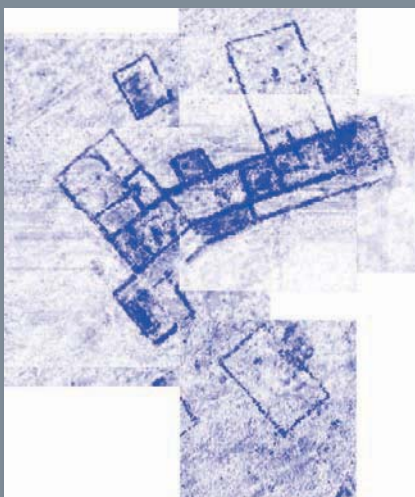
A régészeti kutatás vezetői:
Győrffy–Villám Zsombor, Péterváry Tamás, Lóki Róbert

Non-invasive study of the Roman vicus at Nagyvázsony–Reméz, 2018–2019

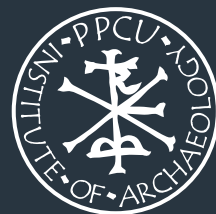
Directors of the archaeological research:
Zsombor Győrffy–Villám, Tamás Péterváry, Róbert Lóki

A Laczkó Dezső Múzeum „Utak Mentén” nevezetű közösségi régészeti programjának keretein belül a PPKE BTK Régészettudományi Intézete egy, a Nagyvázsony határában található egykori római kori település roncsolásmentes régészeti kutatásába kapcsolódott be 2018. február 11-én. A kutatás fő irányvonalát a talajradaros mérések határozták meg. A két éves munka során 11, addig ismeretlen épületet azonosítottunk, köztük két késő császárkori sírkamrával, melyek egyikét 2018 nyarán egy hitelesítő ásatással részben feltártuk. A geofizikai mérésekben kilenc régészhallgatónk segédkezett, míg a Péterváry Tamás vezette kéthetes ásatáson hét hallgatónk vett részt. A következő évek magnetóteres mérésekkel, légi fotózással, fémkeresős terepbejárásokkal is kiegészített komplex roncsolásmentes régészeti kutatását egyetemünk hallgatója, Győrffy-Villám Zsombor dolgozta fel MA-s szakdolgozat formájában. A kutatások eredményeként egy, a korábbiakban kevésbé ismert, több mint 10 hektár alapterületű, Kr. u. 1–4 sz. között élő vicus pontos kiterjedéséről és településszerkezetéről sikerült átfogó képet alkotnunk, valamint egy új neolitik és egy mindezt megelőző ismeretlen késő bronzkori lelőhelyre bukkantunk.

On February 11, 2018, our Institute of Archaeology joined in the non-invasive archaeological investigation of a former Roman-period settlement on the outskirts of Nagyvázsony within the framework of the “Utak Mentén” [Along the Roads] community archaeology project initiated by the Laczkó Dezső Museum. The research project mainly involved georadar surveys. During the two-year project, we have succeeded in identifying eleven previously unknown structures, among them two grave chambers from the late Roman period, one of which was partially uncovered during a control excavation. Nine archaeology students participated in the geophysical surveys, while seven others worked with Tamás Péterváry during the two-week excavation. The results of the complex non-invasive archaeological investigation complemented with a magnetometer survey, aerial archaeological prospection and a metal detecting survey was assessed by our student Zsombor Györffy-Villám in his MA thesis. As a result of the project, we now have a comprehensive picture of the precise location and layout of a little-known, 10-hectare-large *vicus* inhabited in the 1st–4th centuries AD. We also identified a previously unknown Neolithic and Late Bronze Age site.

Őskori településszerkezet vizsgálata
Bajna határában roncsolásmentes módszerekkel
2017–2019

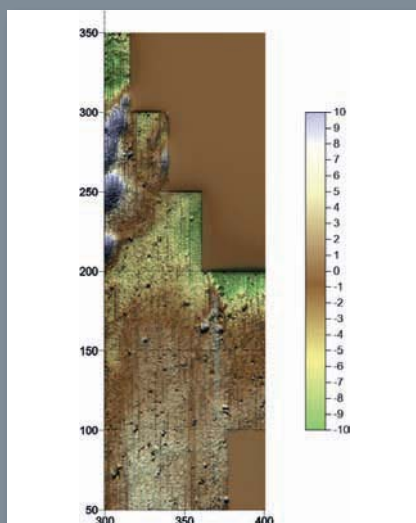
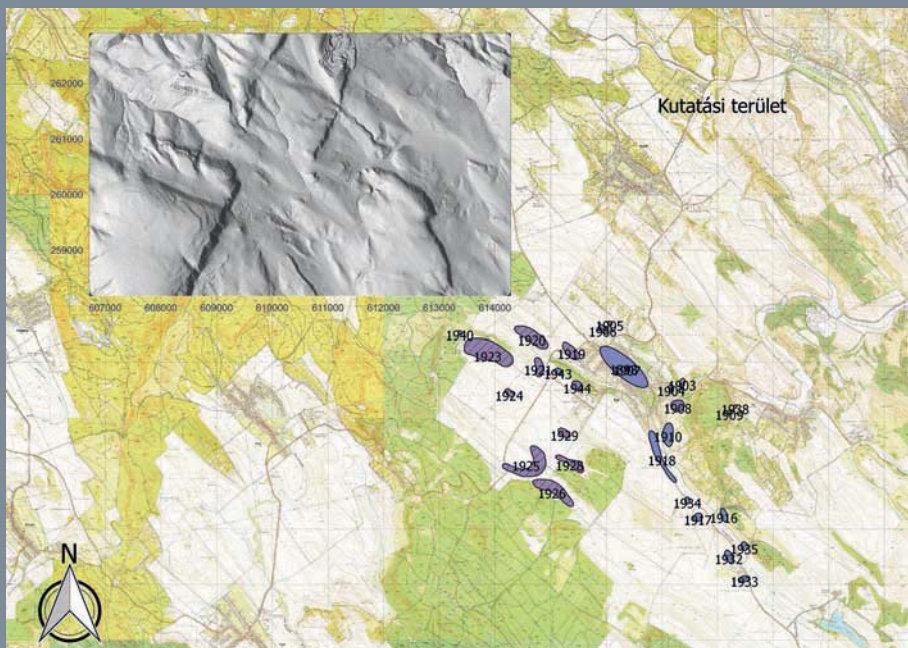
A régészeti kutatás vezetője:
L. Kis Szabó Eszter

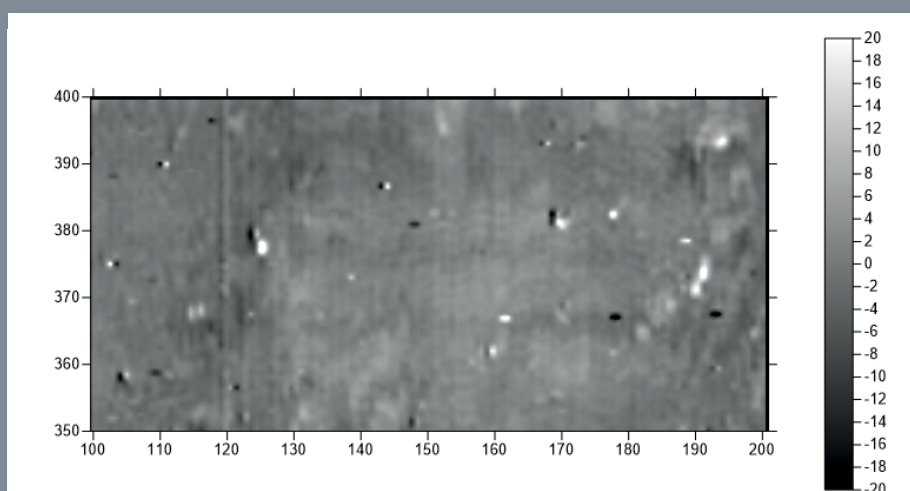
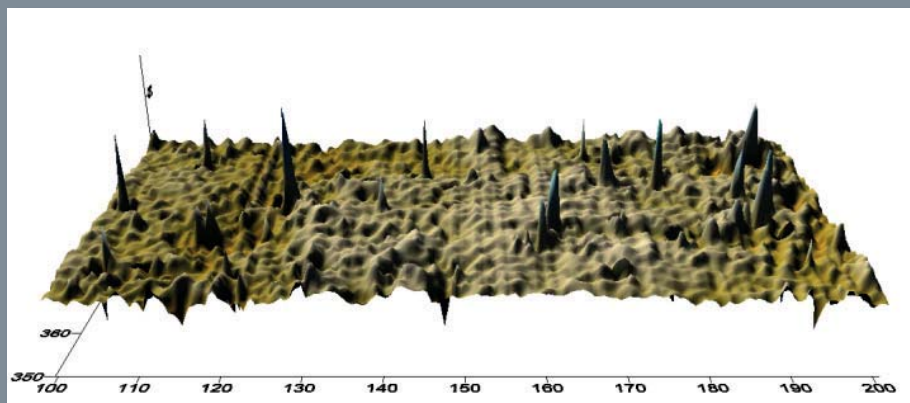

Investigation of prehistoric settlement patterns
in the Bajna area using non-invasive methods,
2017–2019

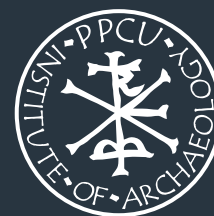
Director of the archaeological research:
Eszter L. Kis Szabó

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Térinformatikai Laboratóriuma 2017-ben kezdte meg a kutatást a területen rendszeres terepbejárásokkal, detektoros kutatással és magnetométeres felmérésekkel, melyek azóta is folyamatban vannak. A kutatáshoz szükséges kiindulási vizsgálati anyagot a Magyarország Régészeti Topográfiája 5. kötetében közölt, illetve a központi nyilvántartásban számontartott lelőhelyek, a korábban, a pusztamaróti csata vizsgálata okán, elkészített LiDAR felvétel, a Google Earth-en elérhető műholdfelvételeken azonosítható régészeti jelenségek, és a PTE BTK TTI Pécsi Légi régészeti Tékában őrzött légifotók szolgáltatták. Az ezek alapján elkészített adatbázis szolgál az új extenzív terepbejárások, fémdetektoros kutatások, földradaros és magnetométeres mérések kiindulópontjául. A kutatás jelenlegi fázisában komplex következtetések egyelőre nem vonhatók le, a projekt befejezése 2022-ben várható. A korábban ismert lelőhelyek mindegyikén végeztünk terepbejárásokat és eddig négy lelőhely magnetométeres felmérését kezdtük meg. Detektoros kutatás keretében egy kisebb, középső bronzkori depólet került elő.

In 2017, the Archaeological GIS Laboratory of the Pázmány Péter Catholic University began the area's investigation through systematic field walks, metal detecting and magnetometer surveys, which are currently still in progress. The research project was based on the information on the area's sites contained in Volume 5 of the Archaeological Topography of Hungary as well as on the sites listed in the central archaeological register, on the LiDAR images made during the research project targeting the Battle of Pusztamarót, and on the archaeological features identified on Google Earth satellite photos and the aerial photos in the Aerial Archaeology Archive of the University of Pécs. The database created from this source material provided the springboard for the new extensive field walks, metal detecting surveys, and georadar and magnetometry prospection. No far-reaching conclusions can be drawn in the current phase of the project, which is expected to be completed in 2022. A field survey was conducted on every previously known site and the magnetometer survey of four sites has been undertaken to date. A small Bronze Age hoard was discovered during the metal detecting survey.

Roncsolásmentes régészeti kutatások a pannoniai limesen 2017–2019

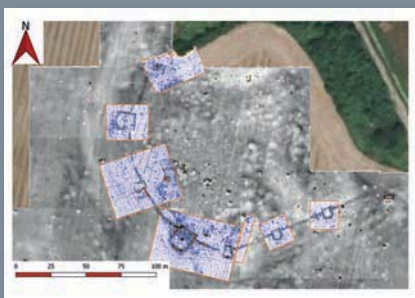
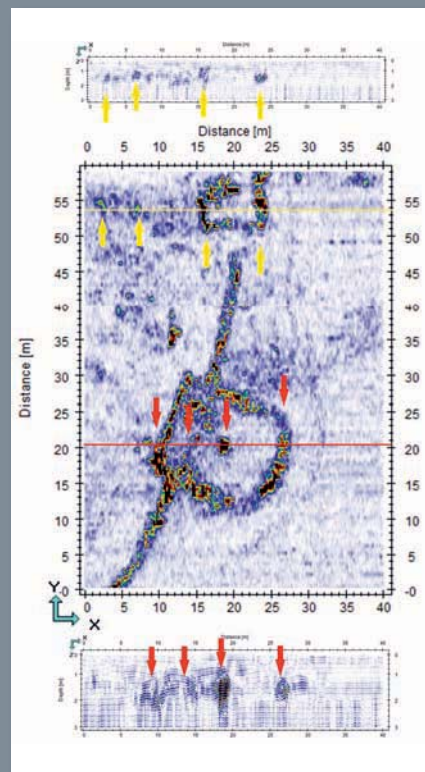
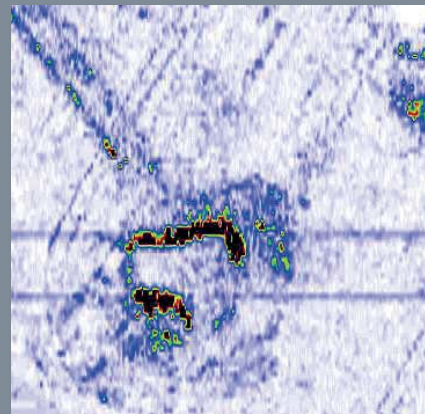
A régészeti kutatás vezetője:
Lóki Róbert

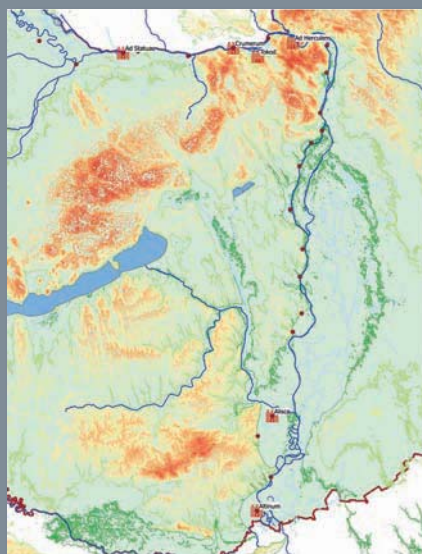
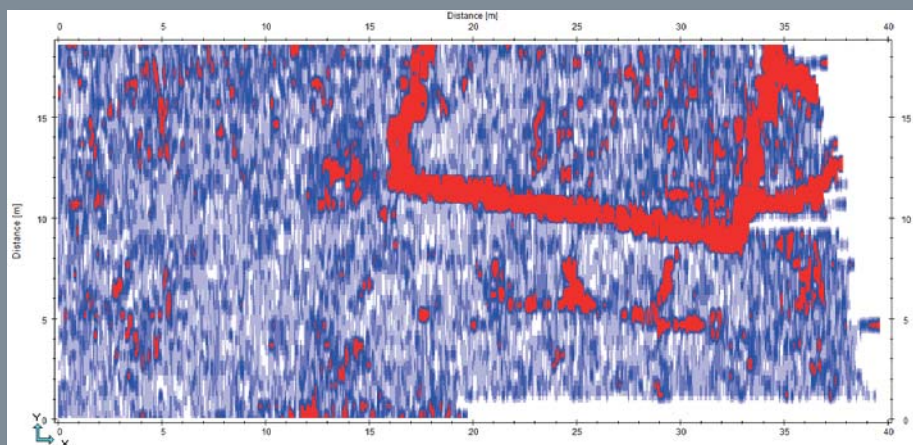

Non-invasive archaeological research along the Pannonian limes, 2017–2019

Director of the archaeological research:
Róbert Lóki

A PPKE BTK Régészeti Térinformatikai Laboratóriuma 2016 óta számos helyen végzett roncsolásmentes régészeti kutatást a pannóniai *limes* erődjeiben. A felméréseink részben a tanszéki ásatási projektekhez kapcsolódóan valósultak meg (Tokod, Pilismarót), részben pedig a tervezett világörökségi nevezés előkészítéséhez próbáltak meg támpontokat adni. Méréseink célja sok esetben a korábbi ásatásokból ismert alaprajzok pontosítása, illetve kiegészítése (Pilismarót, Ad Herculem, Tokod, Ács-Vaspusza). Két erőd, Alisca és Altinum esetében a kutatásainknak nagyobb területet érintő ásatási előzménye nem volt, a jövőben ezeknek az erődöknek a minél teljesebb felmérésére törekszünk. Különösen fontos a későrómai *limes* erődök belső területeinek, beépítettségének vizsgálata, mivel a korábbi évtizedek régészeti ásatásai elsősorban ezen táborok falaira, tornyai koncentráva kísérelték meg az erődök periodizációját, építéstörténetük tisztázását. A legszebb eredményeket a kölkedi erőd (Altinum) kutatásában értük el, itt a korábbi magnetométeres vizsgálatot követően a talajradaros felmérés minden eddiginél pontosabb képet adott az erőd védelmi rendszeréről, fontos segítséget nyújtva az erőd közelmúltban újaraindult feltárásához, melyet a pécsi Janus Pannonius Múzeum végez.

The Archaeological GIS Laboratory of our university has undertaken non-invasive surveys in the forts of the Pannonian *limes* section since 2016. Some of these were conducted as part of field school excavation projects, as at Tokod and Pilismarót, while others were made in preparation for the planned nomination of the Pannonian *limes* as a World Heritage site. Our goal was to add more details to the currently known forts excavated earlier (Pilismarót, Ad Herculeum, Tokod, Ács-Vaspuszta). Two sites, namely the forts of Alisca and Altinum, have not been excavated extensively, and therefore we plan to conduct here as complete a survey as possible. Special attention will be accorded to the inner areas and to the extent to which these late Roman *limes* forts had been built up, given that earlier excavations tended to concentrate on the walls and towers of these military camps. One of our significant achievements was the survey of the fort of Altinum (Kölked) where, following the magnetometer surveys, the georadar survey yielded a highly accurate picture of the fort's defence system, providing important information for the recently resumed excavation led by the Janus Pannonius Museum of Pécs.

Libanon, Búblosz vár kutatási program

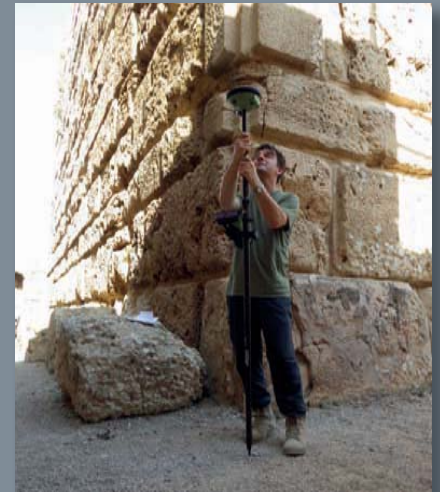
A kutatási program vezetője:
Bertók Gábor

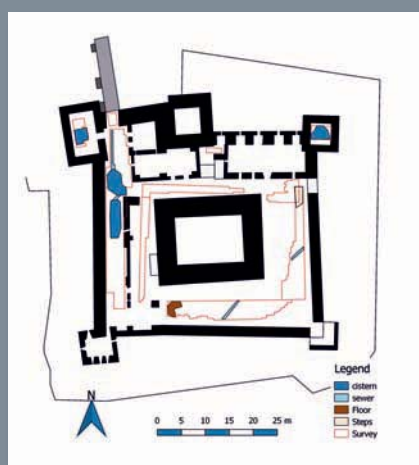
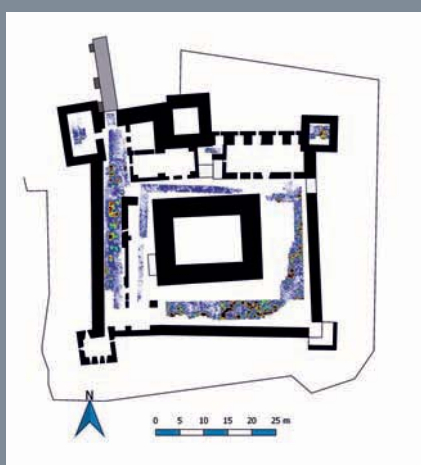

Byblos Castle research project in Lebanon

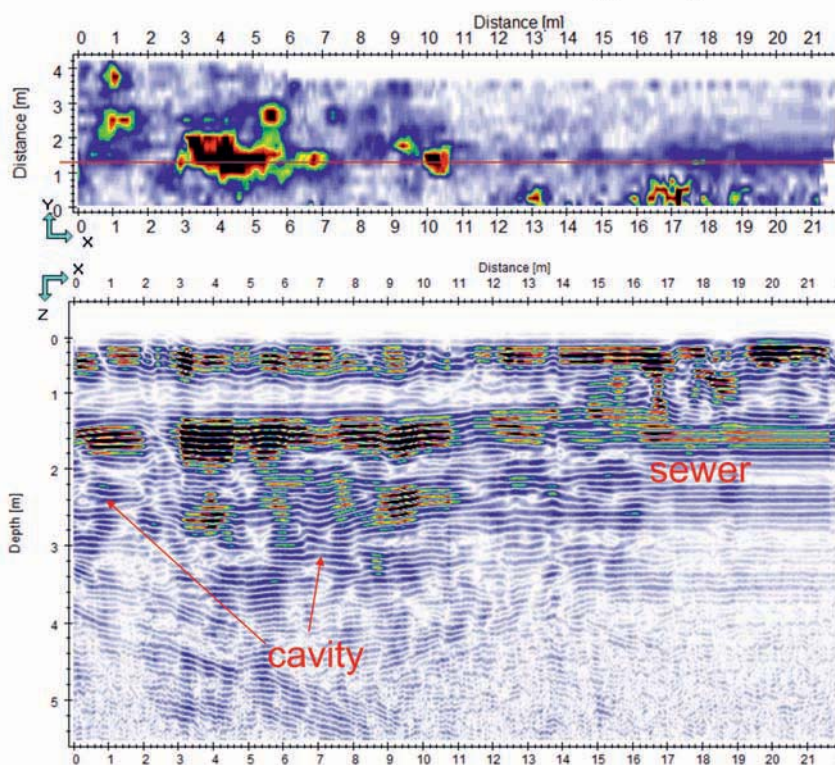
Director of the research project:
Gábor Bertók

A PPKE BTK és a Kasliki Szentlélek Egyetem közötti együttműködés keretében 2017 nyarán a PPKE BTK Régészeti Térinformatikai Laboratóriumának munkatársaiból és hallgatóinkból álló csapatunk Libanonban töltött két hetet, amelynek során néhány kutatási projekthez is volt alkalmunk csatlakozni. Ezek közül a legeredményesebbnek a büblösi keresztvárfelmérése bizonyult. Itt talajradaros vizsgálatokat végzetünk Bertók Gábor vezetésével, Anis Chaaya felkérésére. A cél a vár vízellátó rendszerének, ciszternáinak, csatornáinak feltérképezése volt, amelyre a roncsolásmentes módszereink közül a talajradar különösen alkalmas. A várban összesen 11 kisebb-nagyobb felületet mértünk fel a laboratórium 160 Mhz-es frekvenciájú radarantennájával. A mért felületek értelmezéséhez a mérési területeink sarkait geodéziai pontossággal bemértük, hogy azok a vár ismert alaprajzára illeszthetőek legyenek. A központi lakótorony körül értékelhető jelenség nem került elő, azonban az északkeleti és északnyugati tornyokban a padlószint alatt kialakított vízgyűjtő üregek, ciszternák szépen kirajzóldtak. A donjontól nyugatra kialakított folyosón is rábukkantunk egy feltehetőleg a lakótoronnyal párhuzamosan, észak-déli irányba futó csatornára, és a hozzá tartozó ciszternára is.

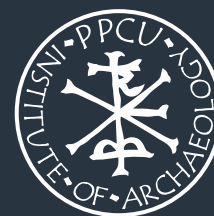

Section of western gallery

During the summer of 2007, a team from the Archaeological GIS Laboratory of the Institute of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University and our students spent two weeks in Lebanon, where we partook in several research projects as part of the cooperation between the Holy Spirit University of Kaslik, Lebanon, and our university. The most successful among these was the survey of the Crusader castle at Byblos, where, on Anis Chaaya's request, georadar surveys were undertaken by the team led by Gábor Bertók with the aim of documenting the castle's water management system, the cisterns and the canalization, for which georadar was the optimal solution from among the non-invasive methods. Eleven areas of varying sizes were surveyed with the laboratory's 160 Mhz radar antenna. In order to accurately interpret the surveyed surfaces, their corners were mapped with geodetic precision in order to enable a projection onto the castle's known plan. While we did not identify any relevant features around the central tower, the water collecting cavities and cisterns under the floor level could be clearly identified in the north-eastern and north-western towers. We also identified a canal – presumably running parallel to the main tower in a north to south direction – and its associated cistern under the corridor west of the donjon.

Ostia Forum kutatási program

Roncsolásmentes régészeti kutatás az ostiai Forum területén

A kutatási program vezetője:
Bertók Gábor

Ostia Forum research project

Non-invasive archaeological research in the forum of Ostia

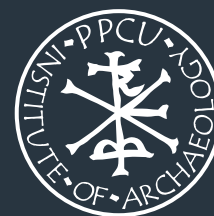
Director of the research project:
Gábor Bertók

2015 és 2018 között négy alkalommal vett részt a PPKE BTK Régészeti Térinformatikai Laboratóriuma, a Régészettudományi Intézet több hallgatója és a pécsi Janus Pannonius Múzeum munkatársai a Prof. Dr. Axel Gering (Winkelmann-Institut für Klassische Archäologie, Humboldt-Universität zu Berlin) által vezetett Ostia Forum Projectben. Ezen missziók során a római kori város forumán, illetve annak közvetlen környezetében végeztünk földradaros felméréseket. Több ezer légifelvételt készítettünk drónnal az érintett területről, amelyek segítségével háromdimenziós modellek és ortofotók készültek a romokról. A rendelkezésünkre álló geodéziai műszerekkel pedig a roncsolásmentes kutatásokkal párhuzamosan zajló ásatások bemérésében is részt vettünk.

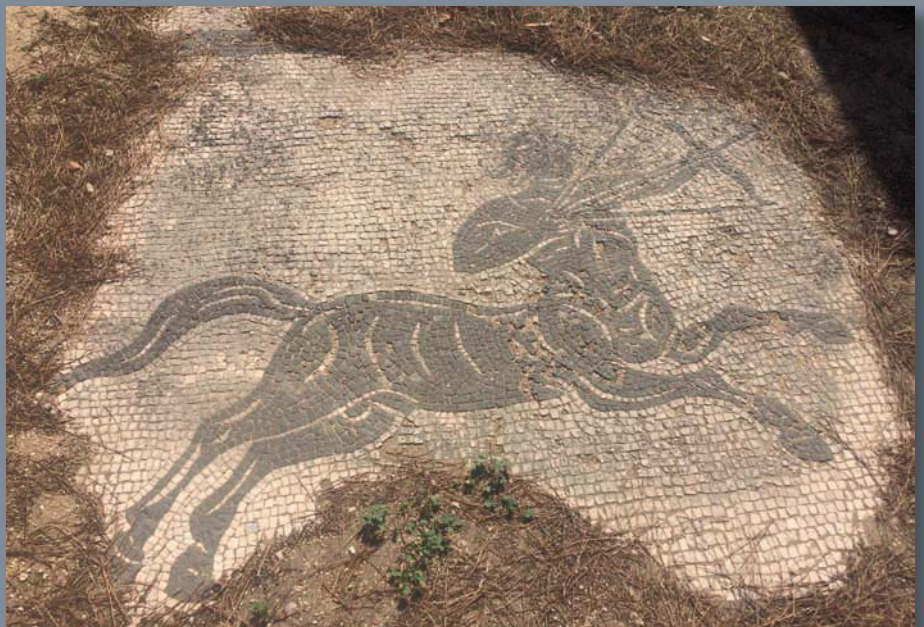

Between 2015 and 2018, several students from the Archaeological GIS Laboratory of the Institute of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University and specialists from the Janus Pannonius Museum in Pécs participated four times in the Ostia Forum Project directed by Professor Dr. Axel Gering (Winckelmann-Institut für Klassische Archäologie, Humboldt-Universität zu Berlin). During these missions, we conducted georadar surveys in the area of the Roman city's forum and its immediate surroundings. We took thousands of aerial photos of the area by drone, from which 3D models and orthophotos were made of the ruins. The geodesy instruments were also used for the mapping and georeferencing of the excavations simultaneously with the non-invasive surveys.

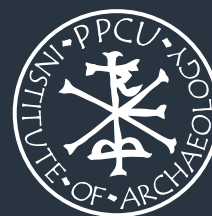

2015 szeptemberében a PPKE BTK Régészeti Térinformatikai Laboratóriumának, valamint a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak négy fős, közös missziója dolgozott Ostiában. Az egy hetes munka során felmértük a forum déli részét és a forum déli részét keletről határoló porticust, a forumot nyugatról határoló basilicát, a basilicához nyugatról csatlakozó teret, valamint a forumtól keleti irányban elhelyezkedő Foro della Statua Eroica néven ismert közteret. A radaros mérésekkel egyidőben drónnal több ezer légifelvételt is készítettünk a központi területekről, amelyekből ortofotókat és háromdimenziós modelleket alkotottunk.

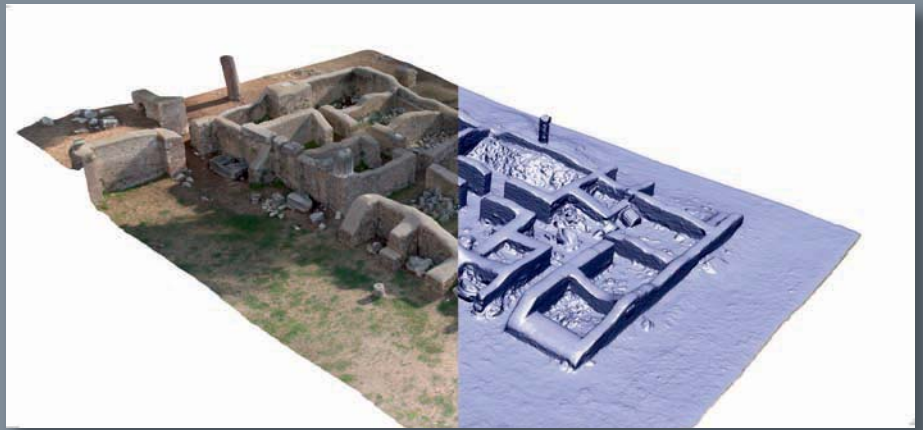

In September 2015, a four-person team from the Archaeological GIS Laboratory of the Institute of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University and the Janus Pannonius Museum in Pécs made up the mission working at Ostia. During the one-week period, we surveyed the southern part of the forum and the *porticus* on the eastern side of the forum, alongside the basilica on the western side of the forum, the area adjoining the basilica from the west and the public space known as the Foro della Statua Eroica on the eastern side of the forum. Simultaneously with the radar surveys, several thousand photos were taken by drone of the central area, from which we generated 3D models and ortho-photos.

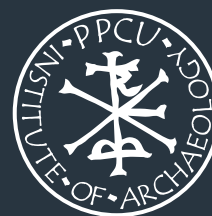

A 2016-os évben folytattuk a földradaros felméréseket, amelyek során felmértük többek között a Tempio Rotondo területét, a forum területén a capitolium előtti, a *decumanus maximus*tól északra lévő, már korábban feltárt részt és a capitolium másik három oldalán radaros felmérésre alkalmas kisebb területeket, illetve a Terme del Foro központi szabad területét. Továbbá folytattuk a forum keleti oldalának drónnal való fotózását, majd a felvételek felhasználásával a 3D modellek készítését. Mindezek mellett segítséget nyújtottunk az ásatás geodéziai felmérésében is.

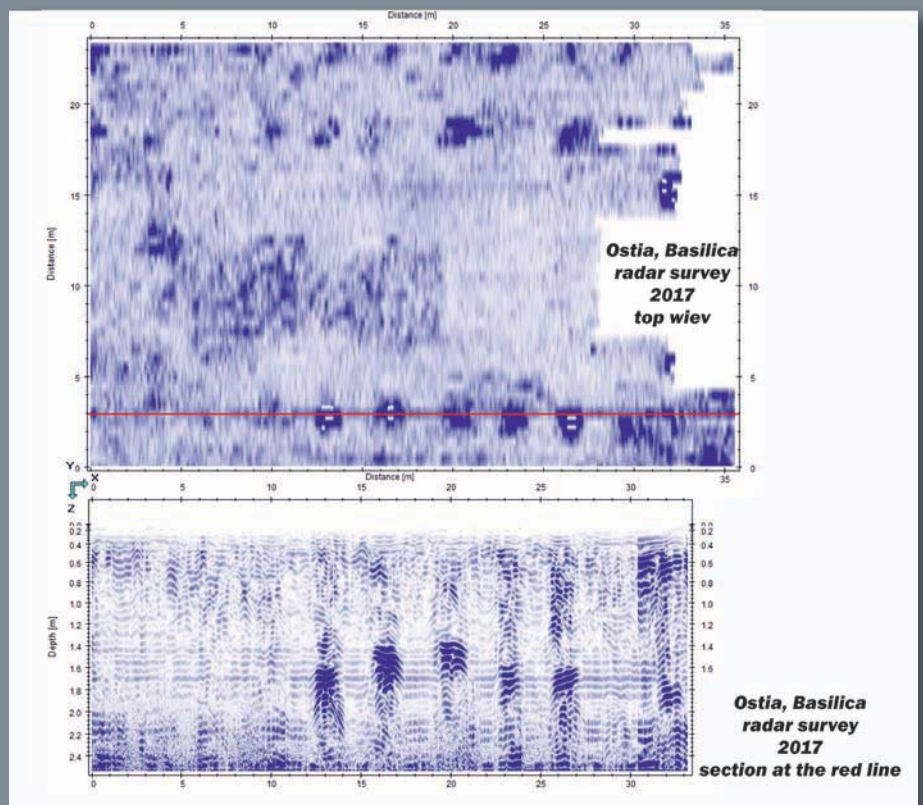

In 2016, we continued the georadar surveys, in the course of which we surveyed the area of the Tempio Rotondo, the area in front of the Capitolium in the forum, the previously excavated area north of the *decumanus maximus*, the smaller areas suitable for georadar surveys on the three other sides of the capitolium and the central open area of the Terme del Foro. We also continued the aerial photography by drone of the forum's eastern side, from which we generated 3D models. We also assisted with the geodesy survey of the excavation.

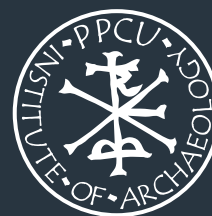

A következő évben folytatódtak a földradaros kutatások, amelyek keretében sor került a Caseggiato del Termopolioban két szoba, valamint a forum keleti oldalán lévő porticus és a Caseggiato dei Triclini felmérésére. A múlt évhez hasonlóan ismét bekapcsolódtunk az ásásokba, geodéziai mérésekkel segítve a dokumentációs munkát. Ebben az évben hallgatónk, Győrffy-Villám Zsombor Prof. Dr. Axel Gering felkérésére megkezdte az ásások során előkerült érmék tisztítását és feldolgozását is.

The georadar surveys were continued in this year, too, in the course of which we surveyed two rooms in the Caseggiato del Termopolo, the *porticus* on the forum's eastern side and the Caseggiato dei Triclini. Similarly as in the year before, we partook in the excavation work, assisting documentation with geodesy measurements. On the request of Professor Dr. Axel Gering, our student, Zsombor Győrffy-Villám began the work of cleaning and assessing the coins unearthed during the excavations.

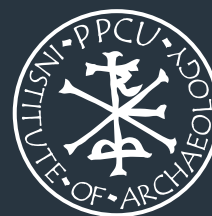

A 2018-as szezonban a Tempio di Roma e Augusto nyugati oldalával szemben lévő porticusból nyíló, a két legészakibb üzlethelyiségben az éppen zajló ásátás területén, illetve az előző évben már kutatott területeken végeztünk kiegészítő felméréseket, mivel a korábbi eredmények pontosításra szorultak. Emellett bekapcsolódtunk a feltárásba, valamint geodéziai méréseket is végeztünk, ahogy a korábbi években is, továbbá folytatódott a római kori éremanyag feldolgozása is. Mindezeken túl 2018 júniusában Berlinben az Ostia Forum Project meghívására workshopon vettünk részt, ahol az Ostia-ban végzett felmérések eredményei mellett a Iovia kutatási programot, valamint két hallgatónk saját roncsolásmentes régészeti kutatásának eredményeit is bemutattuk.

The 2018 season saw additional surveys on the excavation site of the two northernmost shops opening from the *porticus* opposite the western side of the Tempio di Roma e Augusto and in the areas surveyed the previous year because a greater degree of accuracy was required in some cases. We partook in the excavation work and conducted several geodesy surveys as in the previous years, and the assessment of the Roman coins was also continued. In June 2018, we were invited to participate in the workshop of the Ostia Forum Project in Berlin, where in addition to the results of the Ostia surveys, we also presented the Iovia excavation project, while two of our students described the findings of their non-invasive archaeological research projects.

A PPKE BTK RÉGÉSZETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK KIADVÁNYAI

PUBLICATIONS OF THE PPCU INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

STUDIA AD ARCHAEOLOGIAM PAZMANIENSIA
HU-ISSN 2064-8162

Doncheva-Petkova, L. – Balogh, Cs. – Türk, A. (eds.): *Avars, Bulgars and Magyars on the Middle and Lower Danube*. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 1. София–Piliscsaba 2014. ISBN 978-963-9911-55-0

Pálóczi Horváth, A.: *Keleti népek a középkori Magyarországon. Besenyők, úzok, kunok és jászok művelődéstörténeti emlékei. Peoples of Eastern Origin in Medieval Hungary: The cultural heritage of Pechenegs, Uzes, Cumans and the Jász*. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 2. Budapest–Piliscsaba 2014. ISBN 978-963-99141-62-8

Balogh, Cs. – Major, B. (szerk.): *A népvándorlások fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája. Esztergom 2014. november 4–6. 24th Conference of young scholars on the Migration Period. November 4–6, 2014, Esztergom*. I. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensiae 3.1. Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 3.1. Főszerk.: Türk A. Budapest–Esztergom 2017. ISBN 978-963-9911-63-5

Balogh, Cs. – Major, B. (szerk.): *A népvándorlások fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája. Esztergom 2014. november 4–6. 24th Conference of young scholars on the Migration Period. November 4–6, 2014, Esztergom*. II. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensiae 3.2. Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 3.2. Főszerk.: Türk A. Budapest–Esztergom 2017. ISBN 978-963-9911-63-5

Türk, A. – Lőrinczy, G. – Marcsik, A.: *Régészeti és természettudományi adatok a Maros-torkolat nyugati oldalának 10. századi történetéhez. Archäologische Daten und naturwissenschaftliche Ergebnisse zur Geschichte des 10. Jahrhunderts des westlichen Ufers der Muresch-Mündung*. Szerk.: Lőrinczy G. – Türk A. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 4. Budapest 2015. ISBN 978-963-9911-80-2

Mordovin, M.: *A várszervezet kialakulása a középkori Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban a 10–12. században. The Emergence of the Castle Organisation in Medieval Hungary, Bohemia and Poland in the 10th–12th Centuries*. Szerk.: Major B. – Türk A. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 5. Budapest 2016. ISBN 978-963-9911-88-8

Balogh, Cs.: *Régészeti adatok a Duna–Tisza közti avarok történetéhez. The History of the Avars in the Danube–Tisza Interfluvium as Reflected in the Archaeological Record*. Szerk.: Major B. – Türk A. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 6. Budapest 2016. ISBN 978-963-9911-85-7

Borbély, Zs. – Vajda, O.: *A Közép-Duna-medence régészeti bibliográfiája 1988–2008. Archaeological Bibliography of the Middle Danube Basin 1988–2008*. Szerk.: Major B. – Türk A. Lektorálta, szerkesztette és kiegészítette: Solti J. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 7. Budapest 2017. ISBN 978-963-9911-94-9

Bende, L.: *Temetkezési szokások a Körös-Tisza-Maros közén az avar kor második felében. Bestattungsbräuche in der zweiten Hälfte der Awarenzeit im Gebiet zwischen Körös, Theiss und Maros.* Főszerk.: Lőrinczy G. Szerk.: Major B. – Türk A. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 8. Budapest 2017. ISBN 978-963-9911-95-6

Jankovits, K.: *Die bronzezeitlichen Anhänger in Ungarn. Bronze Age Pendants in Hungary.* Serieneditor: Türk, A. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 9. Budapest 2017. ISBN 978-615-5766-04-6

Korom, A. – Balogh, Cs. – Türk, A. (szerk.): *Relationes rerum. Régészeti tanulmányok Nagy Margit tiszteletére. Relationes rerum. Archäologische Studien zu Ehren von Margit Nagy.* *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 10. Budapest 2018. ISBN 978-615-5766-13-8

Комар, А. В.: *История и археология древних мадьяр в эпоху миграции. A korai magyarság vándorlásának történeti és régészeti emlékei.* Ред.: Türk, A. – Budai, D. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 11. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 5. Budapest 2018. ISBN: 978-963-9987-34-0

Türk, A. – Зеленков, А. С. (Ред.): *III-й Международный мадьярский симпозиум по археологии. Будапешт, 6-10 июня 2016 г. – 3. Nemzetközi Korai Magyar Történeti és Régészeti Konferencia. Budapest, 2016. június 6-10.* *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 12. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 6. Budapest 2018. ISBN 978-963-9987-35-7

Rácz, T.: *A Pesti-síkság falvai a magyar honfoglalástól a 14. századig. Villages of the Pest Plain from the Hungarian Conquest Until the Fourteenth Century.* *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 13. Budapest 2019. ISBN 978-615-5766-20-6

Lőrinczy, G.: *A szegvár-oromdűlői 6-7. századi temető. The Cemetery at Szegvár-Oromdűlő from the 6th and 7th Centuries.* *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 14. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 7. Budapest 2019. ISBN 978-963-9987-56-2

Sudár, B. – Türk, A. (szerk.): *Hadak útján. A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXIX. konferenciája. Budapest, 2019. november 15-16. 29th Conference of young scholars on the Migration Period. November 15-16, 2019, Budapest. Absztrakt kötet.* *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 15. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 8. Budapest 2019. ISBN 978-963-9987-57-9

Грудочко, И. В.: *Курганы с «усами» Эпоха поздней древности и раннего средневековья урало-казахстанских степей (IV-VII вв. н. э.). Kurgans with 'Moustache'. The Epoch of the Late Prehistory and Early Middle Ages of the Ural-Kazakhstan Steppes [4th-7th AD].* *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 16. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 9. Budapest 2020. ISBN 978-963-9987-72-2

Bertók, G. – Galambos, I. – Haramza, M. – Kovaliczky, G. – Simon, B. – Türk, A. (szerk.): *Eke mentén, csata nyomában. A mohácsi csata kutatásának legújabb eredményei. Tanulmánykötet Szűcs József tiszteletére.* *New studies and insights on the Battle of Mohács 1526.* *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 17. Budapest 2020. ISBN 978-963-9987-73-9

Türk, A. – Budai, D. – Дергачёва, Л. В. – Рабинович, Р. А. (Ред.): *Первый Молдо-Венгерский Археологический Круглый Стол, посвященный вопросам Раннего Средневековья Восточной Европы*. Кишинёв, 10–11 июня 2015. *Első moldáv-magyar régészeti kerekasztal konferencia Kelet-Európa kora középkoráról*. Kisinyov, 2015. június 10–11. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 18. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 10. Budapest 2020. ISBN 978-963-9987-74-6

Beszédes, J.: *Római kori sírkövek Carnuntumból és városi territoriumáról*. *Untersuchungen zu den römischen Grabsteinen aus Carnuntum und seinem Stadtgebiet*. Szerk.: Lyublyanovics K. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 19. Budapest 2020. ISBN 978-615-5766-40-4

Türk, A. – Balogh, Cs. – Pelevina, O. – Totev, B. (eds): *The Old Bulgaria Museum Collection / Стара България Музейна Сбирка*. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 20. Budapest 2021. ISBN 978-615-5766-38-1

EGYÉB KIADVÁNYOK

Anders, A. – Balogh, Cs. – Türk A. (szerk.): *Avarok pusztái: tanulmányok Lőrinczy Gábor 60. születésnapjára*. Budapest: 2014. ISBN 978-963-9987-13-5

Major, B.: *Medieval Rural Settlements in the Syrian Coastal Region (12th and 13th Centuries)*. *Archaeolingua Central European Archaeological Heritage Series* 9. Oxford–Budapest 2015. ISBN 978-1-78491-204-8

Végh, A.: *Magyar várostörténeti atlasz 4. Buda I. (1686-ig)*. *Hungarian Atlas of Historic Towns 4. Buda I. (to 1686)*. Budapest 2016. ISBN 978-615-5341-22-9

Balogh, Cs.: *Egy falu a sötét időkben – Avar kori település a Felgyő-Kettőshalmi-dűlőben*. *Avar Age Settlement at Felgyő-Kettőshalmi-dűlő (Csongrád County)*. *Opitz Archaeologica* 11. Budapest 2018. ISBN 978-963-9987-30-2

Balogh, Cs.: *Eltűntek, mint az avarok... – Avar kori temető Zamárdi-Rétiföldeken*. *“They Vanished Away Like the Avars...” – Avar Period Cemetery in Zamárdi-Rétiföldek*. Budapest 2019. ISBN 978-963-9987-38-8

Nevizánszky, G. – Prohászka, P.: *Honfoglalás és kora Árpád-kori soros temetők és leletek katasztere. Szlovákia. Katalógus der landnahmezeitlichen und frühárpádenzeitlichen Reihengräberfelder und Funde. Slowakei*. Szerk.: Bertók K. Budapest 2020. ISBN 978-963-9987-78-4

Edbury, D. – Major, B. – Pringle, D. (eds): *Bridge of Civilizations: The Near East and Europe c. 1100–1300. Civilizációk hídjai – Európa és a Közel-Kelet 1100–1300. Magyarország és a kereszties hadjáratok kora 1218–2018. Nemzetközi konferencia és tanulmánykötet*. Budapest 2020. ISBN 978-178-9693-27-0

ARCHAEOLOGIA

Archaeolingua Central European Archaeological Heritage Series 9

MEDIEVAL RURAL SETTLEMENTS IN THE SYRIAN COASTAL REGION

(12TH AND 13TH CENTURIES)

Balázs Major

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok

HADAK ÚTJÁN XXIV.

A népvándorlások fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája
Esztergom 2014. november 4–6.

Szerkesztő
TÜRK ATTILA

ARCHAEOLOGIA

Bridge of Civilizations

The Near East
and Europe
c. 1100–1300

edited by
Peter Edbury
Denys Pringle
Balázs Major

Könyvbemutató
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Régészettudományi Intézet
&
Archaeolingua kiadó

Budapest 2017. május 19.

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM – KIMÉLT FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
BÖLCSESZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR

1635
alapítva

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia

BENDE LÍVIA

TEMETKEZÉSI SZOKÁSOK
A KÖRÖS-TISZA-MAROS KÖZÉN
AZ AVAR KOR MÁSODIK FELÉBEN

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
RÉGÉSZETTUDOMÁNYI INTÉZET

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia

RELATIONES RERUM

RÉGÉSZETI
TANULMÁNYOK
NAGY MARGIT
TISZTELETÉRE

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
RÉGÉSZETTUDOMÁNYI INTÉZET

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia

BORBÉLY ZSUZSANNA – VAJDA OLGA
A KÖZÉP-DUNA-MEDENCE RÉGÉSZETI
BIBLIOGRÁFIÁJA
1988–2008

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
RÉGÉSZETTUDOMÁNYI INTÉZET

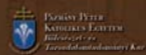

Dr. Zahi Hawass

a neves egyiptológus és az egyiptomi műemlékek korábbi miniszterének előadása

The Pyramids, the Mummies and Cleopatra: Recent Discoveries Piramisok, Múmiák és Kleopátra: Új felfedezések

2015. május 18. hétfő 11.00
PPKE BTK, Stephaneum, Auditorium Maximum
2087 Piliscsaba, Egyetem u. 1.

A nyitott és ingyenes előadásra minden érdeklődőt szeretettel várunk!
Részvételi szándékát ha teheti, kérjük, a hawass@btk.ppke.hu email címen, vagy a (33)-413-699-es telefonszámon május 17-ig jelezze.

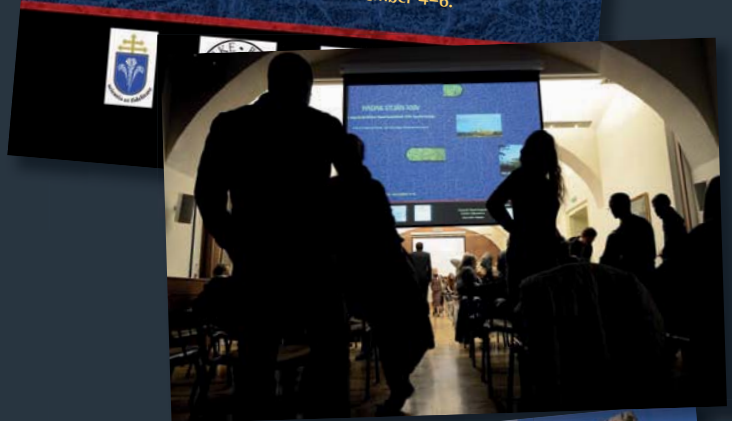

HADAK ÚTJÁN XXIV

A népvándorlások fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája

PPKE BTK Régészeti Tanszék – MTA BTK Magyar Őstörténelmi Témaosztály

Esztergom 2014. november 4–6.

SYRO-HUNGARIAN ARCHAEOLOGICAL MISSION

„BRIDGE OF CIVILISATIONS” THE NEAR EAST AND EUROPE c. 1100–1300

CONFERENCE PROGRAM
3rd–5th May 2018

SAINT ADALBERT CONFERENCE CENTRE
Germersheim Hall, 1st floor
8-2500 Esztergom, Saint Adalbert square 30.

THURSDAY, 3rd MAY

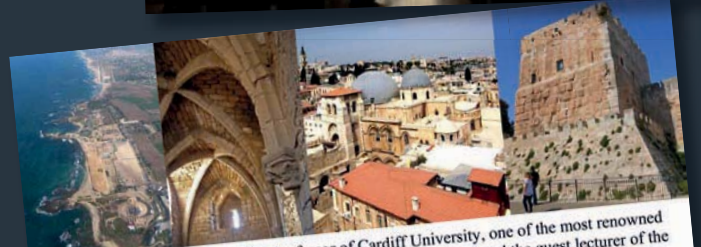
9:00–9:30 Registration
9:30–10:20 **WESTERN EUROPEAN SOURCES**
Chair: Paul Frieberg
Denys Pringle (Cardiff University) — UK
A Twelfth Century Pilgrimage from Hungary to the Holy Land and Minor's Tomb.
Peter Edbury (Cardiff University) — UK
Sultan al-Azid, the Emperor Frederick II and the surrender of Jerusalem as portrayed by the anonymous Chronicler of Tyre.
10:10–12:00 **EUROPEANS IN THE EAST**
Chair: Paul Edbury
Paul Chevedden (University of West of Scotland) — USA
The Crusades as First Experience: Individuality and Symbolicity: A Cross-Cultural Study
Patricia Antakli-Mason (Indiana University) — France
Twelve years' excavation across seven sites: Palestine in Crusader chronicles of the Latin East.
Muelles Gousses (Cyprus Research Centre) — Cyprus
Eastern Mediterranean in Byzantine, Ottoman, 17th-18th Cent.
12:00–14:20 **BYZANTINE ART**
Chair: Bruce Pringle
Nada Helou (Lebanese University) — Lebanon
Ivory and Fossilized Amber on the second pilgrimage of Lebanon.
Maximos Elanthony (St. Anthony Monastery, Red Sea, Egypt) — Egypt
The Crusade of St. Anthony Monastery, Red Sea, Egypt.
Hany Kahwaji-Jaabou (Holy Spirit University of Kaslik) — Lebanon
110–120 century churches of Kaslik and Holy Spirit region.
Mahmoud Hammond (Birkbeck University of London) — Syria
The status of medieval Christian heritage sites during the Syrian crisis.

FRIDAY, 4th MAY

9:00–10:20 **FORTIFICATIONS IN LEBANON AND JORDAN**
Chair: Bruce Pringle
Amir Chayya (Columbia University) — Lebanon
The fortifications of medieval Beirut.
Khaled Bilal (UCA) — Lebanon
Medieval Fortifications of Beirut.
Nicola Sinibaldi (University of Bari) — Italy
Kaslik: results in the history of Byzantine research in the Levant — Italy
Archaeology of the Crusader period
10:10–12:00 **“BIBLIS”**
Chair: Nicola Sinibaldi
Andrew Petersen (University of Bonn) — Germany
Roman, Byzantine or Crusader? The Archaeology of the Crusader period in the Holy Land.
Haytham Hasan (University of Trier) — Germany
Sarcophagi from the Crusader period in the Holy Land.
Maysam Yousef (University of Baghdad) — Iraq
Medieval cities and urban planning

SATURDAY, 5th MAY

9:00–10:20 **MARJAT / QUAET AL-MARJAT (SYRIA)**
Chair: Edmund Spigg
Balázs Major (Pázmány Péter Catholic University) — Hungary
Constructing a medieval settlement in Syria: the proto-historical study of Marjāt / al-Marjāt.
Benedek Lakács (Pázmány Péter Catholic University) — Hungary
Typing the most recent technologies in archaeological and architectural documentation in Marjāt / al-Marjāt.
Marwan Hasan (Birkbeck University of London) — Syria
Revisiting Marjāt al-Bihar, Balqa and Palmyra.
10:10–12:00 **QUAET DES CHEVALIERS / QUAET AL-HUSN (SYRIA)**
Chair: Edmund Spigg
Zoltán Vágvölgyi (Pázmány Péter Catholic University) — Hungary
Recent archaeological works in the QUAET des Chevaliers.
Hatem Hanna (Birkbeck University of London) — Syria
The excavation of the crusader church in the QUAET des Chevaliers.
Gábor Bertók (Pázmány Péter Catholic University) — Hungary
Ground penetrating radar surveys in the crusader Marjāt and QUAET des Chevaliers (2002-2015).

Emeritus Professor of Cardiff University, one of the most renowned archaeologists of the medieval Holy Land and the guest lecturer of the MA program of the Department of Archaeology of the Pázmány Péter Catholic University

prof. Denys R. Pringle

is giving a master course entitled

Medieval Archaeology of the Holy Land

between 29.02.2016. and 02.03.2016.

- 29th of February - Monday
16:00 – 16:50 Crusader Castles in Palestine and Syria I.
17:10 – 18:00 Crusader Castles in Palestine and Syria II.
- 1st of March - Tuesday
16:00 – 16:50 Crusader Churches in Palestine and Syria I.
17:10 – 18:00 Crusader Churches in Palestine and Syria II.
- 2nd of March - Wednesday
16:00 – 16:50 Castles and Churches of the Templars in the Holy Land
17:10 – 18:00 Pottery of the Crusader States

Location:

Pázmány Péter Catholic University Faculty of Humanities and Social Sciences
Sophianum Building – Lecture Hall no. 206
1088 Budapest, Mikszáth Kálmán square 1.

We cordially invite everybody interested to the open lectures that are free of charge

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM – UNIVERSITY OF NATIONAL RESOURCES
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ՀԱՅԺՈՂՎՐԻԹՅԱԳՈՒՄԵԿԵՆԱՆԱԳՐՏԱԿԱՆԺԱՌԱԳՈՒԹՅՈՒՆ

AZ ÖRMÉNYEK EREDETE ÉS RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGE

Hakob Simonyan régészprofesszor

az Örmény Kulturális Minisztérium Történelmi és Kulturális Örökségvédelmi Kutatóközpontjának alapítója

Időpont: 2015. május 5. kedd, 17:00 - 19:00

Helyszín: Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Sophianum 113. terem

KÖZÉPKORTÖRTÉNETI DIÁKKÖRI KONFERENCIA FODOR ISTVÁN EMLÉKÉRE

PPKE Régészettudományi Intézet Budapest 2021. május 5.

14.00–14.15 Prof. Dr. Takács Miklós egyetemi tanár, a zsűri elnöke: Köszöntő, programismertetés és megemlékezés Fodor Istvánról

14.15–14.35 Jancsik Balázs: Újabb régészeti adatok a Jászság 10–11. századi településtörténetéhez

14.40–15.00 Sulayman Al Halabi: The Huszt Hoard of the Hungarian National Museum

15.05–15.25 Gönczi Zoltán Lőrinc: „Mosom kezelmet...” Kézműsödények a középkorban

15.30–15.50: Harangfi Flórián: A Kárpát-medence 10. századi textilmaradványai és kapcsolatrendszerük

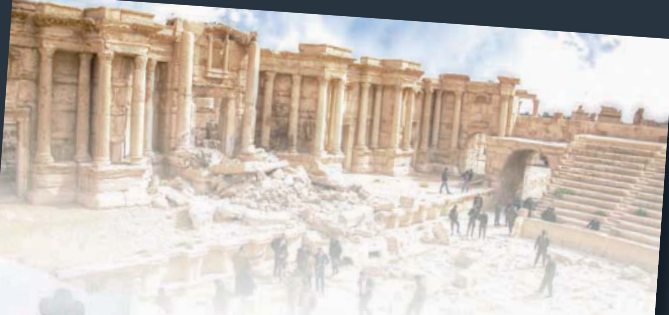
A versenyprogramon kívüli tudományos ismeretterjesztő előadás:

15.55–16.15 Strohmayr Adám: A geszterédi szablya és szerelékeinek rekonstrukciója az újabb kutatások fényében

16.15–16.25 Eredményhirdetés, zárás

A zsűri tagjai: Füredi Ágnes és Szigeti Judit, a PPKE TDI Régészeti Műhely PhD hallgatói

Az online konferencia az alábbi Zoom Webinarium linken lesz elérhető: https://zoom.us/j/webinar/register/WN_79lx9j-QnCHue-DzPkDzw

MEGHÍVÓ

Civilizációk Hídja Workshop II.

2017. május 18. (csütörtök) 9:30-12:30
Budapest – Sophianum 205. terem (Mikszáth Kálmán tér 1.)

A Szíriai Régészeti Főigazgatóságról (DGAM) érkezett vendégeink az alábbi előadásokat tartják a Régészettudományi Intézet MA programjának keretében:

Dr. Maamoun Abdulkarim (Director General - DGAM)
Dead Cities of Syria: Current Approaches.

Edmond Alejji (Director of Damascus Citadel - DGAM)
Research and Restoration in Damascus Citadel: Latest Results.

Lina Kutiefan (Director of International Affairs - DGAM)
Recent Situation of the World Heritage Sites in Syria.

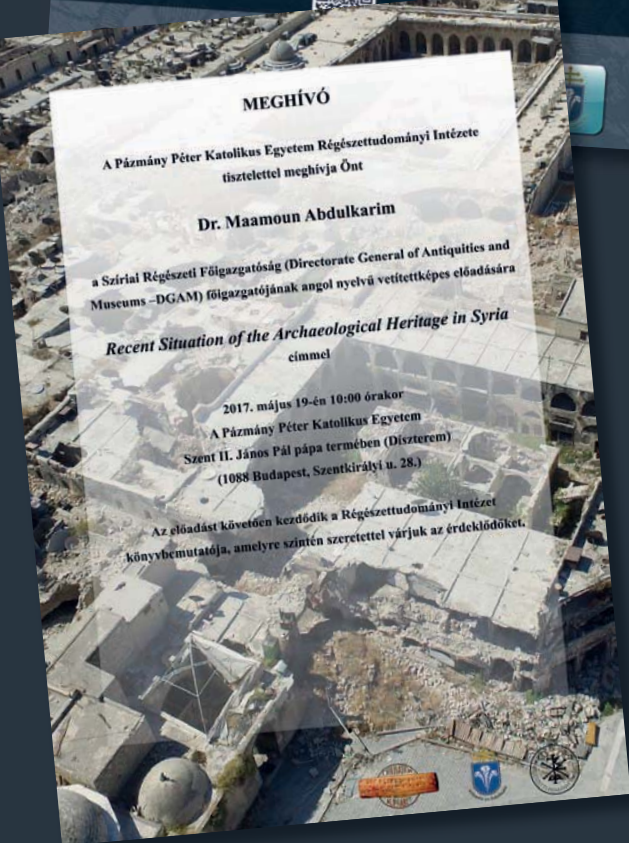
Az előadásokra minden érdeklődőt szeretettel várunk!

KAP 16-71029-1.9-BTK

BUDAPESTI PÉTER KATOLIKUS EGYETEM, JOHANNES KEPLER FERENC BUDAPESTI BŐLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR

1635

MEGHÍVÓ

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézete tisztelettel meghívja Önt

Dr. Maamoun Abdulkarim

a Szíriai Régészeti Főigazgatóság (Directorate General of Antiquities and Museums –DGAM) főigazgatójának angol nyelvű vetítettképes előadására

Recent Situation of the Archaeological Heritage in Syria címmel

2017. május 19-én 10:00 órakor
A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Szent II. János Pál pápa termében (Diszterem) (1088 Budapest, Szentkirályi u. 28.)

Az előadást követően kezdődik a Régészettudományi Intézet könyvhemutatója, amelyre szintén szeretettel várjuk az érdeklődőket.

ՀԱՅԺՈՂՎՐԻԹՅԱԳՈՒՄԵԿԵՆԱՆԱԳՐՏԱԿԱՆԺԱՌԱԳՈՒԹՅՈՒՆ
ՀԱՅԳՐՏԱԿԱՆԺԱՌԱԳՈՒԹՅՈՒՆ

Késő-antik és középkori örmény örökség. Régészet és építészet.
Hakob Simonyan régészprofesszor

az Örmény Kulturális Minisztérium Történelmi és Kulturális Örökségvédelmi Kutatóközpontjának alapítója

Időpont: 2015. május 7. csütörtök, 17:00 - 19:00

Helyszín: Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Sophianum 113. terem

Az előadás örmény nyelven magyar tolmácsolással hangzik el.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karán régészképzés is folyik. Az ötödik hazai régészeti tanszékként megalakult oktatási központ – az egyetem profiljának megfelelően – elsősorban a kereszténység megjelenésétől a kora újkorig tartó időszak kutatását, valamint a témával foglalkozó szakemberek képzését tűzte ki célul. 2017-ben négy tanszékkal megalakult a Régészettudományi Intézet. A gyakorlatorientált képzés, amely során hallgatónk is csatlakozhatnak a terepmunkához, szorosan kötődik intézetünk szakembereinek kutatási témáihoz. Jelen kötet keretében számot vetünk és egyben átfogó képet is nyújtunk kutatási, oktatási és publikációs tevékenységünkről.

The Faculty of Humanities and Social Sciences of the Pázmány Péter Catholic University also offers archaeological education and training courses. Conforming to the university's overall profile and mission, the Department of Archaeology – the fifth to be founded in Hungary – strives to train archaeologists specialising in the centuries from the emergence of Christianity to the Early Modern Age as well as to conduct research on the same period in Hungary and abroad. In 2017, the institutional framework was expanded and the Institute of Archaeology was founded with four departments. The practice-oriented training is closely intertwined with the research interests of our Institute's specialists. This volume is intended in part as a stocktaking of what we have accomplished and in part as a presentation of our educational work and our publications for the broader public. It is our hope that the present volume will offer an enjoyable overview of our research projects and educational activities to our readers.

